

Міністерство освіти і науки України

**Житомирський державний університет
імені Івана Франка**

**Рекомендації для самостійної роботи
студентів
мистецьких спеціальностей**

Навчально-методичний посібник

**Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2018**

УДК 378:78(075)

ББК

Ц

*Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №4 від 30.11. 2018 року)*

Рецензенти:

Градовський Ю.Г - народний артист України,
художній керівник вокально-інструментального
ансамблю «Древляни» Житомирської обласної
філармонії імені Святослава Ріхтера

Бовсунівський В.М. - кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри методики викладання
навчальних предметів комунального закладу
«Житомирський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

Рекомендації для самостійної роботи студентів мистецьких спеціальностей. Навчально-методичний посібник / **Укладачі: Цюряк І. О., Федорченко В.К., Борисенко Н.С.** – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2018. – 151 с.

У навчально-методичному посібнику «Організація самостійної роботи студентів мистецьких спеціальностей» представлені завдання, що розраховані на самостійну підготовку студентів і розроблені відповідно до навчальних програм зазначених дисциплін. Це дозволяє викладачам об'єктивно оцінювати, діагностувати успішність та якість знань за допомогою критеріїв оцінювання, які детально подано у цьому навчальному виданні. Методичні рекомендації розраховані на педагогів музично-теоретичних дисциплін та студентів мистецьких спеціальностей закладів вищої освіти.

УДК 378:78(075)

ББК

© Цюряк І.О., Федорченко В.К., Борисенко

Н.С., 2018

ВСТУП

Сучасна реформа української освіти спонукає викладачів до пошуку та використання найбільш ефективних методів, прийомів контролю й оцінювання знань студентів. Особливо актуальними ці процеси виявляються в умовах реформування загальної освіти. Нині спостерігається тенденція всеохоплюючого поширення та впровадження тестових технологій, колоквиумів та вікторин у навчальний процес. Адже тестування в сучасних умовах є одним з найбільш технологічних засобів діагностики й оцінювання навчальних досягнень студентів, оскільки неможливо опанувати дисципліну без відповідного контролю за ходом їх здобуття, без відповідної коригувальної діяльності.

Представлений навчально-методичний посібник є самостійним змістовним і комплексним результатом педагогічної діяльності колективу викладачів, який присвячений вирішенню актуальних завдань - для характеристики й оцінювання поточних знань та прогнозування професійного розвитку майбутніх фахівців мистецької освіти. Статистичні показники тестів, колоквиумів та вікторин, а також аналіз їхніх взаємозв'язків, починаючи з рівня окремого студента й закінчуючи характеристикою групи чи потоку в сучасних умовах не втрачає своєї актуальності. У посібнику представлені завдання дисциплін, які значно впливають на професійний рівень студентів. Позитивним у роботі є те, що автори намагалися охопити усі вивчені теми і поступово їх опрацювати у вигляді самостійної підготовки студентів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр і магістр.

Навчально-методичний посібник «Рекомендації до самостійної роботи студентів мистецьких спеціальностей» мають практичну значущість, оскільки містять різноманітні завдання. До кожного тематичного блоку запропоновано по декілька варіантів тестів. Матеріали посібника можуть

бути використані студентами мистецьких спеціальностей для підготовки до складання поточних заліків і екзаменів.

ХОРОВЕ ДИРИГУВАННЯ

Анотація до дисципліни

Спеціальність: 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Освітня програма: Середня освіта (Музичне мистецтво)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Хорове диригування

Статус дисципліни: дисципліна нормативної частини

Мова навчання Українська

Семестр 1-8

Кредити ЄКТС 10,5

Програмні результати навчання: Програму нормативної дисципліни “Хорове диригування” складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, яка передбачає засвоєння в процесі практичних занять основних художніх напрямків і стилів у розвитку хорового мистецтва, методів аналізу хорового твору; розвиток педагогічної спрямованості, інтересу до виховної діяльності, здатність прогнозувати, регулювати, організовувати художньо-виконавський процес.

Навчальна програма вивчення дисципліни за вільним вибором студентів “Хорове диригування” для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань: галузі знань: 01Освіта/Педагогіка, спеціальності: 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) складена для реалізації освітньо-професійної програми: Середня освіта (Музичне мистецтво). Спеціалізація: Художня культура.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні основи диригентського виконавства, методика диригування, підготовка до керівництва шкільним дитячим хором і відпрацювання навичок методичного аналізу хорового твору.

Міждисциплінарні зв'язки: «Народна музична творчість», «Культурологія», «Художня культура», «Всесвітня історія музики», «Постановка голосу», «Хоровий клас», «Сучасна масова музична культура», «Хорознавство», «Хорове аранжування», «Методика музичного виховання».

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів - 10,5	Галузь знань 01Освіта/Педагогіка	Нормативна частина*	
Модулів - 4	Спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	Рік підготовки**	
Змістових модулів - 5		1-4 - й	3-4
Загальна кількість годин — ...		Семестр	
		I-VIII	III-IV
		Лекції:	
		-	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 2 самостійної роботи студента —	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	Практичні:	
		...	-
		Лабораторні:	
		-	-
		Самостійна робота:	
		124 год.	-
		Індивідуальні завдання:	
		-	-
		Вид контролю:	
Залік, екзамен	Залік, екзамен		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання — % : %

* або (За вибором) (в залежності від навчального плану)

** години проставляються згідно навчального плану

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Хорове диригування» є формування у майбутніх учителів музики засвоєння теоретичних основ диригентського виконавства, методики роботи з хоровим колективом.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Хорове диригування» є вивчення:

- Елементів диригентської техніки;
- Жанрів та форм хорового виконавства;
- Хорової органіки, типів і видів хору;
- Елементів хорової техніки;
- Поняття „хоровий ансамбль”;
- Засобів музичної виразності;
- Специфіки дитячого хору, його специфіки;
- Процесу розучування хорового твору.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- Історію розвитку світового мистецтва хорового співу;
- Елементи диригентської техніки;
- Специфіку структури академічних, народних хорів, театрального хорового виконавства, вокально-симфонічного виконавства, ансамблю пісні і танцю;
- Будову голосового апарату;
- Процес звукоутворення;
- Типи дихання; поняття про опору звуку, ланцюгове дихання; атаку звуку, її залежність від характеру виконання твору;
- Основні вокальні штрихи та вміння їх показати жестом.
- Принципи інтонування ладів, інтервалів та акордів;
- Поняття „хоровий ансамбль”;

У процесі вивчення курсу студенти повинні **вміти:**

- Володіти елементами диригентської техніки;
- Працювати з камертоном;

- Інтонувати лади, інтервали, акорди у хоровому творі;
- Самостійно виконувати партитуру;
- Аналізувати хорову партитуру;
- Виконувати хорові партитури у ключах.
- Методику розучування твору.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Диригування як вид музичного виконавства.

Змістовий модуль 1. Основні схеми та жести хорової партитури.

Модуль 2. Ускладнення хорової партитури.

Змістовий модуль 2. Змінні розміри.

Модуль 3. Мішані склади виконавців.

Змістовий модуль 3. Складні розміри.

Модуль 4. Художньо-виконавський аналіз хорової партитури.

Змістовий модуль 4. Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз партитури.

Змістовий модуль 5. Індивідуальна робота з хором.

4. Структура навчальної дисципліни (бакалавр)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1 Диригування як вид музичного виконавства.												
Змістовий модуль 1. Основні схеми та жести хорової партитури.												
Вступ. Короткі відомості з історії диригування. Диригування як вид музичного виконавства. Вихідна постава, тактові рухи і жести. Показ вступу. Основні схеми тактування. Відомості про хорові партитури, практичне розміщення голосів в хорах різних типів та видів.	30	-	14	-	-	16	-	-	2	-	-	
Диригування творів у розмірах 2/4,3/4,4/4 в помірних темпах. Гра партитур виконуваних	30	-	18			12			2			

творів на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння знаннями про авторів, їхню творчість, зміст творів, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.												
Разом за змістовим модулем 1	60		32			28	-		4			
Усього годин	60		32			28	--		4			
Модуль 2. Ускладнення хорової партитури.												
Змістовий модуль 2. Змінні розміри												
Подальше засвоєння основних схем тактування в різних темпах і динамічних показниках. Проблема "точки" в диригентському жесті і показ характеру подачі звуку. Показ вступу з різних часток такту. Зняття звучання. Розмежування функцій рук. Штрихи "легато" і "нон легато". Прості види фермат (наприкінці твору чи його частини).	45		24			21	-		2			
Диригування творів у складних розмірах. Гра партитур виконуваних творів на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.	30		12			18			2			
Разом за змістовим модулем 2	75		36			39	—		4			
Усього годин	75		36			39	-		4			
Модуль 3. Мішані склади виконавців.												
Змістовий модуль 3. Складні розміри.												
Тактування перемінних розмірів. Тактування пунктирних ритмів.	30		12			18	—		2			

Здіймані та нездіймані фермати. Диригування творів у повільних темпах. Дроблення основної метричної одиниці. Диригування творів у швидких темпах. Спрощення диригентської схеми. Тактування у розмірі С.												
Контрастна динаміка. Особливості роботи з хором. Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.	30		12			18			2			
Разом за змістовим модулем 3	60		24			36	–		4			
Усього годин	60		24			36	–		4			
Модуль 4. Художньо-виконавський аналіз хорової партитури.												
Змістовий модуль 4. Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз партитури.												
Тактування в розмірах 2/2, 3/2, 4/2, 9-ти, 12-ти часткові схеми тактування. Тактування особливих видів ритмічного поділу (тріоль, квінтоль, секстоль). Зміни темпів. Тактування творів у 7-ми частковому метрі. Диригування творів великої форми, сцени з опери. Навики роботи з камертоном. Практична робота з хором. Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквиум. За курс: 1-2 твори великої форми, сцена з опери, 3-4 хорових твори, 4 твори	60		30			30	–		8			

шкільного репертуару.												
Разом за змістовим модулем 4	60		30			30	-		8			
Усього годин	60		30			30	-		8			
Змістовий модуль 5. Індивідуальна робота з хором.												
Тактування творів без визначеного розміру. Гра партитури на фортепіано твору а capella з державної програми. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквиум. Музично-теоретичний та художньо-виконавський аналіз творів державної програми. Практична робота з колективами над державною програмою. Екзамен – твори державної програми, один твір з супроводом з основної програми. За семестр: 3-4 хорових твори.	60		24			36	-		10			
Разом за змістовим модулем 5	60		24			36	-		10			
Усього годин	60		24			36	-		10			
ІНДЗ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усього годин	285		146			169	-		30			

4-а. Структура навчальної дисципліни (магістр)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Мішані склади виконавців.												
Змістовий модуль 1-2. Складні розміри.												
Тактування перемінних розмірів. Тактування пунктирних ритмів. Здіймані та нездіймані	30		18			12	—					

фермати. Диригування творів у повільних темпах. Дроблення основної метричної одиниці. Диригування творів у швидких темпах. Спрощення диригентської схеми. Тактування у розмірі С.												
Контрастна динаміка. Особливості роботи з хором. Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.	30		18			12						
Разом за змістовим модулем 1-2	60		36			24	—					
Усього годин	60		36			24	—					
Модуль 2. Художньо-виконавський аналіз хорової партитури.												
Змістовий модуль 3. Музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз партитури.												
Тактування в розмірах 2/2, 3/2, 4/2, 9-ти, 12-ти часткові схеми тактування. Тактування особливих видів ритмічного поділу (тріоль, квінтіль, секстіль). Зміни темпів. Тактування творів у 7-ми частковому метрі. Диригування творів великої форми, сцени з опери. Навики роботи з камертоном. Практична робота з хором. Гра партитур на фортепіано.	30		8			22	—					
Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквиум. За курс: 1-2 твори великої форми, сцена з опери, 3-4 хорових твори, 4 твори шкільного репертуару.	30		8			22						

Разом за змістовим модулем 4	60		16			44	-					
Усього годин	60		16			44	-					
Змістовий модуль 4. Індивідуальна робота з хором (випускний1)												
Тактування творів без визначеного розміру. Гра партитури на фортепіано твору а capella з державної програми. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквіум. Музично-теоретичний та художньо-виконавський аналіз творів державної програми. Практична робота з колективами над державною програмою. Екзамен – твори державної програми, один твір з супроводом з основної програми. За семестр: 3-4 хорових твори.			12									
Разом за змістовим модулем 5			12				-					
Усього годин							-					
ІНДЗ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усього годин			12				-					

5. Теми лекційних занять (не передбачені навчальним планом)

6. Теми семінарських занять (не передбачені навчальним планом)

7. Теми практичних занять (денна форма навчання)

№	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Тема 1. Вступ. Короткі відомості з історії диригування. Диригування як вид музичного виконавства. Вихідна постава, тактові рухи і жести. Показ вступу. Основні схеми тактування. Відомості про хорові партитури, практичне розміщення голосів в хорах різних типів та видів. Диригування творів у розмірах 2/4, 3/4, 4/4 в помірних темпах. Гра партитур виконуваних творів на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння знаннями про авторів, їхню творчість, зміст творів, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.</p>	32
2	<p>Тема 2. Подальше засвоєння основних схем тактування в різних темпах і динамічних показниках. Проблема "точки" в диригентському жесті і показ характеру подачі звуку. Показ вступу з різних часток такту. Зняття звучання. Розмежування функцій рук. Штрихи "легато" і "нон легато". Прості види фермат (наприкінці твору чи його частини). Диригування творів у складних розмірах. Гра партитур виконуваних творів на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.</p>	36
3	<p>Тема 3. Тактування перемінних розмірів. Тактування пунктирних ритмів. Здіймані та нездіймані фермати. Диригування творів у повільних темпах. Дроблення основної метричної одиниці. Диригування творів у швидких темпах. Спрощення диригентської схеми. Тактування у розмірі С. Контрастна динаміка. Особливості роботи з хором. Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.</p>	24
4	<p>Тема 4. Тактування в розмірах 2/2, 3/2, 4/2, 9-ти, 12-ти часткові схеми тактування. Тактування особливих видів ритмічного поділу (тріоль, квінтоль, секстоль). Зміни темпів. Тактування творів у 7-ми частковому метрі. Диригування творів великої форми, сцени з опери. Навики роботи з камертоном. Практична робота з хором. Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквіум. За курс: 1-2 твори великої форми, сцена з опери, 3-4 хорових твори, 4 твори шкільного репертуару.</p>	54
5	<p>Тема 5. Тактування творів без визначеного розміру. Гра партитури на фортепіано твору а capella з державної програми. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквіум. Музично-теоретичний та художньо-виконавський аналіз творів державної програми.</p>	64

	Практична робота з колективами над державною програмою. Екзамен – твори державної програми, один твір з супроводом з основної програми. За семестр: 3-4 хорових твори.	
Разом		146 (бакалавр) 64 (магістр)

8. Самостійна робота

№	Завдання	Кількість годин
1.	Гра партитур виконуваних творів на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння знаннями про авторів, їхню творчість, зміст творів, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.	28
2.	Гра партитур виконуваних творів на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.	39
3.	Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологію. За курс: 4-6 хорових творів, 2-4 твори шкільного репертуару.	36
4.	Гра партитур на фортепіано. Спів хорових голосів із тактуванням. Володіння відомостями про авторів творів, їхню творчість, музичну форму, зміст і характер творів, особливості диригування, термінологією, колоквиум. За курс: 1-2 твори великої форми, сцена з опери, 3-4 хорових твори, 4 твори шкільного репертуару.	66
5.	Написання анотації (25 сторінок) на один хоровий твір Музично-теоретичний та художньо-виконавський аналіз творів державної програми. Практична робота з колективами над державною програмою. Екзамен – твори державної програми, один твір з супроводом з основної програми. За семестр: 3-4 хорових твори.	68

9. Індивідуальні завдання *(не передбачені навчальним планом)*

10. Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вправи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

11. Методи контролю

Усний контроль у вигляді індивідуального опитування. Письмовий контроль у вигляді самостійних письмових робіт (аналіз партитури, анотація), поточного тестування, відповіді на колоквіум.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ХОРОВЕ ДИРИГУВАННЯ»

(МОЖУТЬ ВІДРІЗНЯТИСЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ДИСЦИПЛІНИ ТА
ФАКУЛЬТЕТУ, РОЗРОБЛЯЄ ВИКЛАДАЧ)

Рівень	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)	0-25 балів без права пересклада ння (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає визначення основних термінів на побутовому рівні, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається пояснити з наукової точки зору явища оточуючої дійсності.
	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему, до якої стосується наведений приклад.
	50-59 балів	Студент з помилками характеризує окремі поняття та явища	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		народознавства. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище.
<i>(репродуктивний) Середній рівень знань «3»</i>	60-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення основних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі видозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.	Студент вміє з допомогою викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище та навести приклади методів та методик для його дослідження.
	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з народознавства; словесно описує явища та закономірності, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	Студент вміє правильно привести приклади з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати адекватні методи для

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
			його дослідження та описати їх результати.
	71-73 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть процесів та явищ, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести окремі методики з їх груповими характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновок).	Студент вміє правильно перевести приклади з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати адекватні методи для його дослідження зробити якісний аналіз результатів дослідження та частково узагальнити результати.
	74-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть понять.	Студент здатний дати чітке пояснення прикладам процесів та явищ народознавства, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення.
	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти,	Студент здатний дати чітке пояснення прикладам процесів

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)</i>		узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	та явищ народознавства, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища.
	86-89 балів	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	Студент здатний дати чітке пояснення прикладам процесів та явищ народознавства, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища. При виконанні завдання може

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
			поєднувати знання з кількох тем.
<i>Високий рівень знань «5» (творчий)</i>	90-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні дослідження, висловлюючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
Високий рівень	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть процесів та явищ народознавства;	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно

Семестровий контроль у формі *заліку, екзамену* – підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як середнє арифметичне балів за модулями. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. *(Згідно Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка).*

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма з курсу.
2. Робоча програма з курсу.
3. Інструктивно-методичні матеріали з курсу.
4. Нотний та музичний ілюстративні матеріали (у вигляді відеоприкладів на носіях: CD-диски, USB).
5. Вимоги до складання заліків та іспитів.
6. Варіанти колоквиуму до кожного курсу.

14.Рекомендована література

Базова:

1. Виноградов К. Работа с хором. – М., 1951. – 164 с.
2. Гринишин М.П. Работа хормейстера над хоровым твором. //Поради хормейстерам. – К.: Мистецтво, 1974.
3. Егоров А. Теория и практика работы с хором. – М., 1951. – 347 с.
4. Єржемський О. Психологія диригента. – К.: Муз. Україна, 1991. – 103 тс.
5. Єржемський О. Психологія диригента. – К.: Муз. Україна, 1991. – 103 с.
6. Коломоєць О. М. Хорознавство. К.: Либідь, 2001. – 167 с.
7. Краснощеков В. Вопросы хороведения. – М.: Музыка, 1969. – 259 с.
8. Мархлевский А.С. Практичні основи роботи у хоровому класі. – К.: Музична Україна, 1988.
9. Пігров К. Керування хором. – К.: Держмузвидав, 1962. – 202 с.
10. Соколов В. Работа с хором. – М.: Сов. Композитор. – 388 с.
11. Стулова Г. Хоровой класс. – М.: Сов. Композитор, 1989. – 212 с.
12. Чесноков П. Хор и управление им. М., 1960. – 189 с.
13. Шамина Л. Работа с самодеятельным хором. – М.: Сов. Композитор, 1989. – 321 с.

Додаткова :

1. Асафьев Б. Речевая интонация. – М.-Л.: Музыка, 1965.
2. Асафьев Б. Хоровая культура. – М.: Музыка, 1989. – 245 с.
3. Асафьев Б.В. О хоровом искусстве. – М.: Музыка, 1985.
4. Білявський Є.Г. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі. – К.: Музична Україна, 1984.
5. Женкин Н. О теориях голосообразования. //Мышление и речь. – М., 1968.
6. Захаров А.І. Вокально-хорове виконання. – К., 1963.
7. Левандо П.П. Проблемы хороведения. – М.: Музыка, 1974.
8. Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса. – К.: Музична Україна, 1988.
9. Мархлевский А.С. Практичні основи роботи у хоровому класі. – К.: Музична Україна, 1988
10. Тележинський С. Лисенко і диригентська освіта. //Музика. - № 5-6. – 1927.
11. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. - М.-Л.: АПН РСФСР, 1947.
12. Юссон Рауль. Певческий голос. – М.: Музыка, 1974.

ДОДАТКИ

Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Хорове диригування»

Тема 1. Педагогічна діяльність диригента в хорі, оркестрі, навчальному закладі. Мета і завдання курсу диригування музично-педагогічних відділів педагогічних училищ

Завдання. 1. Усвідомити задачі диригента.

2. Ознайомитись з програмою курсу диригування музично-педагогічних відділів педагогічних училищ.

Методичні рекомендації: Зробити порівняльну характеристику роботи диригента-педагога на прикладі викладачів кафедри та відомих музикантів-педагогів.

Практичне завдання: Провести відкрите заняття з курсовим (учбовим) хором.

Література:

1. Зимовець Ю.М. Основи диригентської техніки. Методичний посібник. – Херсон, 2004.
2. Програма з диригування для музично-педагогічних училищ.

Тема 2. Методика викладення індивідуального диригування в педагогічних училищах. Організаторська, культурно-освітня діяльність диригента. Диригент як громадський діяч.

Завдання: Оволодіти основними принципами методики викладення індивідуального диригування в педагогічних училищах.

Методичні рекомендації: Ознайомитися з методикою викладення індивідуального диригування на прикладі роботи викладачів кафедри зі студентами I курсу.

Практичне завдання: Провести практичне заняття з диригування зі студентом I курсу.

Література:

1. Зимовець Ю.М. Основи диригентської техніки. Методичний посібник. – Херсон, 2004.
2. Хайкин Б. Беседы о дирижерском ремесле.

Тема 3. Методика вивчення схем тактування в класі диригування. Залежність схем тактування від розміру і темпу виконання твору.

Завдання: Оволодіти технікою тактування диригентських схем.

Методичні рекомендації: Основну увагу приділяти складовим частинам диригентського жесту (особливо “захисту” (ауфтакту)).

Практичне завдання:

1. Робота в класі над технікою диригування.
2. Робота з хоровим класом.

Література:

1. Зимовець Ю.М. Основи диригентської техніки. Методичний посібник. – Херсон, 2004.
2. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка.
3. Светков Д. Основные элементы дирижерской техники.

Тема 4-5. Вокальна робота диригента в хоровому колективі. Робота диригента над партитурою.

Завдання: Оволодіти навичками роботи з партитурою. Оволодіти навичками вокальної роботи диригента з хором.

Методичні рекомендації: Особливу увагу звернути на вміння аналізувати хорову партитуру (робити хорознавський та виконавський аналіз).

Практичне завдання:

1. Грамотно виконувати партитуру на інструменті і робити анотацію на твори, які студент проходить в класі по диригуванні.
2. Робити письмовий аналіз на твори, які диригують студенти I курсу, на яких студент проводить практичні заняття.

Література:

1. Лаврентьева И. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений.
2. Хрестоматія з читання хорових партитур / Упор. В.Полтавцев, С.Светозаров.

**Методичні рекомендації до самостійних модулів
з курсу “Новітні досягнення з фахових дисциплін.
Практикум за кваліфікацією : диригування” (магістр).**

Тема 1. Педагогічна діяльність диригента в хорі, оркестрі, навчальному закладі. Мета і завдання курсу диригування музично-педагогічних відділів педагогічних училищ

Завдання для самостійної роботи:

1. Аналіз програмних вимог з диригування музично-педагогічних відділів педагогічних училищ.
2. Зробити аналіз викладання групового диригування в педагогічних училищах.

Література:

1. Зимовець Ю.М. Основи диригентської техніки. Методичний посібник. – Херсон, 2004.
2. Програма з диригування для музично-педагогічних училищ.

Тема 2. Методика викладення індивідуального диригування в педагогічних училищах. Організаторська, культурно-освітня діяльність диригента. Диригент як громадський діяч.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитись з матеріалом з історії розвитку диригентського мистецтва.
2. Значення диригування у виконанні музичних творів.

Література:

1. Зимовець Ю.М. Основи диригентської техніки. Методичний посібник. – Херсон, 2004.
2. Хайкин Б. Беседы о дирижерском ремесле.

Тема 3. Методика вивчення схем тактування в класі диригування. Залежність схем тактування від розміру і темпу виконання твору.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитися з методичними посібниками з основ диригентської техніки.
2. Розміри музичних творів і способи їх тактування

Література:

4. Зимовець Ю.М. Основи диригентської техніки. Методичний посібник. – Херсон, 2004.
5. Казачков С. Дирижерский аппарат и его постановка.
6. Светков Д. Основные элементы дирижерской техники.

Тема 4. Вокальна робота диригента в хоровому колективі. Робота диригента над партитурою.

Завдання для самостійної роботи:

1. Робота диригента з хоровим класом.
2. Інтерпретація диригентом музичного твору.

Література:

3. Лаврентьева И. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений.
4. Хрестоматія з читання хорових партитур / Упор. В.Полтавцев, С.Светозаров.

Питання колоквиуму з «Хорового диригування» I –II курс

1. Що таке диригування? Чим відрізняється диригування від тактування?
2. У чому полягає принципова відмінність диригування від інших видів музичного виконавства?
3. Назвіть позначення та метроном дуже швидких, дуже повільних , помірно швидких та помірно повільних темпів?
4. Назвіть сім основних компонентів музичного звучання?
5. Що є диригентським апаратом?
6. Розкажіть про основну диригентську позицію?

7. Які ви знаєте положення рук під час диригування?
8. Опишіть позиції ніг диригента.
9. Опишіть положення голови диригента.
10. Покажіть прості метричні схеми тактування.
11. Що таке метр? Метрична схема?
12. Що таке розмір?
13. Які розміри диригуються за дводольною схемою?
14. Які розміри диригуються за тридольною схемою?
15. Які розміри диригуються за чотиридольною схемою?
16. Що таке "ауфтакт"? Назвіть його фази.
17. Покажіть ауфтакт в метричній схемі на 3: на першу долю; на другу долю; на третю долю.
18. Покажіть ауфтакт на другу долю в дводольному метрі.
19. Що таке "зняття звуку"?
20. Покажіть зняття звуку на різні долі схеми: на 3, 2.
21. Які ви знаєте засоби виразності в музиці?
22. Як залежить амплітуда жесту від темпу твору?
23. Які ви знаєте штрихи в диригуванні?
24. Які ви знаєте нюанси в диригуванні?
25. Поясніть роль кисті, передпліччя, ліктя, всієї руки диригента в зображенні жестом різних штрихів.

Питання до заліку з «Хорового диригування»

1. Що таке диригування? Чим відрізняється диригування від тактування?
2. У чому полягає принципова відмінність диригування від інших видів музичного виконавства?
3. Назвіть позначення та метроном дуже швидких, дуже повільних, помірно швидких та помірно повільних темпів?
4. Назвіть сім основних компонентів музичного звучання?
5. Які ви знаєте властивості диригентського жесту?
6. Що є диригентським апаратом?
7. Розкажіть про основну диригентську позицію?
8. Які ви знаєте положення рук під час диригування?

9. Опишіть позиції ніг диригента.
10. Опишіть положення голови диригента.
11. Покажіть прості метричні схеми тактування.
12. Що таке метр? Метрична схема?
13. Що таке розмір?
14. Які ви знаєте складні метри? Яким чином вони утворюються?
15. Які ви знаєте мішані метри? Яким чином вони утворюються?
16. Які розміри диригуються за дводольною схемою?
17. Які розміри диригуються за тридольною схемою?
18. Які розміри диригуються за метричною схемою "на раз"?
19. Які розміри диригуються за чотиридольною схемою?
20. Що таке "ауфтакт"? Назвіть його фази.
21. Покажіть ауфтакт в метричній схемі на 4: на першу долю; на другу долю; на третю долю; на четверту долю.
22. Покажіть ауфтакт на другу долю в дводольному метрі.
23. Покажіть ауфтакт на другу долю в тридольному метрі.
24. Що таке "зняття звуку"?
25. Покажіть зняття звуку на різні долі схеми: на 4, 3, 2.
26. Які ви знаєте види ауфтактів?
27. Які ви знаєте засоби виразності в музиці?
28. В яких планах (позиціях) розгортається диригентський жест?
29. Як залежить амплітуда жесту від темпу твору?
30. Які ви знаєте штрихи в диригуванні?
31. Які ви знаєте нюанси в диригуванні?
32. Що таке фермата?
33. Які види фермат ви знаєте? Як вони диригуються?
34. Поясніть роль кисті, передпліччя, ліктя, всієї руки диригента в зображенні жестом різних штрихів.
35. Покажіть диригентські рухи в момент переходу на новий темп.
36. Як ви розумієте роль диригента в загальноосвітній школі?

Питання до екзамену з «Хорового диригування»

1. У чому полягає принципова відмінність диригування від інших видів музичного виконавства?
2. Які жанри хорової музики ви знаєте?
3. У чому специфіка хору як музичного інструменту?
4. Назвіть позначення та метроном дуже швидких, дуже повільних, помірно швидких та помірно повільних темпів?
5. Назвіть сім основних компонентів музичного звучання?
6. Які ви знаєте властивості диригентського жесту?
7. Що є диригентським апаратом?
8. Навіть одне з головних завдань диригента, рішення якого залежить від рухів диригента?

9. Чому для диригента – вчителя музики внутрішній спів є основою інформативності диригентських рухів?
10. Розкажіть про основну диригентську позицію?
11. Які ви знаєте положення рук під час диригування?
12. Опишіть позиції ніг диригента.
13. Опишіть положення голови диригента.
14. Покажіть прості метричні схеми тактування.
15. Що таке метр? Метрична схема?
16. Що таке розмір?
17. Які ви знаєте складні метри? Яким чином вони утворюються?
18. Які ви знаєте мішані метри? Яким чином вони утворюються?
19. Які розміри диригуються за дводольною схемою?
20. Які розміри диригуються за тридольною схемою?
21. Які розміри диригуються за метричною схемою “ на раз”?
22. Які розміри диригуються по чотиридольній схемі?
23. Як диригуються складні метри в дуже швидкому темпі?
24. Як диригуються складні метри в дуже повільному темпі?
25. Як диригуються схеми на 5 та на 7 в залежності від літературного тексту?
26. Що таке “ауфтакт”? Назвіть його фази.
27. Покажіть ауфтакт в метричній схемі на 4: на першу долю; на другу долю; на третю долю; на четверту долю.
28. Покажіть ауфтакт на другу долю в дводольному метрі.
29. Покажіть ауфтакт на другу долю в тридольному метрі.
30. Що таке “зняття звуку”?
31. Покажіть зняття звуку на різні долі схеми: на 4, 3, 2.
32. Які ви знаєте види ауфтактів?
33. Які ви знаєте засоби виразності в музиці?
34. В яких планах (позиціях) розгортається диригентський жест?
35. Як залежить амплітуда жесту від темпу твору?
36. Які ви знаєте штрихи в диригуванні?
37. Які ви знаєте нюанси в диригуванні?
38. Що таке фермата?
39. Які види фермат ви знаєте? Як вони диригуються?
40. Що таке міждольовий ауфтакт?
41. Дати визначення поняття “техніка диригування”.
42. Чим відрізняється тактування від диригування?
43. Поясніть роль кисті, передпліччя, ліктя, всієї руки диригента в зображенні жестом різних штрихів.
44. Покажіть диригентські рухи в момент переходу на новий темп.
45. Що собою являє історико-стилістичний аналіз хорового твору?
46. З чого складається музично-теоретичний аналіз хорового твору?
47. Які основні етапи роботи над хоровою партитурою?
  49. Як ви розумієте роль диригента в загальноосвітній школі?
  50. З чого розпочинається організація шкільного хорового колективу?

Відповіді до колоквиумів з «Хорового диригування»

1. Диригування - найважливіша частина музичного виконавства. По визначенню К.А.Ольхова, диригування - «своєрідний переклад музики на мову жестів та міміки, переклад звукового образу на глядацький з ціллю керування колективним виконанням».

Принципова відмінність - диригент поставлений в особливі умови: його інструментом є цілий колектив виконавців, які поділяють відповідальність між собою. Складність зумовлена поліфункціональністю професії. Відмінністю є і те, що диригент, як правило, лімітований репетиційним часом, тоді як соліст-інструменталіст має можливість неодноразово перевірити своє виконання

2. Жанри - пісня, опера, ораторія, кантата, сюїта, хор, ансамбль, мюзикл.

3. Специфіка полягає в тому, що хор як музичний інструмент (цілий колектив виконавців) поділяє відповідальність між собою (між виконавцями), тоді як музикант-соліст поділяє свою відповідальність тільки зі своїм інструментом.

4. Adagio - повільно lento

- протяжно largo -

широко Grave - тяжко

Andante - не поспішаючи

Moderate -повільно

Sostenuto - стримано

Allegro moderate - помірно скоро

Allegro - скоро Vivo -

живо Presto - швидко

5. Сім основних компонентів: метр, характер звуковедення, темп, ритм, динаміка, початок звучання, припинення звучання.

6. Властивості: тривалість, амплітуда, швидкість помаху, сила, маса, направлення і форма.

7. Диригентський апарат складають: руки, голова (лице і очі), корпус (груди і плечі), ноги.

8. Одна з головних задач діяльності диригента створення відповідності між його особистим уявленням про звучання твору і реальним втіленням у виконанні. Рішення цієї задачі залежить від рухів диригента (руки, голова, очі, м'язи лица, тулуб), які бачать і розуміють виконавці.

9. Для диригента - вчителя музики внутрішній спів і пов'язані з ним м'язові вокальні відчуття є основою інформативності диригентських рухів. Вчителю, який добре володіє цим механізмом (механізм звукоутворення), відчуття особистої вокальної моторики допомагає при формуванні його мануальної техніки як диригента-хормейстера. Міміка, артикуляція, положення корпусу передають внутрішні відчуття, які потім сприймають учасники хорового

колективу для досягнення певного звукового результату.

10. Основна диригентська позиція: стояти прямо, плечі трохи розвернуті, груди трохи підняті, корпус не повинен бути напруженим, але разом з тим бути зібраним. Плечі не треба дуже високо піднімати - це сковує м'язи спини. Дихання вільне, рівне. Диригент ніколи не сутулиться!

11. Положення рук: зручне положення - коли кисть повернута долонею вниз. Доцільне положення - руки трохи нижче грудей (для виконання твору з супроводом), на середині грудей (для творів а cappella).

12. Позиція ніг: диригент стоїть прямо, спираючись на праву ногу, яка висунута трохи вперед. Відчуття твердої опори на всю ступню або на пальці забезпечує стійке положення корпусу. Головне не спиратись на п'яту. Неможливо ставити широко, але і не дуже близько, не гнути в колінах, не ходити по підставці і не розгойдуватися.

13. Положення голови: підборіддя підняте, очі звернуті на хор, щоб було видно усіх виконавців, голову тримати прямо, не напружено, вільно повертаючи її. Не треба кивати головою вверх-вниз, дивитися в одну ціль.

14. Прості схеми (одна сильна доля!) $2/4$, $3/4$, $3/8$ ($2/2$, $2/8$, $3/2$).

15. Метр - закономірне чергування рівних за тривалістю тяжких і легких (опорних і неопорних) долей. Метрична схема - форма схем тактування, яка виявляє співвідношення сильної і слабкої долі в такті, група жестів, яка відображає метроритмічну структуру такту. Це ще не диригування, але це та основа, на яку спирається диригування. Його завдання - організація ритмічності виконання, передача ясного малюнку тактових схем, показ сильної і слабкої долі в такті.

16. Розмір - близький за поняттям до метра. Це конкретизація метру, його зв'язок з певною тривалістю долей. У цифровому позначенні: верхня - кількість долей, нижня - які долі.

17. Складні метри: утворюються із простих двох або трьох, мають одну сильну долю, крім якої є відносно сильні. $4/2$, $4/4$, $4/8$, $9/4$, $9/8$, $6/8$.

18. Мішані метри: поєднання різних простих або простих і складних метрів. $5/4$, $5/2$, $7/8$, $7/4$, $10/2$, $11/8$.

19. $2/4$, $6/8$, $2/2$, $2/8$.

20. $3/2$, $3/4$, $3/8$, $3/16$, $9/8$.

21. У швидкому темпі $3/4$, $3/8$. При цьому основним показником швидкості метричного руху є цілий такт.

22. $4/2$, $4/4$, $4/8$, $12/8$.

23. Складні метри в швидкому темпі:

шестидольний — по диригентській сітці на «два»;

восьмидольний — на «чотири»;

дев'ятидольний — на «три»;

дванадцятидольний - на «чотири» без дублювання долей.

Дуже важливе відчуття пульсу! •

24. Складні метри в повільному темпі:

шестидольний - схожий на чотирнадцятидольний, але з подвоєнням першої та

третьої долі;

восьмидольний - по чотиридольній, при цьому кожна рахункова група (4+4) виділяється показом відносно сильних долей (3,5,7) і підкреслюванням першої сильної долі;

дев'ятидольний - по тридольній, в якій кожна доля потроюється;

дванадцятидольний - по чотиридольній, де кожна доля потроєна.

25. Схема на «5» - у повільному на «5». $5/4$, $5/8$. Може бути 3+2, або 2+3, в залежності від будування мелодій, гармонії, акцентованих наголосах по змісту твору.

У швидкому темпі - на «2». Одна доля - 2, а друга - 3 (2+3), або навпаки 2+3.

Схема на «7». $7/4$, $7/8$. 3+4, 4+3. По чотиридольній схемі у повільному.

У швидкому - по тридольній. 2+2+3, 2+3+2, 3+2+2.

26. Ауфтакт - це жест, який є провісником моменту виконання кожної із долей такта та за часом дорівнює тривалості певної долі.(Ст.65) Фази:

1. «дихання» — замах (рука відштовхується від попередньої долі) вверх ;

2. підійняття, намагання, продовження «дихання»;

3. показ крапки - стрімкий удар кистю руку по уявленій площині;

4. відображення, або «відскок» — продовження звучання долі. Складові - замах, рух долі, намагання, крапка удару, відображення, «відскок» долі.

30. Це завершення звучання. Жест направлений в бік долі, на якій завершується звучання. Велика роль крапки — треба чітко, конкретно її фіксувати. Виконується круговим рухом кисті, яка піднімається вище, рух направлений всередину, чітку фіксує крапку долі, яку знімають.

31.

32. Бувають:

повні - показ повних долей такту;

неповні - долі, які починаються з паузи, які не мають повну тривалість.

Для дробленого вступу — затриманий ауфтакт (преддія дії), це чіткий рух диригента у вищій крапці ауфтакту.

Неметричний - ауфтакт перед ферматою, на початку твору, у повільному темпі, перед довгим звуком, *staccato*, *tenuto*, *legato*.

Метричний - точно відповідає швидкості наступного за ним основного жесту, додаткова доля такту, допомагає визначити темп.

33. Засоби виразності: динаміка, темп, штрихи, фермата, синкопа, акценти, паузи.

34. Різновид нюансів передається у трьох позиціях рук:

нижня — III план, на рівні поясу, у самого корпусу;

середня — II план, на рівні грудей, на напівзігнутих під прямим кутом у лікті руках, від корпусу на довжину передпліччя;

верхня — I план, на рівні плеча, на далеко висунутих вперед від корпусу руках, але не на всю довжину.

35. Амплітуда буває:

вузька — з незначним розмахом рук в ширину при їх близькому положенні у середині корпусу;

середня - з відстанню рук на ширину корпусу;

широка - при широко розведених руках.

Амплітуда залежить від динаміки:

ширше - голосніше, вужче - тихіше;

вище — голосніше, нижче — тихіше.

У повільних темпах використовують жести великої, середньої, малої амплітуди (в залежності від характеру та динаміки).

В швидких темпах — мала амплітуда.

36. Штрихи:

legato - плавний жест руки, крапка - м'яке торкання;

non legato - найлегший. Кисть з ліктем, розмежування кожної долі;

staccato - коротким штовхальним жестом (кисть!, амплітуда невелика);

marcato — виконується відкресленими крапками. Рука зібрана від плеча, енергійні ауфтакти, різкі лінії рухів.

37. Ньюанси:

p - *piano*, *pp*, *mp*, *mf*, *f*, *ff*. *Crescendo*, *diminuendo*.

Sf — сфорцандо — різкий удар (укол), з яскраво виділеною крапкою (підготовлений);

Subito f, *subito p* - підготувати раніше, міняється амплітуда, площа, характер жесту.

Rubato, *ad libitum* - за бажанням хормейстера.

38. Фермата - зупинка у диригуванні, означає збільшення довготривалості звучання акорду або звуку, а також паузи у півтора-два рази.

Види:

яка знімається - потребує зняття після часу її тривалості, потребує ауфтакту. Ауфтакт до її показу — зупинка рук, витримка тривалості і підготовчого ауфтакту до зняття;

яка не знімається — серединна. Не потребує показу зняття звуку, підкреслює вагомість окремого акорду чи звуку. Увага приділяється крапці на площині.

Ще бувають: на сильну чи слабу долю, заключні, на паузі чи тактовій рисці.

39. Міждольовий ауфтакт - це рух, який пов'язує дві долі в середині такту. Удар, який визначає початок звучання долі, стає також початком ауфтакту до наступної долі; а рух віддачі, який після нього виникає, є замахом - початком руху ауфтакта до наступної долі.

40. Техніка диригування — засіб втілення музичного образу в жестах, вираз змісту музичного твору.

При засвоєнні - дві задачі:

1. Оволодіння диригентськими прийомами;
2. Відбір жестів для втілення образу.

Тактування відрізняється від диригування. На початку тактування - це рух рук вверх / вниз, що визначає ритмічні долі такту. Основа для малюнків тактування — рухи вверх-вниз, вправо-вліво. Тактування поступово переходить в диригування за рахунок збагачення з кожним разом різними елементами виразності: *нюанси, характер звуку, темп, тривалості*. Все це веде до логічного зв'язку між групами звуків і тактів, до втілення музичного образу у виконанні. Взагалі диригентський жест - це своєрідний вираз головної думки твору.

41. Дивися питання № 36.

Legato — рухи плавні, рука цільногнучка, крапка м'яко торкається площини.

Non legato — показ крапки виглядає як відрив всієї кисті з ліктем, перервна пунктирна лінія жесту, звільненість плеча і плечового суглобу від скутості.

Staccato - перервний рух кисті з різкими крапками-відскоками, плече та передпліччя — нерухомі, основою опори є лікоть, кисть та пальці роблять короткі і різкі удари, кисть активна, ритмічна, пружна.

Marcato - рука зібрана від плеча з невеликою фіксацією променезап'ясткового суглобу.

42. Показ переходу на новий темп виконується за рахунок зміни темпу виконання ауфтактів, які попереджають долі з яких починається новий темп. При цьому кожний наступний ауфтакт виконується повільніше або скоріше попереднього, (зменшує/збільшує диригентський жест, амплітуду сітки за рахунок кистевого тактування)

43. Життя та творчість композитора і поета, про їх естетичні погляди, конкретні суспільно-історичні умови, в яких написали твір, що в ньому відображено. Типові риси хорового письма композитора, місце даного твору в ряді інших, аналіз змісту твору в цілому, художній образ, особливості слів тексту, жанр, порівняння тексту хорового твору з поетичним оригіналом.

44. Складається:

- музична форма, аналіз мелодії, гармонії, метроритма, темпу, фактури.
- Інші виразні засоби: жанрові риси тематизму, принцип музичного розвитку, контрасти, варіативність, повторюваність, монотематизм.
- Ладотональний план, вид і художній зміст поліфонії.
- Динаміка.

45. Етапи роботи над партитурою:

- вокальний (музично-слухове уявлення про хорову партитуру);
- інструментальний (поступове поглиблення в сутність твору);
- аналітичний (для загального уявлення про основні художні образи);
- диригентський (відбір диригентських жестів і оволодіння пластичними засобами виразу, необхідними для втілення

художнього змісту).

46. Диригент повинен враховувати принципи:

- виховання виконавців в процесі вивчення твору;
- єдність художньо-творчої і технічної роботи;
- вимоги творчої дисципліни;
- систематичність і послідовність у роботі;
- доступність учбового репертуару;
- розвиток музично-слухових даних;
- музичне мислення і художня уява, відчуття ритму.

Головне - втілення творчого задуму композитора.

47-49. Рівень складності залежить від правильного вибору пісні, повинен відповідати вимогам учбових програм, підготовці до сприйняття та виконання учнями.

Шкільний репертуар повинен відповідати таким вимогам:

- за формою - цілком лаконічні, не більше одного періоду;
- за мелодією - яскраві, виразні, мелодійні, які легко запам'ятати;
- за ритмом — дуже прості, чергування не більше двох-трьох видів тривалості нот;
- за голосоведінням — ясні, природні, склад — діатонічний;
- за діапазоном - не перевищує октави.

Якщо пісня подобається дітям, тим легше пройти всі етапи розучування і труднощі, які виникали в процесі, швидко зникають. Головні критерії підбору репертуару:

- психофізіологічні можливості дітей;
- відповідність художньої основи твору можливостям сприйняття дітьми;
- теситурні умови;
- дихання;
- технічні можливості твору;
- інтерес, який викликає твір;
- репетиційний план (кількість занять на тиждень);
- достатня кількість творів.

50. Необхідно розпочати з підбору невеликої кількості учнів-любителів хорового співу, які складуть основу, ядро майбутнього хорового колективу. Потім провести бесіди на класних зборах, ознайомити з планом роботи хору, дати уяву про репертуар, запропонувати прослухати ряд творів. Кількість складає 30-60 чоловік. Приміщення - зручне, музичний інструмент — відповідний. Надалі провести прослуховування усіх бажаючих, визначити голосові партії, скласти план репетиції.

Приклад роботи з хором

Євхаристична церковна пісня «Витай між нами»

1. Вступне слово.

Шановні друзі, сьогодні ми ознайомимося та опрацюємо євхаристичну церковну пісню **«Витай між нами»**, яка входить до репертуару хорової капели «Дударик».

Львівська Державна Академічна чоловіча хорова капела «Дударик» — лауреат національної премії ім. Тараса Шевченка, заснована 7 жовтня 1971 року при Українському музично-хоровому Товаристві. Засновник і головний диригент капели заслужений діяч мистецтв України — **Микола Кацал**. У репертуарі капели— концерти українських композиторів Бортнянського, Веделя, Березовського. Також — колядки і щедрівки в обробках Лисенка, Леонтовича, Стеценка, Кошиця. а також багато духовної музики. Серед творів зарубіжних композиторів «Дударик» виконував «Стабат Матер» Перголезі, «Карміна Бурана» Карла Орфа, «Реквієм» Моцарта, 9 симфонію Бетховена, III Симфонію «*Kadisz*» **Бернстайна**, «*Credo*» Криштофа Пендерецького.

Євхаристія (з грецької) — подяка. В християнській традиції існує вчення про особливість церковних обрядів, під час яких на людину сходить божественна благодать. В православ'ї існує сім таїнств, одне з яких — євхаристія.

Євхаристія - одне з церковних таїнств, під час якого до сутності хліба і вина чудесним чином додається реальна сутність Тіла і Крові Христа Спасителя. Це чудо відбувається під час євхаристичного канону при заклику священником Святого Духа на приготівані дари. Євхаристія - центральний момент богослужіння божественної літургії. Це таїнство було встановлено Самим Ісусом Христом під час таємної вечері. Сам Спаситель заповідав здійснювати євхаристію в спогад про Нього. Якщо звернутися безпосередньо до Євангелія, то можна прочитати про необхідність приступання віруючої людини до таїнства євхаристії (причастя). Так, Спаситель говорив, що ті, котрі не причастилися, не будуть мати в собі життя, адже тому, хто причастився, має життя вічне.

Євхаристія починається вигуком «Благодать Господа нашого Ісуса Христа, і люби Бога й Отця, і причастя Святого Духа, буди з усіма вами». Потім священик або архієрей читає напівголосно молитви, голосно промовляючи останній рядок (після якої хор співає відповідну пісню).

Прослухайте уважно одну з таких церковних пісень. **Виконання пісні.**

2. Робота над твором.

2-а). Прошу всі голоси просольфеджувати перших два такти, хор там звучить в унісон, тому співайте повільно, не голосно, м'якою атакою, щоб почути сусідні голоси. **Настройка: Мі мажор повний тонічний тризвук.**

Співаємо по руці (*хор виконує перші такти*). Дякую. Проте Ви не зовсім чисто інтонуєте. Прошу окремо заспівайте жіночі голоси (*співають сопрано і альти*). Дякую. Тепер чоловічі (*співають тенори і баритони-баси*). Поєднаємо (*співає весь хор*). Дякую, зараз набагато краще.

Надалі чотири такти до репризи, будь ласка, **сольфеджують тільки жіночі партії. Настройка (Мі мажор, Ля мажор, Сі мажор).** Уважно виконуйте стрибок на чисту кварту в партії сопрано, це верхній звук домінантсептакорду. Зауважте на те, що гармонія в творі стійка, без відхилень, все базується тільки на головних ступенях ладу. Ці гармонійні звороти притаманні саме такому виду пісень — церковним. Прошу співаємо двоголосно (*сопрано і альт співають*). Дякую. Повторимо зі словами. Співайте неголосно, спокійно, світлим тембром. Зварніть увагу на розспівні склади, виконуйте ці розспіви якомога плавніше, на легато, поєднуйте звуки без відриву (*жіночі партії співають зі словами*). Дякую. Повторимо для того, щоб альти відчули провідну партію сопрано, бо цього разу Ви звучали надто голосно. Дайте змогу сопрано дійсно бути соло-партією (*жіночі партії співають зі словами*). Спасибі, це виконання було краще.

2-б). Переходимо до чоловічих голосів. У Вас унісон у виконанні, який базується в основному на домінантовому та тонічному звуках. Сольфеджію, будь ласка.

Настройка: Мі мажор, Сі мажор. (співають чоловічі голоси). Дякую, не всі звуки були чисто проспівані. Попробуємо заспівати зі словами, добре промовляйте слова, проте не тисніть на звуки, намагайтеся чисто проінтонувати. Від Вас залежить чистота усього твору, адже Ви — гармонічна підтримка всіх голосів і співайте піднесено, такий світлий і надихаючий надією твір. **Настройка: Мі мажор, Сі мажор. (співають чоловічі голоси).** Дякую, добре.

2-в). Прошу весь хор проспівати саме цих чотири такти, над якими ми попрацювали (*співає весь хор*). Дякую. Тепер заспіваємо з самого початку твору. Там, де унісон, можна заспівати трохи голосніше, адже це прохання до Всевишнього. А надалі співайте, будь ласка тихише, щоб потім логічно підсилити, проте не набагато звучання.

Настройка: Мі мажор (співає весь хор 6 тактів зі словами). Дякую. Ви не співпадаєте в *третьому такті в гармонічному ансамблі*, там, де поділяється хор на голоси й інтонаційно було не чисто. Прошу побудувати по руці знизу доверху по чергово цю вертикаль (грати й показувати рукою звуки: (*бас - Сі, альт — Фа #, сопрано — Ля.*) Тепер разом беремо ці звуки і тримаємо (*співають акорд Сі-Фа#-Ля*). Тепер співаємо у попередньому такті звук «Мі» та переходимо на цей тризвук, по руці, уважно! (*співає весь хор унісон «Мі», потім акорд Сі-Фа# -Ля*). Сподіваюся, що кожен запам'ятав ці звуки. Співаємо спочатку і пам'ятаємо, що цей твір належить до духовної музики (*співає весь хор після настройки Мі мажор, диригуємо двома руками.*) Дякую.

3. Зауваження та побажання: Першочергово — це робота над чистотою інтонації. Надалі проводитиметься робота над дикцією, наразі вона

ще не чітка. Динамічний ансамбль недосконалий, голоси не відчують своєї ролі, зокрема, альти, що виконують допоміжну функцію підголоску. І вивчення усіх куплетів, адже такі твори потрібно виконувати від початку до кінця. Дякую.

**ВИМОГИ З ДИРИГУВАННЯ
НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ "Музичне мистецтво**"
ДЕННА ФОРМА**

I курс перший семестр

Екзамен

- два твори (а capella та з супроводом (2/4, 3/4).
- гра партитури напам'ять, спів партій з нот.

I курс другий семестр

Екзамен

- два твори (а capella та з супроводом (3/4, 4/4).
- гра партитури напам'ять, спів партій з нот.

II курс перший семестр

Залік

- два твори (а capella та з супроводом (складні розміри).
- Колоквіум

II курс другий семестр

- два твори (а capella та з супроводом (продовження вивчення схем складних розмірів)

III курс перший семестр

Екзамен

- два твори (а capella та з супроводом (розмір змінний).
- колоквіум.

III курс другий семестр

- два твори (а capella та з супроводом (продовження вивчення творів зі змінним розміром)

IV курс перший семестр

- сцена з опери **або** твір самостійного опрацювання

IV курс другий семестр

Залік

- твір державної програми (з супроводом)
- робота з хором (твір державної програми а capella).
- Колоквіум.

V курс перший семестр

Залік

- Сцена з опери
- Робота з хором (твір з державної програми а capella)

V курс другий семестр

Залік

- Робота з хором (твір з нової програми хору)

- колоквіум

Державний екзамен

проводиться відкрито і складається з таких розділів:

1. ВИКОНАННЯ КОНЦЕРТНОЇ ПРОГРАМИ (два твори), диригування студентським хором.
2. РОБОТА З ХОРОМ. Розучування з хором твору із заздалегідь запропонованого списку.

ВИМОГИ З ДИРИГУВАННЯ НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ "Музичне мистецтво*" ЗАОЧНА ФОРМА

I курс (СТН) перший семестр

- два твори (а capella та з супроводом (3/4, 4/4))

I курс (СТН) другий семестр

Екзамен

- два твори (а capella та з супроводом (складні розміри)).
- гра партитури напам'ять, спів партій з нот.

IV курс (СТН) перший семестр

- два твори (а capella та з супроводом (розмір змінний))

IV курс (СТН) другий семестр

Залік

- Сцена з опери
- Робота з хором (твір з державної програми а capella)

Державний екзамен

проводиться відкрито і складається з таких розділів:

ВИКОНАННЯ КОНЦЕРТНОЇ ПРОГРАМИ (два твори), диригування студентським хором.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИРИГУВАННЯ

(магістри денна та заочна форма навчання)

1. Анотація

До робочої програми „Методика викладання хорового диригування” для слухачів магістратури за спеціальністю.

Навчальна дисципліна присвячена вивченню:

- науково-теоретичних основ викладання диригування;
- нових напрямків підходу до дослідження диригування;
- сучасно стану диригентського виконавства;
- ролі окремих методик навчання диригуванню;
- історичного розвитку диригентського мистецтва;

- суспільного характеру диригентського мистецтва;
- вимог до особистості диригента;
- дидактичного співвідношення як виконавського виду і як навчального предмету;
- дидактичних принципів побудови змісту диригентського навчання;
- організаційних форм навчання, навчально-методичної документації, планування навчальної роботи;
- методики здійснення педагогічного контролю у вищій школі;
- комплексності, як характерної особливості навчання у диригентському класі.

В ході вивчення курсу здійснюються наступні види контролю: проміжний з певних тем та рубіжний з комплексу питань. По закінченню 14 семестру слухачі магістратури складають залік.

Навчальна дисципліна „Методика викладання хорового диригування” базується на вивченні таких музичних дисциплін: хорове диригування, теорія музики, сольфеджіо, гармонія, фортепіано, аналіз музичної форми, читання хорових партитур, хоровий клас, вокальний клас, хорознавство, аранжування, педагогіка, психологія, музична психологія.

Мета і завдання дисципліни

Спецкурс „Методика викладання хорового диригування в системі магістерської підготовки виходить за межі звичайного практичного курсу „Диригування”.

Мета курсу є оволодіння науково-теоретичними основами методики викладання диригування як складової навчальної дисципліни музично-педагогічної освіти у вищій школі.

Виходячи із сучасного стану і розвитку диригентського мистецтва, а також, враховуючи навчальну програму, відпрацьовану в педагогічних навчальних закладах, що готують вчителів музики, слід вважати доцільним вирішення в рамках даного спецкурсу наступних завдань:

- ознайомити майбутніх фахівців з науково-теоретичними основами диригування як виду мистецтва, його науковим апаратом;
- сприяти систематизації знань, удосконалення технічних навичок набутих в курсі практичного диригування;
- забезпечити методичну підготовку до викладання диригування у вищих навчальних закладах музично-педагогічної освіти;
- прищепити навички самостійної роботи з фаховою літературою, орієнтації в ній, а також закласти навички формування навчально-художнього репертуару з диригування.

2. Завдання для самостійної роботи слухачів магістратури

№ п/п	семестр № за навч планом	Зміст завдань	Кількість балів	Термін виконання	Вид контролю
1	1.1	Сучасні відомі диригенти та відомі диригенти міста, області	До 5 б	5 днів	реферат
2	1.2	Розвиток українського диригентського мистецтва	До 5 б	4 дні	реферат
3	1.3	Основні етапи розвитку хорового мистецтва на Поділлі. Діяльність Українського національного хору в м. Кам'янець-Подільському	До 4 б	5 днів	реферат
4	1.4	Становлення диригування як навчальної дисципліни (Петербурзька, Московська та інші Консерваторії у XIX-поч. XXст)	До 5 б	5 днів	конспект
5	1.5	Педагогічний аспект проблеми. Індивідуалізація навчання диригування.	До 4 б	5 днів	конспект
6	1.6	Вивчення фермат, як один із засобів виразності. Види фермат, вимоги до виконання.	До 4 б	6 днів	конспект
7	1.7	Розвиток музично-слухових уявлень студента. Формування відчуттів гармонічної структури твору. Особливості диригування творів крупної форми.	До 6 б	5 днів	реферат
8	1.8	Планування роботи з хором. Самостійна робота студента	До 5б	7 днів	конспект

3. Перелік питань для складання заліку.

1. Історія розвитку диригентського мистецтва. Диригування як навчальна дисципліна.
2. Диригентський апарат, його постава. Підготовка до диригування.

3. Диригентські школи та їх втілення у монографіях, присвячених різноманітним аспектам диригування.
4. Дольовий рух вивчення диригентських схем.
5. Динаміка у диригуванні, прийоми контрастної динаміки.
6. Відтворення штрихів, звуковедення у диригуванні легато, нон легато, стаккато).
7. Початковий етап навчання диригування, його значення. Основні елементи диригентської техніки.
8. Складові елементи змісту навчання диригування.
9. Розбіжність функцій рук.
10. Різноманітність фермат, їх художня виразність і виконання.
11. Процес формування відчуття звука в руці (вправи, робота над кистю і її відчуття).
12. Підготовчі рухи. Ауфтакти: визначення, різновиди.
13. Прийоми вступу (з повної та неповної долей такту), зняття (на початку долі, на повну долю), за посиленням та послабленням динаміки.
14. Роль кисті і відтворенні пунктирного ритму, вступу з неповної долі, штриха „staccato" і трьохдольного розміру на „раз".
15. Диригування творів (фрагментів) без визначеного розміру.
16. Несиметричні розміри та їх структура.
17. Особливість вивчення складних розмірів - 9/4; 9/8; 12/4; 12/8.
18. Аудиторні умови підготовки диригента, переваги і недоліки. Роль концертмейстера.
19. Планування роботи з хором.
20. Вимоги до підбору репертуару для індивідуальних занять.
21. План написання розширеної анотації як наукового дослідження всіх аспектів, пов'язаних з вивченням конкретного твору.
22. Сучасна концепція диригентської підготовки.

4. Рекомендована література

1. Андреева Л.М. Методика преподавания хорового дирижирования. - М.: Музыка, 1969.-117с.
1. Асафьев Б.В. О хоровом искусстве. - Л.: Музыка, 1980. - 212с.
2. Багриновский М.М. Дирижерская техника рук. - М.: 1947. - 294с.
3. Бернштейн Н.А. О построении движений. - М.: 1985. - 175с.
4. Безбородова Л.А. Дирижирование. -М.: Просвещение, 1985. - 175с.
2. Білявський Е.Г. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі. - К.: Музична Україна, 1984.-40с.
3. Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика. - М.: Музыка, 1975. - 143с.
5. Дмитревський Г.С. Хорознавство і керування хором. - К.: 1961. - 93с.
6. Егоров А.А. Теория и практика работы с хором.-Л.: Музгиз, 1951.

10. Єгоров О.О. Теорія і практика роботи з хором. - К.: 1961. - 237с.
11. Ержемский Г.Л. Психология дирижирования. - М.: Музыка, 1988. - 78с.
12. Иванов-Радкевич А.П. О воспитании дирижера. - М.: Музыка 1973. - 75с.
13. Казачков С.А. Дирижерский аппарат й его постановка. - М.: Музыка, 1967.
14. Канерштейн М.М. ВопросыI дирижирования. - М.: Музыка, 1965. - 220с.
15. Колесса М.Ф. Основи техніки диригування. - К.: Музична Україна, 1981. - 204с.
16. Краснощеков В.Й. Мир дирижера. - Л.: Музыка, 1969. -298с.
16. Кофман Р.І. Виховання диригента: психологічні особливості. - К.: Музична Україна. 1986.-38с.
17. Малько Н.А. ОсновыI техники дирижирования. - М.: Музыка, 1965. 215с.
17. Матальев Л.Н. Основы дирижерской техники. - М.: Советский композитор, 1986.-208с.

Додаткова література

1. Мусин Й. А. О воспитании дирижера. Очерки. - Л.: Музыка, 1987. - 247с.
2. Мусин И.А. Техника дирижирования. — Л.: Музыка, 1967. - 351с.
3. Ольхов К.А. Теоретические основы дирижерской техники. - Л.: Музыка, 1984. — 158с.
4. Ольхов К.А. ВопросыI теории дирижерской техники й обучения хоровых дирижеров. - Л.: Музыка, 1979. - 197с.
5. Ольхов К.А. О дирижировании хором. - Л.: Музгиз, 1961.
6. Пігров К.К. Керування хором. - К.: 1962. - 199с.
7. Птца К.Б. Мастера русского хорового искусства в Московской консерватории. - М.: Музыка, 1970.-119с.
8. Птца К.Б. Очерки по технике дирижирования хором. - М.: Музгиз, 1948.
9. Работа в хоре. Под редакцией Д.Л. Локшина. - М.: Профиздат, 1960. - 93с.
10. Разумний І.Г. Посібник з диригування. - К.: Музична Україна, 1968. - 119с.
11. Современные дирижеры. Сост. Л. Григорьев й Я.Платек. — М.: Советский композитор, 1969.-322с.
12. Соколов В.Г. Работа с хором. - М.: Музыка, 1983. - 190с.
13. Чесноков П.Г. Руководство хором. - М.: Музгиз, 1961. - 239с.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАМІРУ ЗНАНЬ

1. Дайте відповіді на питання:

- техніка диригування та її значення у диригентсько-хоровій діяльності

вчителя музики;

- початковий етап виховання диригентської техніки (поза, позиції, м'язова свобода, опора, точка, афтакт, схема, штрихи);
- співвідношення диригентського жесту та вокального інтонування, залежність жесту від голосу;
- значущість голосу у пластичності диригентського жесту;
- провідні засади співацького голосу;
- акустичні засади співацького голосу;
- прийоми виконання елементів диригентської і вокальної техніки;
- складові невербального спілкування.

2. Проаналізувати твір (за вибором) з точки зору характеристики диригентського жесту і вокального інтонування, невербального спілкування в залежності від засобів вокального інтонування.

КАРТКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

З ДИСЦИПЛІНИ “МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИРИГУВАННЯ”

.....

.....

1. У запропонованій партитурі поміркуйте:

а) над труднощами виконання ритмічного, динамічного та агогічного ансамблю;

б) проставте і порівняйте логічні наголоси поетичного та музичного текстів.

2. Визначте:

а) тип співочої атаки та дихання даної хорової партитури;

б) діапазон і теситуру кожної партії й хору в цілому;

в) прийоми та стиль хорового викладу.

3. Назвіть:

а) найбільш складні, на вашу думку, в інтонаційному відношенні фрагменти партитури (конкретно такти);

б) засоби подолання цих труднощів;

в) прийоми звуковедення під час співу та диригування.

4. Представити стислий план репетиційної роботи над хоровою партитурою.

**Тестові завдання
з дисципліни «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИРИГУВАННЯ»
магістратура**

Тести для перевірки рівня знань магістрів, їх здатності до творчого використання набутих знань, умінь і навичок сформовано за трьома рівнями складності.

1. Тестові завдання закритої форми складаються з 20 найпростіших завдань з двома альтернативними варіантами – «так» або «ні» – і дають змогу поверхово перевірити повноту знань студентів.

2. Тестові завдання закритої форми з множинним вибором, які передбачають наявність однієї правильної відповіді з декількох запропонованих і дають можливість оцінити здатність вільно орієнтуватися у групі подібних понять і визначень. Складаються з 50 завдань.

3. Тестові завдання відкритої та закритої форми, складаються з 20 завдань і пропонують встановити відповідність між поняттями або послідовність дій, хронологію подій і явищ.

I рівень

1. Хоровий спів належить до інструментального виду мистецтва?
а) так б) ні
2. Чи може бути хоровий колектив з восьми співаків?
а) так б) ні
3. Divisi – це коли весь хор співає разом?
а) так б) ні
4. Чи може чоловіча хорова партія бути записана у скрипковому ключі?
а) так б) ні
5. Чи може низький жіночий голос бути записаний у басовому ключі?
а) так б) ні
6. Однорідний хор – це хор тільки з чоловіків або тільки з жінок?
а) так б) ні

7. Чи може діапазон хору бути більше двох октав?
а) так б) ні
8. Чи може камерний хор складатися більше ніж з 40 співаків?
а) так б) ні
9. Чи сприяє ланцюгове дихання безперервному звучанню?
а) так б) ні
10. Чи є м'яка атака звуку природною для співу?
а) так б) ні
11. Чи буває мутація у 19 років?
а) так б) ні
12. Ансамбль – це висота звуку?
а) так б) ні
13. Відкриті склади закінчуються голосними?
а) так б) ні
14. Чи має агогіка відношення до нюансів?
а) так б) ні
15. Штучний ансамбль вирівнюється строем?
а) так б) ні
16. Чи є «мікст» змішаним регістром?
а) так б) ні
17. Чи можуть баси співати у другій октаві?
а) так б) ні
18. Чи є «відкритим» «білий» звук?
а) так б) ні
19. Чи є вокалізація сольфеджуванням?
а) так б) ні
20. Чи виражає ауфтакт силу звуку?
а) так б) ні

ІІ рівень

1. Диригування – це:
А) передача малюнку тактової схеми;
Б) показ сильних і слабких долей такту;
В) виразна мануальна техніка;
Г) метричне тактування.
2. Тактування – це:
А) показ темпу музичного твору;
Б) диригування;
В) відрахування метричних часток;
Г) виділення сильної частки.
3. Диригуванню хоровим твором передуює аналіз:
А) виконавський;

- Б) музично-теоретичний;
- В) вокально-хоровий;
- Г) всі відповіді вірні.

4. Основні принципи постановки диригентського апарату:

- А) економність жестів;
- Б) ясність, чіткість рухів;
- В) свобода рук;
- Г) всі відповіді вірні.

5. До поняття «диригентський апарат» включають:

- А) положення корпусу;
- Б) положення рук;
- В) особа, міміка, погляд;
- Г) всі відповіді вірні.

6. Провідною частиною руки в диригуванні є:

- А) кисть;
- Б) плече;
- В) передпліччя;
- Г) лікоть.

7. Вкажіть прізвища російських хорових диригентів:

- А) Г. Я. Ломакін;
- Б) П. Г. Чесноков;
- В) Н. М. Даниліна;
- Г) всі відповіді вірні.

8. Хор – це:

- А) група однорідних голосів;
- Б) музичний твір, призначений для виконання співочим колективом;
- В) група співаків, що спільно виконують музичний твір;
- Г) співочий колектив.

9. Тип хору:

- А) однорідний;
- Б) неповний мішаний;
- В) мішаний;
- Г) всі відповіді вірні.

10. Альт – це:

- А) низький дитячий голос;
- Б) низький жіночий голос;
- В) партія в хорі;
- Г) всі відповіді вірні.

11. Бас – це:

- А) найнижчий голос у багатоголосній музиці;
- Б) партія в хорі;
- В) найнижчий чоловічий голос;
- Г) всі відповіді вірні.

12. Хорова партія – це:

- А) група однорідних голосів у хорі;
- Б) співочий колектив;
- В) група співаків.

13. Тембр – це:

- А) сила звуку;
- Б) забарвлення звуку;
- В) підсилювач звуку;
- Г) виразність звуку.

14. Особливості співочого дихання:

- А) ланцюгове;
- Б) одночасне;
- В) змішане;
- Г) всі відповіді вірні.

15. Ланцюгове дихання застосовується у:

- А) протяжних музичних фразах;
- Б) невеликих музичних фразах;
- В) для передачі безперервного характеру звучання;
- Г) всі відповіді вірні.

16. Автор книги «Хор і керування ним»:

- А) К. А. Вільхов;
- Б) К. К. Пігров;
- В) К. Б. Птахов;
- Г) П. Г. Чесноков.

17. Alla breve означає:

- А) як зазвичай;
- Б) подовжено;
- В) на розсуд;
- Г) скорочено.

18. Фразування – це:

- А) мелодійний оборот, інтонація;

- Б) важливий засіб виразності;
- В) логічна побудова музичного речення, фрази, періоду;
- Г) виразне виконання музичних фраз.

19. Оберіть термін, що відноситься до поняття агогика:

- А) Tempo rubato;
- Б) Grazioso;
- В) Dolce;
- Г) Accelerando.

20. Якщо в розмірі 4/4 хор вступає на першу долю такту, ауфтакт виконується на:

- А) четверту;
- Б) другу;
- В) третю;
- Г) першу.

21. Вкажіть прості розміри:

- А) 3/4;
- Б) 2/4;
- В) 4/4;
- Г) всі відповіді вірні.

22. Ауфтакт – це:

- А) замах;
- Б) попередній помах;
- В) показ вдиху перед початком звуку;
- Г) всі відповіді вірні.

23. Для дробленого вступу характерний ауфтакт:

- А) повний;
- Б) неповний;
- В) затриманий;
- Г) скорочений.

24. Ауфтактом випереджається:

- А) початок звучання;
- Б) закінчення звучання;
- В) показ фермат;
- Г) всі відповіді вірні.

25. Фермата – це:

- А) продовження звуку;
- Б) закінчення звучання;
- В) продовження паузи;

Г) ослаблення звучності.

26. Види фермат:

- А) на тактовій рисі;
- Б) незйомна;
- В) на паузі;
- Г) всі відповіді вірні.

27. Зйомна фермата вимагає від диригента:

- А) зупинка рук і витримка тривалості фермати;
- Б) ауфтакт до показу фермати;
- В) ауфтакт до зняття.

28. Цезура – це:

- А) пауза, зазначена в нотному записі;
- Б) межа частин музичного твору;
- В) довга пауза, не зазначена у нотному записі;
- Г) коротка пауза, не зазначена в нотному записі.

29. Метри бувають:

- А) прості;
- Б) складні;
- В) симетричні;
- Г) змішані.

30. Вкажіть змішані розміри:

- А) $9/8$, $3/2$;
- Б) $5/4$, $7/8$;
- В) $12/8$, $2/2$;
- Г) $7/4$, $11/4$.

31. У швидкому темпі 12-дольний розмір диригується за схемою на:

- А) чотири без дублювання;
- Б) чотири з дублюванням;
- В) три без дублювання;
- Г) три з дублюванням.

32. У повільному темпі розмір $9/8$ диригується за схемою на:

- А) три без дублювання;
- Б) три з дублюванням;
- В) чотири без дублювання;
- Г) чотири з дублюванням.

33. У швидкому темпі розмір $6/8$ диригується за схемою на:

- А) три без дублювання;
- Б) три з дублюванням;
- В) два з дублюванням;
- Г) два без дублювання.

34. У 6-дольной сітці відносно сильною часткою є:

- А) перша;
- Б) третя;
- В) четверта;
- Г) п'ята.

35. При групуванні 5-Дольного розміру 3+2 відносно сильною часткою є:

- А) перша;
- Б) друга;
- В) третя;
- Г) четверта.

36. При диригуванні 5-Дольного розміру на п'ять за основу береться схема:

- А) 2-дольна;
- Б) 3-дольна;
- В) 4-дольна;
- Г) 5-дольна.

37. У повільному темпі 7-дольний розмір диригується за схемою:

- А) 2-дольною;
- Б) 3-дольною;
- В) 4-дольною;
- Г) на раз.

38. Диригентська частка містить:

- А) віддачу;
- Б) замах;
- В) падіння;
- Г) всі відповіді вірні.

39. Термін *largo* відноситься до темпу:

- А) поміркованого;
- Б) повільного;
- В) швидкого;
- Г) дуже повільного.

40. При раптовій зміні темпу визначальним моментом в диригентському жесті є:

- А) зміна площини диригування;

- Б) чіткий ауфтакт до нового темпу;
- В) зміна амплітуди жесту;
- Г) насиченість жесту.

41. Штриху *legato* відповідають:

- А) різкі рухи;
- Б) м'яка точка;
- В) коротка точка;
- Г) плавні рухи.

42. Штрих *staccato* виконується:

- А) всією рукою від плеча;
- Б) кистьовим жестом;
- В) рухом руки від ліктя;
- Г) маленьким жестом.

43. Вкажіть рухливі нюанси:

- А) *mezzo forte*;
- Б) *crescendo*;
- В) *mezzo piano*;
- Г) *diminuendo*.

44. Вкажіть позначення для раптової зміни сили звуку:

- А) *sforzando*;
- Б) *subito piano*;
- В) *mezzo piano*;
- Г) *simile*.

45. Збільшення сили звучання вимагає зміни:

- А) амплітуди рухів;
- Б) площині диригування;
- В) характеру жесту;
- Г) всі відповіді вірні.

46. Показ синкопи характеризується:

- А) активним, пружним жестом;
- Б) затриманим ауфтактом;
- В) енергійною віддачею від попередньої до синкопи частки;
- Г) всі відповіді вірні.

47. Показ пунктирного ритму вимагає:

- А) м'якої точки;
- Б) підкресленої точки;
- В) плавного жесту;

Г) енергійного жесту.

48. При виконанні партитури для мішаного складу хору партію тенорів, записану в скрипковому ключі слід грати:

А) у тій же октаві;

Б) на октаву вгору;

В) на октаву вниз;

Г) транспонувати у басовий ключ.

49. Роль інструментального супроводу у хоровому творі:

А) дублювання хорових голосів;

Б) збагачення партитури;

В) створення емоційного настрою;

Г) всі відповіді вірні.

50. Зв'язок диригента з виконавцями здійснюється за допомогою:

А) емоційного впливу;

Б) міміки, погляду;

В) мануальної техніки;

Г) всі відповіді вірні.

III рівень

1. Встановіть відповідність між поняттями та їх значенням:

А) Горизонтальний стрій	а) правильне інтонування інтервалів, акордів
Б) Вертикальний лад	б) чисте інтонування мелодії вокальним унісоном

2. Встановіть відповідність між термінами та їх значенням:

А) Фактура	а) структура
Б) Форма	б) виклад

3. Встановіть відповідність між функціями техніки диригування:

А) Тактуюча	а) позначення темпу і метру
Б) Виразна	б) розкриття емоційно-образного змісту

4. Встановіть відповідність між поняттями та їх позначенням:

- А) Штучний ансамбль   а) однакові теситурні умови хорових голосів
Б) Природний ансамбль   б) різні теситурні умови хорових голосів
5. Розташуйте у правильній послідовності виконання елементів техніки диригування:

6. Розташуйте за хронологією етапи розвитку диригентського мистецтва:

7. Установіть відповідність вибору схеми диригування розміру: 5-дольного

8. Установіть відповідність показань метроному вказаному темпу:

9. Установіть відповідність між темповими позначеннями:

10. Установіть відповідність між позначеннями характеру виконання:

- 54

11. Розташуйте у правильній послідовності позначення збільшення темпової швидкості:

- A) Allegretto
- Б) Andante
- В) Andantino
- Г) Allegro

12. Розташуйте у правильній послідовності позначення зменшення темпової швидкості:

- A) Largo
- Б) Moderato
- В) Largetto
- Г) Presto

13. Установіть відповідність між диригентськими прийомами і штрихами:

A) Staccato	а) підкреслена точка
Б) Marcato	б) гостра уривчаста точка

14. Встановіть відповідність між термінами та їх значенням:

A) Гучна динаміка	а) Forte, fortissimo
Б) Тиха динаміка	б) Piano, pianissimo

15. Установіть правильну послідовність посилення сили звучання:

- A) Mezzo piano
- Б) Forte
- В) Piano
- Г) Pianissimo

16. Встановіть відповідність між термінами та їх позначеннями:

A) Люфтпауза	а) v
Б) Дихання	б) '

17. Установіть відповідність між характером музики і диригентським жестом:

A) Урочисто	а) велика амплітуда

- Б) Граціозно   всією рукою від плеча
   б) маленька амплітуда
   кистьовим рухом

18. Установіть відповідність між позначеннями характеру виконання:

- А) Espressivo   а) виразно
Б) Dolce   б) ніжно

19. Установіть відповідність між позначенням співочої позиції і якістю звуку:

- А) Висока позиція   а) занижена інтонація,
Б) Низька позиція   форсування звуку
   б) інтонаційна точність;
   дзвінкий,   польотний
   звук

20. Розташуйте музично-сміслові елементи послідовно від менших форм до більших:

- А) Фраза
Б) Період
В) Мотив
Г) Речення

Список запропонованої літератури

- *Васильєв В. А.* Нариси про диригентсько-хорову освіту [Текст] / В. А. Васильєв. – Л.: Музика, 1991. – 117 с.
- *Живов В. Л.* Інтерпретація хорової музики [Текст] / В. Л. Живов. – М.: МК РФ, 1991. – 75 с.
- *Живов В. Л.* Теорія хорового виконавства [Текст] / В. Л. Живов. – М.: Едіторіал УРСС, 1998. – 192 с.
- *Живов В. Л.* Хорове виконавство: Теорія. Методика. Практика [Текст]: навч. посібник для вузів / В. Л. Живов. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 270 с.
- *Козачков С. А.* Диригент хору – артист і педагог [Текст] / С. А. Козачков. – Казань: Казан. консерваторія, 1998. – 308 с.
- *Красотіна Є. А.* Хрестоматія з диригування хором: вип. 4 / упор. Є. А. Красотіна, К. Р. Рюміна, Ю. Є. Левіт. – М., 2004. – 120 с.: Ноти.
- *Красотіна Є. А.* Хрестоматія з диригування хором: вип. 1 / упор. Є. А. Красотіна, К. Р. Рюміна, Ю. Є. Левіт. – М.: Музика, 2005. – 80 с.: Ноти.

- *Красотіна Є. А.* Хрестоматія з диригування хором: вип. 2 / упор. Є. А. Красотіна, К. Р. Рюміна, Ю. Є. Левіт. – М.: Музика, 2005. – 88 с.: Ноти.
- *Красотіна Є. А.* Хрестоматія з диригування хором: вип. 3 / упор. Є. А. Красотіна, К. Р. Рюміна, Ю. Є. Левіт. – М.: Музика, 2005. – 120 с.: Ноти.
- *Мусін І. Я.* Про виховання диригента: Нариси [Текст] / І. Я. Мусін. – Л.: Музика, 1987. – 247 с.
- *Мусін І. Я.* Техніка диригування [Текст] / І. Я. Мусін. – 2-ге вид., доп. – СПб.: Просвіт. вид. – центр «Деан-АДІА-М»: Пушкін. фонд, 1995. – 296 с.
- *Мусін І. Я.* Мова диригентського жесту [Текст] / І. Я. Мусін. – М.: Музика, 2007. – 232 с.
- *Осеннева М. С.* Методика роботи з дитячим вокально-хоровим колективом [Текст]: навч. посібник для серед. і вищих. пед. учеб. закладів / М. С. Осеннева, В. А. Самарін., Л. І. Уколова. – М.: Академія, 1999. – 224 с.
- *Переверзєв Н.* Виконавська інтонація [Текст] / Н. Переверзєв. – М.: Музика, 1989. – 207 с.
- *Пушечнікова С. Я.* Хрестоматія з хорового диригування: вип. 1 / упор. С. Я. Пушечнікова, Ю. М. Ігнат'єв. – М., 2005. – 80 с.: Ноти.
- *Пушечнікова С. Я.* Хрестоматія з хорового диригування: вип. 2: 2-е изд., Испр. і доп. / Упор. С. Я. Пушечнікова, Ю. М. Ігнат'єв – М., 2005. – 90 с.: ноти.
- *Пушечнікова С. Я.* Хрестоматія з хорового диригування: вип. 3. Частина 1. / Упор. С. Я. Пушечнікова, Ю. М. Ігнат'єв. – М., 2007. – 96 с.: ноти.
- *Пушечнікова С. Я.* Хрестоматія з хорового диригування: вип. 3. Частина 2. / Упор. С. Я. Пушечнікова, Ю. М. Ігнат'єв. – М., 2007. – 136 с.: ноти.
- *Романовський Н. В.* Хоровий словник [Текст] / Н. В. Романовський. – М.: Музика, 2000. – 230 с.
- *Самарін В. А.* хорознавство і хорове аранжування [Текст]: навч. Посібник для студентів музик. пед. фак. вища. пед. учеб. закладів / В. А. Самарін. – М.: Академія 2002. – 351 с.
- *Семенюк В. О.* Нотатки про хорову фактуру [Текст] / В. О. Семенюк. – М.: МГИМО ім. А. Шнітке, 2000. – 176 с.
- *Семенівський Д. Д.* Хрестоматія з читання хорових партитур: вип. 1: Твори для хору без супроводу / упор. Д. Д. Семенівський, М. Корольова. – М., 2007. – 80 с.: Ноти.
- *Семенівський Д. Д.* Хрестоматія з читання хорових партитур: вип. 2: Твори для хору без супроводу / упор. Д. Д. Семенівський, О. І. Романова. – М., 2007. – 80 с.: Ноти.

- *Семенівський Д. Д.* Хрестоматія з читання хорових партитур: вип. 3: Твори для хору без супроводу / упор. Д. Семенівський, О. Романова. – М., 2008. – 80 с. : Ноти.
- *Сівізьянов А.С.* Диригентський вираз музичних елементів і стилей [Текст] / А.С. Сівізьянов. – Шадринськ: ПО Ісеть, 1997. – 372 с.
- *Смирнова Т. Г.* Формування професійних навиків керівника самодіяльного хорового колективу [Текст]: навч. посібник / Т. Г. Смирнова. – М.: МГІК, 1990. – 75 с.
- *Танєєв С. І.* Вибрані хори без супроводу / С. І. Танєєв. – Л.: Музика, 1982. – 135 с.: Ноти.
- *Уколова Л. І.* Диригування [Текст]: навч. посібник / Л. І. Уколова. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 207 с.

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Анотація до дисципліни

Спеціальність: 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Освітня програма: Середня освіта (Музичне мистецтво)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Назва навчальної дисципліни: Постановка голосу

Статус дисципліни: дисципліна за вибором студента

Мова навчання Українська

Семестр 3-8

Кредити ЄКТС 11,5

Програмні результати навчання: Програму нормативної дисципліни “Постановка голосу” складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, яка передбачає засвоєння в процесі

практичних занять основних художніх напрямків і стилів у розвитку вокального мистецтва, методів аналізу виконуваного твору; розвиток педагогічної спрямованості, інтересу до виховної діяльності, здатність прогнозувати, регулювати, організовувати художньо-виконавський процес.

Навчальна програма вивчення дисципліни за вільним вибором студентів “Постановка голосу” для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань: галузі знань: 01Освіта/Педагогіка, спеціальності: 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) складена для реалізації освітньо-професійної програми: Середня освіта (Музичне мистецтво). Спеціалізація: Художня культура.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні основи вокалу, методика проведення роботи над піснею на уроках музики у загальноосвітній школі, відпрацювання навичок методичного аналізу музичного твору.

Міждисциплінарні зв'язки: «Народна музична творчість», «Культурологія», «Художня культура», «Всесвітня історія музики», «Хорове диригування», «Хоровий клас», «Сучасна масова музична культура», «Хорознавство», «Методика музичного виховання».

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Постановка голосу» є забезпечення фундаментальної підготовки спеціалістів у галузі історії вокалу і підготовка до проведення уроків музики у загальноосвітній школі.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Постановка голосу” є вивчення таких проблем, як:

- визначення жанрів та форм вокального виконавства;
- методи напрацювання вокальних навичок;
- класифікація голосів;
- механізми співочого дихання;
- методи використання засобів музичної виразності;
- аналіз вокальної партитури;
- методи роботи з дитячим голосом.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:
знати :

- будову голосового апарату,
- процес звукоутворення,
- типи співацького дихання,
- види звукових атак,
- правила співацької артикуляції і дикції,
- формування голосних: і, е, а, о, у, и.

вміти:

- продемонструвати співацьку поставу і пояснити вимоги до неї;
- пояснити і продемонструвати: процес співацького дихання;
- види звукової атаки;
- правильність формування голосних звуків: і, е, а, о, у, и.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. . Співочий голос – акустичне явище.

Змістовий модуль 1. Акустика голосового апарату. Акустична будова голосу.

Модуль 2. Спів як вид м'язових рухів.

Змістовий модуль 2. Техніка співу і її зв'язок з виконавським завданням.

Модуль 3. Розвиток співацьких навичок.

Змістовий модуль 3. Організація співацького дихання.

Модуль 4. Вокальна мова.

Змістовий модуль 4. Опрацювання, розспівування, стан перед виступом.

Змістовий модуль 5. Режим й загально гігієнічні правила.

4. Структура навчальної дисципліни (бакалавр)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1 Співочий голос – акустичне явище.												
Змістовий модуль 1. Акустика голосового апарату. Акустична будова голосу.												
Співочий голос – акустичне явище. Виникнення і розповсюдження звуку. Звуки тонові і шумові. Властивості звуку – висота, сила, тембр. Основний тон та обертони. Явище резонансу. Резонатори і деки. Звук голосової щілини.	30	-	16	-	-	14	-	-	-	-	-	
Форманти голосних звуків мови. Форманти музичних інструментів і співочі форманти. Низька та висока співочі форманти. Роль носового резонатора. Вібрато. Випромінювання звуку. Голосовий апарат – своєрідний рупор. Спрямованість випромінювання. Летючість співочого голосу.	30	-	10			20						
Разом за змістовим модулем 1	60		26			34	-		-			
Усього годин	60		26			34	--		-			
Модуль 2. Спів як вид м'язових рухів.												
Змістовий модуль 2. Техніка співу і її зв'язок з виконавським завданням.												

Техніка співу і її зв'язок з виконавським завданням. Роль розвитку музичальності. Музична мова. Відбір виконавських прийомів та його зв'язок із розвитком музичного мислення. Практика роботи при зв'язуванні техніки й виконавства у співаків. Співацький голос й музично-виконавська обдарованість. Природний голос та професійні співацькі навички. Співацькі стереотипи й умови, що допомагають їх відпрацюванню. Схема процесу навчання. Етапи утворення співацьких рухових навичок. Від перших спроб до виконання вокального завдання. Фаза уточнення вокальних навичок. Етап закріплення відпрацьованих вокальних навичок. Досягнення автоматизму. Розвиток відчуття й формування вокального слуху співака. Роль і розвиток слуху. М'язове відчуття. Вокальний слух.	30		14			16	-		-			
	30		10			20			-			
Разом за змістовим модулем 2	60		24			36	—		4			
Усього годин	60		24			36	-		4			
Модуль 3. Розвиток співацьких навичок.												
Змістовий модуль 3-4. Організація співацького дихання.												
Поняття імпедансу (за Р. Юссоном). Взаємозв'язок дихання із іншими органами голосового апарату. Дихання у мові. Пошуки Н. І. Жинкіна, Л. Д. Работнова. Дихання при співацькому звукоутворенні.	45		22			23	—		4			
Типи дихання у співі. Організація співацького дихання. Беззвучні	30		16			14			6			

вправи для дихання. Внутрішня робота гортані. Атака звуку. Регістри. Прикриття голосу. Мікст.												
Разом за змістовим модулем 3	75		38			37	—		10			
Усього годин	75		38			37	—		10			
Модуль 4. Вокальна мова (магістр)												
Змістовий модуль 4. Опрацювання, розспівування, стан перед виступом.												
Опрацювання, розспівування, стан перед виступом. Робота артикуляційного апарату у співі. Слово і вокал. Артикуляція при переході від мови до співу. Робота губ, язика, м'якого піднебіння, глотки у співі. Розкриття рота у співі. Фонетичний метод виховання голосу. Вокальна мова.	105		36			69	—		-			
Разом за змістовим модулем 4	105		36			69	-		8			
Усього годин	105		36			69	-		8			
Змістовий модуль 5. Режим й загально гігієнічні правила.												
Режим й загально гігієнічні правила. Сон. Їжа. Роль фізичної роботи. Організація часу в роботі і на відпочинку. Закалювання й простудні захворювання. Тютюнопаління і алкоголь. Професійна гігієна співака.	45		20			25	-		10			
Разом за змістовим модулем 5	45		20			25	-		10			
Усього годин	45		20			25	-		10			
ІНДЗ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Усього годин	345		154			201	-		30			

5. Теми лекційних занять (не передбачені навчальним планом)

6. Теми семінарських занять (не передбачені навчальним планом)

7. Теми практичних занять (денна форма навчання)

№	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. 1. Виникнення і розповсюдження звуку; 2. Звуки тонові і шумові. Висота звуку Сила звуку. Тембр звуку. 3. Явище резонансу. Резонатори і деки. 4. Звук голосової щілини. Форманти голосних звуків мови. Співацькі форманти. 5. Зонна природа слуху за П. Гарбузовим.	26
2	Тема 2. 1. Роль розвитку музичальності. Музична мова. 1. Відбір виконавських прийомів і його зв'язок із розвитком музичного мислення. 3. Практика роботи із зв'язком техніки і виконавства у співаків.	24
3	Тема 3. 1. Співацький голос і музично-виконавська обдарованість. 2. Природний голос і професійні співацькі навички. 3. Співацькі стереотипи і умови, що допомагають їх відпрацюванню. Схема процесу навчання. Етапи утворення співацьких рухових навичок. 4. Фаза уточнення вокальних навичок. Етап закріплення відпрацьованих вокальних навичок. Досягнення автоматизму. 5. Розвиток відчуття і формування вокального слуху співака.	38
4	Тема 4. 1. Відпрацювання. 2. Розспівування. 3. Втома співака. 4. Вокальна мова.	36
5	Тема 5. 1. Гігієна і режим співака, загальногігієнічні правила. 2. Голосові захворювання і професійна гігієна.	20
Разом		88(бакалавр) 56 (магістр)

8. Самостійна робота

№	Завдання	Кількість годин
1.	Вправи для роботи над legato, кантиленою, staccato. Підбір різного виду вправ.	34
2.	Вправи над подоланням інтервалів, робота над гаммами. Підбір різного виду вправ.	36
3.	Фоніатричне обстеження. Хронаксиметрія. Розвиток голосу учня. Музичний матеріал.	37
4.	Види музично-педагогічного матеріалу. Робота над вправами і творами.	94

9. Індивідуальні завдання (*не передбачені навчальним планом*)

10. Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вправи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

11. Методи контролю

Усний контроль у вигляді індивідуального опитування. Письмовий контроль у вигляді самостійних письмових робіт (аналіз та читання вокальної партитури,), поточного тестування, відповіді на колоквіум.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ХОРОВЕ ДИРИГУВАННЯ»

**(МОЖУТЬ ВІДРІЗНЯТИСЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ДИСЦИПЛІНИ ТА
ФАКУЛЬТЕТУ, РОЗРОБЛЯЄ ВИКЛАДАЧ)**

Рівень	Бали за 100- бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Початковий рівень знань</i>	0-25 балів без права пересклада ння (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає визначення основних термінів на побутовому рівні, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається пояснити з наукової точки зору явища оточуючої дійсності.

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>«2» (рецептивно-продуктивний)</i>	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему, до якої стосується наведений приклад.
	50-59 балів	Студент з помилками характеризує окремі поняття та явища народознавства. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище.
<i>«3» Середній рівень знань «3» (репродуктивний)</i>	60-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення основних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі видозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на	Студент вміє з допомогою викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище та навести приклади методів та методик для його дослідження.

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		консультації.	
	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з народознавства; словесно описує явища та закономірності, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	Студент вміє правильно привести приклади з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати адекватні методи для його дослідження та описати їх результати.
	71-73 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть процесів та явищ, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести окремі методики з їх груповими характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновок).	Студент вміє правильно перевести приклади з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати адекватні методи для його дослідження зробити якісний аналіз результатів дослідження та частково узагальнити результати.

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
<i>Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)</i>	74-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть понять.	Студент здатний дати чітке пояснення прикладам процесів та явищ народознавства, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення.
	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	Студент здатний дати чітке пояснення прикладам процесів та явищ народознавства, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища.
	86-89 балів	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу,	Студент здатний дати чітке пояснення прикладам процесів

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	та явищ народознавства, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища. При виконанні завдання може поєднувати знання з кількох тем.
<i>Високий рівень знань «5» (творчий)</i>	90-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням

Рівень	Бали за 100-	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
			пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні дослідження, висловлюючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.
Високий рівень	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть процесів та явищ народознавства;	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно

Семестровий контроль у формі *заліку, екзамену* – підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як середнє арифметичне балів за модулями. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. *(Згідно Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка).*

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		

64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

7. Навчальна програма з курсу.
8. Робоча програма з курсу.
9. Інструктивно-методичні матеріали з курсу.
10. Нотний та музичний ілюстративні матеріали (у вигляді відеоприкладів на носіях: CD-диски, USB).
11. Вимоги до складання заліків та іспитів.
12. Варіанти колоквиуму.

14. Рекомендована література

Базова:

1. Агарков О. Вибрато, как средство художественной выразительности в музыкальном исполнении. Диссертация. 1953. Московская консерватория.
2. Артемов В. Экспериментальная фонетика. М., изд. литературы на ин. яз., 1956.
3. Аспелунд Д. Основные вопросы вокально-речевой культуры. М., Музгиз, 1933.
4. Аспелунд Д. Развитие певца и его голоса. М., Музгиз, 1952.
5. Багадуров В. Глинка как певец и вокальный педагог. «М. И Глинка». М., Музгиз, 1950.

6. Багадуров В. Очерки по истории вокальной методологии. - Вып. I. - М.г Музгиз, 1929; вып. II, М., Музгиз, 1932; вып. III, М., Музгиз, 1937., 2-е изд. М., Музгиз, 1956.
7. Бахуташивили Н., Рядлов, Бахуташивили-Шульгина, Вронский. Очерки по истории вокального образования в Грузии. Тбилиси, «Заря Востока», 1959.
8. Борисова А. И. Изменение и приспособление дыхания при пении. Автореферат диссертации. Казань, 1958.
9. Брейтбург А. Значение физиологического учения академика И.П.Павлова для музыкальной педагогики и музыкального исполнительства. Ежегодник «Вопросы музыкознания», вып. 1. М., Музгиз, 1959.
10. Вайнштейн Л. Камило Эверарди. Киев, Трест «Киев—печать», 1924.
11. Варламов А. Полная школа пения. М., Музгиз, 1953.
12. Вербов А. Техника постановки голоса М., Музгиз, 1962.
13. Вопросы вокальной педагогики. Сборники статей. - Вып. I. - (ред. Л. Дмитриев); вып. II, М., Музгиз, 1965 вып. III, М., Музгиз, 1967 (ред. Д. Евтушенко).
14. Вопросы музыкально-исполнительского искусства, вып. II. М., Музгиз, вып. III. М., Музгиз, 1962.
15. Вопросы теории и эстетики музыки, вып. I. М., Музгиз, 1962.
16. Воспитание и охрана детского голоса (ред. В. Багадуров), 1953.
17. Гарбузов Н. Внутризонный интонационный слух и методы его развития. М., Музгиз, 1951.
18. Гарбузов Н. (ред.) Музыкальная акустика. М., Музгиз, 1954.
19. Гарсиа М. Школа пения. М., Музгиз, 1957.
20. Геллат П. Дыхание и положение гортани. СПб., 1905.
21. Глинка М. Записки. Л., Музгиз, 1953.
22. Глинка М. Упражнения для усовершенствования голоса, методические к ним пояснения и вокализы-сольфеджио. М.—Л., Музгиз, 1951.
23. Голубев П. Советы молодым педагогам-вокалистам. М., Музгиз, 1956
24. 2-е изд. М., Музгиз, 1962. Гофман И. Фортепианная игра. Ответы на вопросы о фортепианной игре. - М., Музгиз. 1961.

25. Грачева М. Материалы о возрастных особенностях морфологии иннервации гортани и мягкого нёба. В сб. «Развитие детского голоса». М ЛПН РСФСР, 1963.
26. Грачева М. Морфология и функциональное значение гортани. М., Медгиз, 1956.
27. Дмитриев Л. Голосообразование у певцов. М., Музгиз, 1962.
28. Дмитриев Л. Голосовой аппарат певца (наглядное пособие) М. Музгиз, 1964. Дмитриев Л. М. Л. Львов и его педагогические взгляды. В кн.: М. Львов. Русские певцы. М., Музгиз, 1965.
29. Дмитриев Л. Рентгенологические исследования строения и приспособления голосового аппарата у певцов. Диссертация. М., 1957 (хранится в Центральной медицинской библиотеке в Москве и в библиотеке Института физиологии им. Павлова АН СССР в Ленинграде).
30. Доливо А. Заметки об истоках русской классической и советской вокальной школы. Сб. «О музыкальном исполнительстве» М., Музгиз, 1951.
31. Доливо А. Исполнитель и художественные принципы Мусоргского. Сб. «Вопросы музыкально-исполнительского искусства», вып. 2 М., Музгиз, 1958.
32. Доливо А. Л. Певец и песня. М., Музгиз, 1948.
33. Доливо А. Речитативы в вокальном искусстве. Сб. «Вопросы музыкально-исполнительского искусства», вып. 3. М., Музгиз, 1962.
34. Дюпре Ж. Школа пения. М., Музгиз, 1955.
35. Евтушенко Д. Г. и Михайлов-Сидоров М. И. Вопросы вокальной педагогики. Київ, «Мистецтво», 1963.
36. Евтушенко Д. Г. О некоторых вопросах вокальной техники. Научно-методические записки Киевской консерватории за 1956 год. Киев, изд. Изобр. искусства и муз. литературы, 1957.
37. Егоров А. Гигиена певца. М., Музгиз, 1955.
38. Егоров А. Гигиена голоса и его физиологические основы М., Музгиз, 1962.
39. Егорова О. И. Значение художественного произведения для воспитания голоса певца. Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. IV («Сборник статей по музыкальному образованию»), Свердловск, 1961.
40. Жинкин Н. Механизмы речи. М., изд. АПН РСФСР, 1958.

41. Жинкин Н. О теориях голосообразования. В кн.: «Мышление и речь» М., изд. АПН РСФСР, 1963.
42. Жинкин Н. Речевой и певческий режимы фонации. В сб.: «Развитие детского голоса». М., АПН РСФСР, 1963.
43. Заседателев Ф. Научные основы постановки голоса. М., Музгиз, 1925, 1932, 1935 и 1937.
44. Жданович А. Некоторые вопросы вокальной методики. М.: Музыка, 1965.
45. Зиндер Л. Общая фонетика. Л., изд. ЛГУ, 1960. Злобин К. В. Физиология пения профилактике заболеваний голосового аппарата. М.—Л., Медгиз, 1958.
46. Иванов А. П. Об искусстве пения. М.: Профиздат, 1963.
47. Корсунский С. Г. Акустические исследования вибрато в певческом голосе. В сб.: «Проблемы физиологической акустики», т. I, М., АН СССР, 1949.
48. Корсунский С. Г. Влияние спектра воспринимаемого звука на его высоту В сб. «Проблемы физиологической акустики», т. II. М., АНГ СССР, 1950.
49. Корсунский С. Г. К вопросу об акустическом исследовании громкости певческого голоса. Там же.
50. Красильников В. Звуковые волны. М., изд. техн.-теор. литературы, 1954.
51. Ламперти Фр. Искусство пения. М. — Пг., Госиздат, 1923.
52. Левидов И. Охрана и культура детского голоса. М— Л., Музгиз, 1939.
53. Левидов И. Певческий голос в здоровом и больном состоянии. М., «Искусство», 1939.
54. Левидов И. Развитие голоса певца и профессиональные болезни голосового аппарата. М., Музгиз, 1938.
55. Мазупин К. Методология пения, т. I и т. II. М., изд. А. Левинсон, 1902г 1903.
56. Малютин Е. Н. и Анцышкина В. И. Влияние на голосовой орган учащихся на музыкальных инструментах их профессиональной работы. «Сборник научных трудов, посвященных Л. Т. Левину». Л.. ГИДУВ. 1935.

57. Малютин Е. Н. и Артемьева Е. Н. Лечение расстройств голоса, наступивших в результате боевой травмы. «Сборник научных работ по лечению огнестрельных повреждений уха, горла и носа». М., Медгиз, 1944.
58. Малютин Е. Экспериментальная фонетика и научные основы постановки голоса. Орел, 1924.
59. Малышева Н. О вокальном исполнении. (В свете мыслей К. С. Станиславского.) Ежегодник «Вопросы музыкознания», вып. I, М., Музгиз, 1954.
60. Материалы Всесоюзной конференции по вокальному образованию. М., Музгиз, 1941.
61. Медведев В. И., Савина Л. Н., Суханова Н. В. Физиологический анализ колебаний голосовых связок. В сб. «Проблемы физиологической акустики», т. IV, АН СССР, 1959.
62. Менабени Л. Краткий обзор вокально-методической литературы (лекция для студентов). Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. IV, «Сборник статей по музыкальному образованию». Свердловск, 1961.
63. Методика музыкального воспитания школьников I—IV классов. Пособие для учителей пения. М.—Л., «Просвещение», 1965.
64. Механизмы речеобразования и восприятия сложных звуков (сборник статей). М.—Л., «Наука», 1966.
65. Мордвинов В. Практика основной работы над голосом. М., Музгиз, 1948.
66. Морозов В. Вокальный слух и голос. М.—Л., «Музыка», 1965.
67. Морозов В. Особенности спектра вокальных гласных. В сб.: «Механизмы речеобразования и восприятия сложных звуков». М.—Л., «Наука», 1966.
68. Морозов В. П. Тайны вокальной речи. «Наука», Л., 1967.
69. Морозов В. «Цвет» голоса. «Наука и жизнь», 1966, № 2.
70. Назаренко И. Искусство пения. М., Музгиз, 1963, 2-е изд. М., «Музыка», 1966.
71. Научно-методические записки Киевской консерватории. Вып. IV, Київ, «Мистецтво», 1964 (на укр. языке). Статьи: Деряжного В., Егорычевой М., Паторжинского И., Верник Б. и Духовной Е.

72. Новиков А. Регистры и резонанция в пении. Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. III («О музыке и музыкантах Урала»). Свердловск, 1959.
73. Ноздровская П. А. К вопросу о теоретической вокальной фонетике. Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. I. Свердловск, 1957.
74. Образцовская Ф. И. Певческий процесс в свете влияния на него некоторых произвольных мускульных движений. Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. IV («Сборник статей по музыкальному образованию»). Свердловск, 1961.
75. О детском голосе. Сборник (ред. Н. Д. Орлова). М., «Просвещение», 1966.
76. Павлицева О. Методика постановки голоса. М.—Л., «Музыка», 1964.
77. Павлов И. Условный рефлекс. БСЭ.
78. Пазовский А. Дирижер и певец. М., Музгиз, 1959.
79. Пазовский А. Записки дирижера. М., «Музыка», 1966.
80. Панофка Г. Искусство пения. М., «Музыка», 1968.
81. Певзнер Б. Педагогические заметки по курсу камерного пения. Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. I. Свердловск, 1957.
82. Петров В. Р. Сборник статей и материалов. М., Музгиз, 1953.
83. Петрова Е. О динамике звука певческого голоса. М., Музгиз, 1963.
84. Петрова Е. Экспериментальное исследование динамики звука певческого голоса Київ, «Мистецтво», 1966.
85. Программа курса «Основы вокальной методики». М., изд. Министерства культуры СССР, 1966.
86. Программа по сольному пению для вокальных факультетов консерваторий. М., изд. Министерства культуры СССР, 1966.
87. Прянишников И. Советы обучающимся пению. М., Музгиз, 1958.
88. Психология. Учебник для педагогических институтов под ред Смирнова, М., Учпедгиз, 1962.
89. Работнов Л. Голос и речь. Статьи в БСЭ и БМЭ.

90. Работнов Л. Основы физиологии и патологии голоса певцов. М.—Л., Медгиз, 1932.
91. Развитие детского голоса (материалы научной конференции по вопросам вокально-хорового воспитания детей, подростков и молодежи 26—30 марта 1961 г.). М., изд., АПН РСФСР, 1963.
92. Рагс Ю. Вибрато и восприятие высоты. В кн.: «Применение акустических методов исследования в музыкознании». М., «Музыка», 1964.
93. Реформатский А. Введение в языкознание. М., Учпедгиз, 1960.
94. Реформатский А. Речь и музыка в пении. В сб.: «Вопросы культуры речи», вып. I, М., АН СССР, 1955.
95. «Речь, артикуляция и восприятие» (сборник статей). М.—Л., «Наука», 1965.
96. Ржевкин С. Некоторые результаты анализа певческого голоса. «Акустический журнал», т. II, вып. 2, М., АН СССР, 1956.
97. Ржевкин С. Слух и речь в свете современных физических исследований (глава о голосе). М.—Л., ОНТИ, 1936.
98. Рудаков Е. Новая теория образования верхней певческой форманты. В кн.: «Применение акустических методов исследования в музыкознании». М., «Музыка», 1964.
99. Рудаков Е. О природе верхней певческой форманты и механизме ее образования. В сб.: «Развитие детского голоса». М., АПН РСФСР, 1963.
100. Рудик П. Психология. М., Учпедгиз, 1955.
101. Садовников В. Орфоэпия в пении. М., Музгиз, 1958.
102. Сергеев А. Воспитание детского голоса. М., АПН РСФСР, 1950.
103. Сергиевский М. В. Основное в регуляции дыхания. Вторая научная конференция по вопросам развития музыкального слуха и певческого голоса детей. Тезисы докладов. АПН РСФСР, М., 1965.
104. Серов А. Избранные статьи, т. I и II. М.—Л., Музгиз, 1950.
105. Симонов И. Д. Динамические диапазоны солистов и ансамблей. В сб.: «Проблемы физиологической акустики», т. II. М., изд. АН СССР, 1950.
106. Собинов Л. В. Сборник (ред. В. И. Немирович-Данченко). М., Госиздат, 1923.
107. Сопки С. Теория постановки голоса. Л., «Тритон», 1925.

108. Теплов Б. Психология. М., Учпедгиз, 1953.
109. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. М., АПН РСФСР, 1947. То же в кн.: «Проблемы индивидуальных различий». М., АПН РСФСР, 1961.
110. Тессейр-Донец М. Опыт воспитания сопрано и колоратурного сопрано. Научно-методические записки Киевской консерватории за 1956 год. Киев, изд. Изобр. искусства и муз. литературы, 1957.
111. Фант Г. Акустика речи. В кн.: «Проблемы современной акустики». М., АН СССР, 1963.
112. Фант Г. Акустическая теория голосообразования. М., «Наука», 1964.
113. Фомичев М. Основы фониатрии. Л., Медгиз, 1949.
114. Фучито С. и Бейер Б. Искусство пения и вокальная методика Э. Ка-рузо. Л., «Тритон», 1935.
115. Чайковский П. Музыкально-критические статьи. М., Музгиз, 1953.
116. Чайковский и театр (ред. А. Шавердяи). М.—Л., «Искусство», 1949.
117. Шаляпин Ф. Статьи, высказывания, воспоминания, т. I и II. М., «Искусство», 1957—1958.
118. Эрбштейн М. Анатомия, физиология и гигиена дыхательных и голосовых органов. Л., Медгиз, 1928.
119. Юдин С. Певец и голос. М., Музгиз, 1948.
120. Юдин С. Формирование голоса певца. М., Музгиз, 1962.

Додаткова:

1. Асафьев Б. Избранные труды, т. IV, статьи: «Большой театр», «Шаляпин», «О русской песенности» и др. М., АН СССР. 1955.
2. Гозенпуд А. Русский советский оперный театр (1917—1941). Л., Музгиз, 1953.
3. Голубев П. Борис Романович Гмыря. М., Музгиз, 1959.
4. Грошева Е. Большой театр СССР в прошлом и настоящем. М., «Советский композитор», 1962.

5. Грошева Е. К. Г. Держинская. М., Музгиз, 1952. Даль Монте Тотти. Голос над миром. М., «Искусство», 1966.
6. Даргомыжский А. Избранные письма. М., Музгиз, 1952. Джильи Б. Воспоминания. Л., «Музыка», 1964.
7. Ершов Иван. Статьи, воспоминания, письма. М.—Л., «Искусство», 1966.
8. Кристи Г. Работа Станиславского в оперном театре. М., «Искусство», 1952.
9. Кюи Ц. Избранные статьи об исполнителях. М., Музгиз, 1957.
10. Левик О. Записки оперного певца. М., «Искусство», 1955; 2-е изд. М.г .1962.
11. Лосский В. Мемуары, статьи и речи. Воспоминания о Лосском. М., Музгиз, 1959.
12. Львов М. Русские певцы. М.. «Музыка», 1965.
13. Львов М. Из истории вокального искусства. М., «Музыка», 1964.
14. Нежданова А. Воспоминания, письма. М., «Искусство» (готовится к изданию).
15. Озеров Н. Оперы и певцы. М., ВТО, 1965.
16. О музыкальном исполнительстве. Сб. статей. М., Музгиз, 1954.
17. Орфенов А. Творческий путь Л. В. Собинова. М., «Музыка», 1965.
18. Подольская В. А. В. Нежданова и ее ученики. М., Музгиз, 1962.
19. Политонов Д. Из прошлого русской оперы. Л., 1949.
20. Ремезов Ив. Леонид Витальевич Собинов. М., Музгиз, 1960.
21. Салина Н. Жизнь и сцена. Воспоминания. Л.—М., ВТО, 1941.
22. Собинов Л. В. Жизнь и творчество (сборник статей), М., Музгиз, 1937.
23. Сохор А. Певица А. Н. Молас. В сб. «Вопросы музыкально-исполнительского искусства», вып. II, М., Музгиз, 1958.
24. Старк Э. Петербургская опера и ее мастера. 1890—1910. Л.-М., «Искусство», 1940.
25. Старк Э. Шаляпин. Пг., т-во Р. Голике и А. Вильборн, 1915.

26. Стасов В. В Избранные сочинения, т. I, II, III. М., «Искусство», 1952. (Статьи о Леоновой, Петрове, Шаляпине и др.).
27. Теляковский В. Воспоминания. М.—Л., «Искусство», 1965.
28. Титта Руффо. Парабола моей жизни. М.—Л., «Музыка», 1966.
29. Ферман В. Оперный театр. Статьи и исследования. М., Музгиз, 1961.
30. Хессин А. Из моих воспоминаний. М., ВТО, 1959.
31. Шавердян А. Большой театр СССР. М., Музгиз, 1952.
32. Шкафер В. Сорок Лет на сцене русской оперы. Воспоминания. Л., изд. Театра оперы и балета им. С. М. Кирова, 1936.
33. Янковский М. Н. И. Эзбела-Врубель. М., Музгиз, 1953.
34. Янковский М. Шаляпин и русская оперная культура. Л.—М., «Искусство», 1947.

ДОДАТКИ

Приклад рекомендацій для студентів, які опановують естрадний вокал

На сучасному етапі розвитку професійної музичної культури сформувалися два пласти - академічний та естрадно-популярний. Перший має давню історію і є безперечним підґрунтям у формуванні естетичних смаків та ідеалів людства. Другий, - так звана біт-музика, - з'явився відносно недавно, у 20-30 роках ХХ ст., але, не зважаючи на досить „молодий вік”, є достатньо усталеним, поширеним, різноманітним за жанрами, стилями і улюбленим серед всіх прошарків суспільства, - особливо його молодіжної частини. Д.Кабалевський підкреслював, що: „... інтерес підлітків і молоді до легкої, розважальної, особливо танцювальної музики – явище само по собі настільки природне, що робити з нього проблему все одно, що перетворювати в проблему саму молодість.[1]” Вплив естрадно-популярної музики на формування особистості сьогодні набув таких масштабів, що ігнорувати його недоречно, а в педагогічному аспекті навіть легковажно.

Завдання освіти полягає також і у масовому охопленні молоді творчими видами діяльності, зокрема, музичної. Але музично-педагогічні факультети у підготовці фахівця даного профілю сьогодні мають ухил у „чисте” виконавство, дублюють завдання таких мистецьких закладів, як консерваторії та вузи культури, тим самим не виконуючи своє пряме призначення щодо системи м а с о в о г о музично-естетичного розвитку особистості. Сутність такого призначення, на нашу думку, полягає у тому, що успішним і достатнім результатом в цій системі вже є суто п р о ц е с творчої діяльності, а не тільки результат цього процесу.

Аналіз проблем естетичного виховання молоді засобами естрадно-популярної музики показує, що музично-просвітницька робота в школі саме в цьому напрямку переживає кризовий період: музично-естетичні смаки і уподобання молоді зорієнтовані переважно на низькопробні зразки масової культури, які частіше не тільки не мають загальнолюдської цінності, а й взагалі можуть нести негативний вплив на формування особистості. З іншого боку, продукція шоу-бізнесу сумнівної якості знаходить свого споживача саме у аудиторії з нерозвинутим музично-естетичним смаком, орієнтованої тільки на танцювальність та розважальність музики. У підсумку ми маємо замкнуте коло, коли нерозвинута особистість потребує погану музику - і ці ж музичні „опуси” завдяки сучасним засобам інформації стають необхідними для означеного кола людей.

Таке становище, на нашу думку, пояснюється тим, що, по-перше, в старших класах взагалі відсутні уроки музичного мистецтва; по-друге, позакласна робота в школах саме в цьому аспекті проходить стихійно і базується на формах і методах а к а д е м і ч н о ї музичної культури; по-третє, формування естетичних почуттів учнів, зокрема засобами естрадно-джазового мистецтва, засноване на кустарно-самодіяльних підходах і проводиться здебільшого, з педагогічної точки зору, не професійно; по-четверте, викладач в цій роботі, як правило, не враховує реальні музичні захоплення старших школярів.

Сучасний досвід показує, що позакласна робота з шкільною молоддю буде найбільш ефективна у тому випадку, якщо вона базується на гуманістично-творчих началах, спирається на реальні музичні уподобання учня, які стосуються різноманітних стилів та напрямків поп-рок музики та джазу. Тому серед факторів, що характеризують зміст підготовки майбутніх вчителів, потрібно вказати на проблему вироблення у них умінь виявляти позитивний аспект впливу біт-музики, знань закономірностей і розуміння динаміки постійного оновлення як самої біт-музики, так і переваг учнів у цій області музичної культури.

Усі ці проблеми висувають за мету формування педагога-музиканта, який би володів різноманітними формами музично-просвітницької роботи, що спрямована на індивідуально-особистісний розвиток школярів засобами естрадно-джазового вокалу.

Відповідно до мети необхідно поставити наступні завдання:

- а) оволодіння основними вокальними стилями та напрямками джазової, поп- та рок-музики;
- б) використання їх для:
  - стимулювання музично-творчої діяльності школярів;

- формування духовної самосвідомості та естетичного відношення останніх;
- забезпечення подальшої самоосвіти та удосконалення професійно-педагогічної майстерності.

У зв'язку з поширенням найбільш доступного виду музично-творчої діяльності навчаючої молоді – естрадного співу - великого значення набуває засвоєння технічних та стилістичних особливостей, які відрізняють естрадно-джазовий вокал від академічного, хоча основи постановки голосу у них спільні. Тонкощі мікрофонного співу сильно відрізняють виконавську манеру хорового або оперного, народного співака за формою і змістом. Це неможливо ігнорувати як в оцінюванні, наприклад, концертних виступів, так і в процесі підготовки до них. „Гаряче” інтонування блюзових нот, спів у „мовній позиції”, стилістично достовірне виконання мелізмів, глісандо та субтону, інтонаційна та ритмічна свобода самовираження – це далеко не повний перелік навчального матеріалу з „Методики постановки естрадно-джазового вокалу”.

Загальна кількість годин – 30 практичних занять. Викладання курсу пов'язане зі знаннями, одержаними студентами при вивченні методики муз виховання, вокалу, спецкурсів „Історія та стилістика естрадно-джазового мистецтва”, „Основи естрадно-джазової творчості” та „Електронно-музичні технології”.

Основний зміст предмета

Тема 1. Введення у предмет.

Вокальна педагогіка як частина загальної педагогіки. Музично-педагогічні принципи творчого процесу виховання: єдності художнього та технічного розвитку співу, поступовості та послідовності, принцип індивідуального підходу.

Ознайомлення з загальними поняттями про устрій і роботу голосового апарату. Вокальне дихання. Вокальна атака. Резонатори у голосовому апараті. Вокальні регістри. Розвиток фонетичного слуху. Особливості ритміки естрадно-джазового співу.

Тема 2. Сценічна мова. Артикуляція.

Артикуляція як основа успішності оволодіння естрадно-джазовим вокалом. Вправи для розвитку м'язів артикуляційного апарату.

Методи розвитку та удосконалення артикуляції: вправи та скороговірки, опрацювання вимови окремих літер, слогів, словосполучень та приказок.

Тема 3. Сучасні методики викладання естрадно-джазового вокалу.

Сучасні педагоги естрадно-джазового вокалу та їх методики: Андріанова Н.З., Коробка В.І., Хелена Шенел, Сет Ріггс, Carol Rodgers, Masta Robert Edwards.

Тема 4. Блюз – вокал.

Імпровізаційні засади блюз-вокалу. Інструментальне мислення блюзового співака. Блюзова зона. Мелодика як сфера „співаної мови”. Темброве оформлення та забарвлення. Основні ритмічні принципи виконання вокального блюзу. Сучасні видатні блюзові виконавці: Джон Лі Хукер, Carol Rodgers, Masta Robert Edwards.

Тема 5. Джазовий вокал.

Блюзові ідіоми джаз-вокалу. Спірічуелс та балади у формуванні джазового співу. Творчість Дж. Гершвіна та становлення джазового співу. Вокалісти у стилі „свінг”. Сучасні напрямки вокального джазу. Видатні співаки жанру: Боббі Макферрін, Луї Армстронг, Ела Фітцджеральд, Айві Андерсен, Бессі Сміт, Етель Уотерс та ін.

Тема 6. Рок-вокал.

Блюзові ідіоми рок-співу. Жіночий рок-вокал: Дайана Росс, сестри Следж, Марі Фредріксон \ROXETTE\, Аланна Майлз, Джоні Мітчел, Бьорк, Еммілу Харріс. Чоловічий рок-вокал: Елвіс Преслі, Боб Ділан, Чак Беррі, Рей Чарлз, Кліф Річард, Чарлі Річ, Род Стюард, Брюс Спрінгстін, Кріс Норман, Клаус Майне \Скорпіонз\, Мік Джеггер, Фредді Мерк'юрі, Гарі Брукер \PROKOL HARUM\, PRINCE \фанк-рок\, Роберт Планта \Led Zeppelin\, Сід Баррет \PINK FLOYD\, Оззі Осборн \BLACK SABBATH\, брати Джібб, Джон Бон Джові, Девід Боуї, Бой Джордж, Джо Кокер, Род Еванс \DEEP PURPLE\, Пітер Д'Ерріел, Ієн Гіллан, Пол Ді'Анно \IRON MAIDEN\, Біллі Джоел, Елтон Джон.

Чотири позиції рок-вокалу. Дихання та сценічний рух. Поєднання інструментального виконання з співом. Модернізація голосних у високому регістрі.

Тема 7. Соул-вокал.

Видатні вокалісти: Джеймс Браун, Рей Чарльз, Аріетта Франклін, М. Керрі та ін. Мелізматика, манера та стилістика соул-виконавства, імпровізаційні засади соул-творчості. Особливості методики постановки соул-вокалу.

Тема 8. Український естрадний та автентичний спів.

Українські естрадні виконавці, український шоу-бізнес, виникнення та етапи становлення, перспективи розвитку.

Народний автентичний спів та сучасні електронно-музичні можливості обробки народних пісень. Українські та зарубіжні виконавці автентичної музики. Методика постановки автентичного співу.

Тема 9. Спів у манері „Скет”.

Творчі можливості самовираження скет-співу. Видатні виконавці: „Скет-мен”, Ела Фітцджеральд, Луї Армстронг, Боббі Макферрін, Бетті Картер та інші.

Діапазон скет-слів та слогів. Скоромовки та ритмічні малюнки. Блюзова зона у скеті.

Тема 10. Вокальний естрадно-джазовий ансамбль.

Особливості роботи з вокальним ансамблем. Підготовка до виконання акордової та поліфонічної фактури. Мелізматика у ансамблі. Робота над субтоном, блюзовою зоною, інтонацією. Сценічний рух.

Тема 11. Хоровий естрадно-джазовий спів.

Госпел –хор: генезис та сучасний стан, особливості хорової роботи. Виконавці та композитори госпел.

Спірічуел-хор. Співвідношення соліста з хором. Хорові рифи, заповнення, діалог та переклички. Сценічний рух.

Тема 12. Творча діяльність естрадно-джазового вокаліста.

Творчий підхід до інтерпретації естрадних творів, постійний пошук кращих варіантів та версій виконання. Робота у студії звукозапису: гігієна голосу, психологічні стійкість та установки, самовираження та самопізнання.

Фонограма „мінус-один”: вимоги до якості, стандарти, динамічні та частотні характеристики, цифрові та аналогові носії. Обробка голосу, ефекти, співтворчість вокаліста та звукооператора. Сценічний образ та виконавська манера співака. Співпраця з інструментальним колективом.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Курс "Постановка голосу" сформувався завдяки помітному на сьогодні накопиченню наукових знань про вокальну культуру та загальній тенденції до гуманізації спеціальної підготовки фахівців. В контексті наскрізного навчання він успадковує дисципліну з середньої ланки – "Постановка голосу". Остання традиційно має методично-прикладний аспект. В порівнянні з ним вузівський (вищий) курс – "Постановка голосу" " має на меті засвоєння більш поглиблених, науково-теоретичних знань про природу мистецтва вокального співу.

Цей курс передбачає зміцнення теоретичної бази в загальному комплексі вокальної освіти, подолання укорінених у вокальній практиці методів "спроб та помилок". Сучасні умови функціонування вокальної культури вимагають від спеціалістів переосмислення цільових установок вокальної діяльності і набуття нових знань про роль вокальної культури в суспільному житті, про її вплив на духовний світ людини, про засоби її самореалізації і самовідтворення, про форми відродження й розвитку кращих традицій вітчизняного вокального співу.

Зміст курсу "Постановка голосу" має методологічні, історичні, культурологічні, соціальні, естетичні, художні, творчі, вокально-технологічні, організаційні й інші аспекти вивчення вокальної справи. Таким чином у процесі засвоєння знань забезпечується зв'язок світоглядних, художньо-просвітницьких, громадянських і національно-правових засад вокальної професії.

Навчальний курс "Постановка голосу" передбачає оптимально пов'язати динаміку сучасних перетворень у вокальному житті в порівняно розтягненим у часі формуванням учбових знань в цій галузі. На певному історичному етапі описовий характер літератури про вокальну справу відіграв свою роль. Зараз гостро постало питання про формування вокальної теорії, зокрема, напрацювання в ній навчально-універсальних положень, що давали б можливість досягнути загальні принципи існування вокального мистецтва, що, в свою чергу, дозволить фахівцям глибоко усвідомити особливості вокальної діяльності.

Теоретичний курс передбачає постійний зв'язок з практичними завданнями вокальної роботи, зокрема, з особливостями вокальної творчості (композиторської, виконавської, слухацької), засобами вокальної виразності, формами організаційно-навчальної роботи. З іншого боку, він уособлюється в окрему принципово теоретичну галузь вокальної професії у відповідності до існуючої думки, "що нема нічого практичнішого добре обґрунтованої теорії".

Даний курс фактично охоплює усі сторони вокальної роботи, і сам по собі є однією з форм міждисциплінарної системи знань, де найбільше розкриваються здібності інтелектуально-аналітичного, творчого підходу до вокального співу (поряд з постановкою голосу, хоровим класом, читанням хорових партитур тощо). Тому до його завдань входить не тільки засвоєння студентами історичної та теоретичної інформації, а й удосконалення їх вокально-практичної майстерності.

Курс "Постановка голосу" передбачає такі види навчальної роботи:

- проведення проблемних диспутів (на задану тему);
- самостійне навчання (за рекомендованою літературою);
- знайомство з практичною, теоретичною діяльністю творчих особистостей і курсів вокалу у різних навчальних закладах.

Контроль за процесом засвоєння курсу здійснюється протягом одного семестру (два рази на семестр) у формі модулю з виставленням атестаційної оцінки. Поряд з цим, проводяться семінари з кожної теми (10 семінарів). Вибірково для студентів введено контрольні питання, практика написання рефератів на задану тему, рецензування усних та письмових робіт, звіти про опрацьовану літературу (письмово). Курс закінчується екзаменом (у формі сольного виконання програми).

Тема 1. Вступ. Акустика голосового апарату. Акустична будова голосу. Зонна природа слуху.

План

1. Співочий голос – акустичне явище. Виникнення і розповсюдження звуку.
2. Звуки тонові і шумові. Властивості звуку – висота, сила, тембр. Основний тон та обертони.
3. Явище резонансу. Резонатори і деки.
4. Звук голосової щілини. Форманти голосних звуків мови. Форманти музичних інструментів і співочі форманти. Низька та висока співочі форманти.
5. Роль носового резонатора. Вібрато. Випромінювання звуку. Голосовий апарат – своєрідний рупор. Спрямованість випромінювання. Летючість співочого голосу.

Рекомендована література:

121. Брейтбург А. Значение физиологического учения академика И.П.Павлова для музыкальной педагогики и музыкального исполнительства. Ежегодник «Вопросы музыкознания», вып. 1. М., Музгиз, 1959.
122. Вайнштейн Л. Камило Эверарди. Киев, Трест «Киев—печать», 1924.
123. Варламов А. Полная школа пения. М., Музгиз, 1953.
124. Вербов А. Техника постановки голоса М., Музгиз, 1962.
125. Гарбузов Н. Внутризонный интонационный слух и методы его развития. М., Музгиз, 1951.
126. Гарбузов Н. (ред.) Музыкальная акустика. М., Музгиз, 1954.
127. Гарсиа М. Школа пения. М., Музгиз, 1957.
128. Геллат П. Дыхание и положение гортани. СПб., 1905.
129. Дмитриев Л. Голосовой аппарат певца (наглядное пособие) М. Музгиз, 1964. Дмитриев Л. М. Л. Львов и его педагогические взгляды. В кн.: М. Львов. Русские певцы. М., Музгиз, 1965.
130. Новиков А. Регистры и резонанция в пении. Научно-методические записки Уральской консерватории, вып. III («О музыке и музыкантах Урала»). Свердловск, 1959.

Тема 2. Спів як вид м'язових рухів. Техніка співу і її зв'язок з виконавським завданням. Відбір виконавських прийомів і його зв'язок з розвитком музичного мислення.

План

1. Техніка співу і її зв'язок з виконавським завданням. Роль розвитку музичності. Музична мова.
2. Відбір виконавських прийомів та його зв'язок із розвитком музичного мислення. Практика роботи при зв'язуванні техніки й виконавства у співаків.
3. Співацький голос й музично-виконавська обдарованість. Природний голос та професійні співацькі навички. Співацькі стереотипи й умови, що допомагають їх відпрацюванню.

4. Схема процесу навчання. Етапи утворення співацьких рухових навичок. Від перших спроб до виконання вокального завдання. Фаза уточнення вокальних навичок. Етап закріплення відпрацьованих вокальних навичок. Досягнення автоматизму.

5. Розвиток відчуття й формування вокального слуху співака. Роль і розвиток слуху. М'язове відчуття. Вокальний слух.

Рекомендована література:

1. Морозов В. Вокальный слух и голос. М.—Л., «Музыка», 1965.
2. Морозов В. Особенности спектра вокальных гласных. В сб.: «Механизмы речеобразования и восприятия сложных звуков». М.—Л., «Наука», 1966.
3. Морозов В. П. Тайны вокальной речи. «Наука», Л., 1967.
4. Морозов В. «Цвет» голоса. «Наука и жизнь», 1966, № 2.

Тема 3. Розвиток співацьких навичок. Дихання. Опора співацького голосу. Атака. Робота гортані у співі.

План

1. Поняття імпедансу (за Р. Юссоном).
2. Взаємозв'язок дихання із іншими органами голосового апарату. Дихання у мові. Пошуки Н. І. Жинкіна, Л. Д. Работнова.
3. Дихання при співацькому звукоутворенні. Типи дихання у співі. Організація співацького дихання.
4. Беззвучні вправи для дихання. Внутрішня робота гортані.
5. Атака звуку. Регістри. Прикриття голосу. Мікст.

Рекомендована література:

1. Заседателев Ф. Научные основы постановки голоса. М., Музгиз, 1925, 1932, 1935 и 1937.
2. Малютин Е. Экспериментальная фонетика и научные основы постановки голоса. Орел, 1924.
3. Малышева Н. О вокальном исполнении. (В свете мыслей К. С. Станиславского.) Ежегодник «Вопросы музыкознания», вып. I, М., Музгиз, 1954.
4. Медведев В. И., Савина Л. Н., Суханова Н. В. Физиологический анализ колебаний голосовых связок. В сб. «Проблемы физиологической акустики», т. IV, АН СССР, 1959.
5. Петрова Е. О динамике звука певческого голоса. М., Музгиз, 1963.
6. Петрова Е. Экспериментальное исследование динамики звука певческого голоса Київ, «Мистецтво», 1966.

Тема 4. Опрацювання, розспівування, стан перед виступом. Вокальна мова.

План

1. Опрацювання, розспівування, стан перед виступом.

2. Робота артикуляційного апарату у співі. Слово і вокал. Артикуляція при переході від мови до співу. Робота губ, язика, м'якого піднебіння, глотки у співі. Розкриття рота у співі.
3. Фонетичний метод виховання голосу. Вокальна мова.

Рекомендована література:

1. Жинкин Н. Механизмы речи. М., изд. АПН РСФСР, 1958.
2. Жинкин Н. О теориях голосообразования. В кн.: «Мышление и речь» М., изд. АПН РСФСР, 1963.
3. Жинкин Н. Речевой и певческий режимы фонации. В сб.: «Развитие детского голоса». М., АПН РСФСР, 1963.
4. Работнов Л. Голос и речь. Статьи в БСЭ и БМЭ.
5. Работнов Л. Основы физиологии и патологии голоса певцов. М.—Л., Медгиз, 1932.
6. Реформатский А. Речь и музыка в пении. В сб.: «Вопросы культуры речи», вып. I, М., АН СССР, 1955.
7. «Речь, артикуляция и восприятие» (сборник статей). М.—Л., «Наука», 1965.
8. Садовников В. Орфоэпия в пении. М., Музгиз, 1958.

Тема 5. Гігієна і режим співака, загальногігієнічні правила. Голосові захворювання і професійна гігієна.

План

1. Режим й загально гігієнічні правила. Сон. Їжа. Роль фізичної роботи.
2. Організація часу в роботі і на відпочинку.
3. Закалювання й простудні захворювання. Тютюнопаління і алкоголь.
4. Професійна гігієна співака.

Рекомендована література:

1. Егоров А. Гигиена певца. М., Музгиз, 1955.
2. Егоров А. Гигиена голоса и его физиологические основы М., Музгиз, 1962.
3. Левидов И. Развитие голоса певца и профессиональные болезни голосового аппарата. М., Музгиз, 1938.
4. Малютин Е. Н. и Артемьева Е. Н. Лечение расстройств голоса, наступивших в результате боевой травмы. «Сборник научных работ по лечению огнестрельных повреждений уха, горла и носа». М., Медгиз, 1944.
5. Эрбштейн М. Анатомия, физиология и гигиена дыхательных и голосовых органов. Л., Медгиз, 1928.

Зміст практичних занять

<i>№</i>	<i>Зміст модулю</i>	<i>Тема та план</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Питання до практичних занять</i>	<i>Кількість годин</i>
1.	Вступ. Акустика голосового апарату. Акустична будова голосу. Зонна природа слуху.	1. Вступ. 2. Акустика голосового апарату. 3. Акустична будова голосу. 4. Зонна природа слуху.		1. Виникнення і розповсюдження звуку; 2. Звуки тонові і шумові. Висота звуку Сила звуку. Тембр звуку. 3. Явище резонансу. Резонатори і деки. 4. Звук голосової щілини. Форманти голосних звуків мови. Співацькі форманти. 5. Зонна природа слуху за П. Гарбузовим.	18
2.	Спів як вид м'язових рухів. Техніка співу и її зв'язок з виконавським завданням. Відбір виконавських прийомів і його зв'язок з розвитком музичного мислення.	1. Спів як вид м'язових рухів. 2. Техніка співу и її зв'язок з виконавським завданням. 3. Відбір виконавських прийомів і його зв'язок з розвитком музичного мислення.		1. Роль розвитку музичності. Музична мова. 1. Відбір виконавських прийомів і його зв'язок із розвитком музичного мислення. 3. Практика роботи із зв'язком техніки і виконавства у співаків.	26
3.	Розвиток співацьких навичок. Дихання. Опора співацького голосу. Атака. Робота гортані у співі.	1. Розвиток співацьких навичок. 2. Дихання. Опора співацького голосу. 3. Атака. Робота гортані у співі.		1. Співацький голос і музично-виконавська обдарованість. 2. Природний голос і професійні співацькі навички. 3. Співацькі стереотипи і умови, що допомагають їх відпрацюванню. Схема процесу навчання. Етапи утворення співацьких рухових навичок. 4. Фаза уточнення вокальних навичок. Етап закріплення відпрацьованих вокальних навичок. Досягнення автоматизму.	28

				5. Розвиток відчуття і формування вокального слуху співака.	
4.	<i>Опрацювання, розспівування, стан перед виступом. Вокальна мова.</i>	<i>1. Опрацювання, розспівування, стан перед виступом. 2. Вокальна мова.</i>		1. Відпрацювання. 2. Розспівування. 3. Втома співака. 4. Вокальна мова.	14
5.	<i>Гігієна і режим співака, загальногігієнічні правила. Голосові захворювання і професійна гігієна.</i>	<i>1. Гігієна і режим співака, загальногігієнічні правила. 2. Голосові захворювання і професійна гігієна.</i>		—	14
					100

І курс

Тема 1. Вихідна постава хориста, засвоєння елементів відповідної манери співу. Атака звуку, стійкість звучання голосу.

Завдання:

1. Відпрацювання навичок хорового співу на матеріалі хорового репертуару.
2. Робота над літературним текстом хорового твору.

Література:

1. Мухин В. Вокальная работа в хоре. – Москва: Музгиз, 1959.

Тема 2. Інтонування, стрій, якість звуку кожної партії зокрема.

Завдання: Відпрацювання навичок чистого інтонування хорової партії на репертуарі учбового хору.

Література:

1. Пігров К. Керування хором. – Москва: Музгиз, 1964.

Тема 3. Опанування штрихів.

Завдання:

1. Опанування навички звуковедення legato.
2. Вдосконалення звуковедення non legato.

Література:

1. Алябьев А., Попов В. Школа хорового пения. – Москва: Музгиз, 1964.

Тема 4. Вдосконалення вокальної техніки.

Завдання: Відпрацювання навичок дикції, артикуляції.

Література:

1. Мухин В. Вокальная работа в хоре. – Москва: Музгиз, 1959.

ІІ курс

Тема 1. Вдосконалення засвоєння елементів манери хорового співу.

Завдання: Відпрацювання навичок звуковедення.

Література:

1. Коломієць О. Хорознавство. – Київ: Либідь, 2001.

Тема 2. Висота співацької позиції.

Завдання: Робота над утворенням повнозвучних і красивих голосних.

Література:

1. Чесноков П. Хор и управление им. – Москва: Музгиз, 1961.

Тема 3. Вокальна техніка – напрацювання якості звуку, артикуляції, дикції. Інтонування, стрій.

Завдання:

1. Відпрацювання артикуляції, дикції на матеріалі хорових партій творів репертуару хорового колективу.

2. Відпрацювання та вдосконалення навичок чистого інтонування хорових партій, які вивчаються на протязі даного періоду навчання в хоровому класі.

Література:

1. Виноградов П. Работа над дикцией в хоре. – Москва: Музыка, 1967.

Тема 4. Інтонування, стрій по горизонталі. Якість звуку кожної партії зокрема.

Завдання:

1. Вивчення тетраходів Пігрова та інших розспівувань на чистоту інтонування.

2. Слухання та аналіз звучання відомих хорових колективів.

Література:

1. Коломієць О. Хорознавство. – Київ: Либідь, 2001.

III курс

Тема 1. Філірування звуку, техніка розвитку динаміки звучання голосу.

Завдання: Відпрацювання динаміки в хорових творах, які входять до репертуару хорового класу.

Література:

1. Ляшенко А. Хоровая культура. – Москва:, 1962.

Тема 2. Освоєння закономірностей темпоритмічного руху в процесі виконання твору.

Завдання:

1. Відпрацювання ритму мелодії в партіях репертуару хорового класу.

2. Вголос лічити і промовляти ритм мелодії з одночасним відбиванням долей легким рухом кисті або пальців руки у вертикальному напрямку.

Література:

1. Пігров К. Керування хором. – Москва: Музгиз, 1964.

Тема 3. Унісонний ансамбль – ансамбль частковий, а також унісонне звучання декількох хорових партій або всього хору.

Завдання: Робити ретельний аналіз горизонтального строю хорових партій у творах з репертуару хорового класу.

Література:

1. Хор и управление им. – Москва: Музгиз, 1961.

Тема 4. Ансамблевий звук. Різновид хорового ансамблю. Ансамбль гармонічний. Умови, які сприяють встановленню гармонічного ансамблю.

Завдання: Робити ретельний аналіз розміщення акорду, мелодичного положення акорду, теситури виду акорду, нюансу, темпу у творах з репертуару хорового класу.

Література:

1. Пігров К. Керування хором. – Москва: Музгиз, 1964.

IV курс

Тема 1. Ансамбль художній і види художнього ансамблю.

Завдання:

1. Аналізувати у виконуваних творах такі види ансамблю як метру й ритму, темпу, динаміки й дикції.
2. Ретельний аналіз творів.

Література:

1. Балашов В. Поэтическое слово и вокальная интонация. – Москва: Профиздат, 1977.

Тема 2. Взаємодія нюансів і ансамблю та нюансів і строю.

Завдання: Аналіз співвідношення теситури й нюансу.

Література:

1. Балашов В. Поэтическое слово и вокальная интонация. – Москва: Профиздат, 1977.

Тема 3. Бездоганне, на високому рівні, виконання хорової партії.

Завдання: Відпрацювання всіх навичок художньої виразності на творах, які виконуються на хоровому класі.

Література:

1. Работа в хоре. Методика, опыт. / К.Птица, В.Соколов, В.Балашов / - Москва: Профиздат, 1977.

з курсу “Хоровий клас”

I курс

Тема 1. Вихідна постава хориста, засвоєння елементів відповідної манери співу. Атака звуку, стійкість звучання голосу.

Завдання:

1. Елементарні навички ансамблевого співу.
2. Робота над диханням в хорі.
3. Критерії звучання хорових голосів.
4. Атака звуку (тверда, м'яка, придихальна).
5. Поняття про унісон.

Методичні рекомендації: Якісне виконання хорових партій творів, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. П.Добровольського, сл. Б.Слюшинського «Тарасові думи».

Література:

1. Мухин В. Вокальная работа в хоре. – Москва: Музхгиз, 1959.

Тема 2. Інтонування, стрій, якість звуку кожної партії зокрема.

Завдання:

1. Інтонування хорової партії по горизонталі.
2. Інтонування акордів хорової партитури по вертикалі.

Методичні рекомендації: Виразно співати хорову партію з тактуванням з репертуару хору за I семестр. Особливу увагу слід звернути на чистоту інтонації, вокальне дихання, динаміку, штрихи.

Практичне завдання: муз. В.Стеценка “О милый мій”.

Література:

1. Пігров К. Керування хором. – Москва: Музгиз, 1964.

Тема 3. Опанування штрихів.

Завдання:

1. Звуковедення legato.
2. Звуковедення non legato.
3. Володіння різними атаками звуку.

Методичні рекомендації: Якісне виконання вище названих штрихів у творах, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. П.Чеснокова “Жертва вечерня”.

Література:

1. Попов В., Алябьев А. Школа хорового пения. – Москва: Музгиз, 1964.

Тема 4. Вдосконалення вокальної техніки.

Завдання:

1. Напрацювання якості звуку.
2. Особливості дикції, артикуляції.

Методичні рекомендації: Виразно співати хорову партію з тактуванням з репертуару хору за II семестр. Особливу увагу слід звернути на чистоту інтонації, вокальне дихання, динаміку, штрихи.

Практичне завдання: муз. В. Стеценка “Ой весна, весна”, муз. Денца “На качелях”.

Література:

1. Мухин В. Вокальная работа в хоре. – Москва: Музгиз, 1959.

II курс

Тема 1. Вдосконалення засвоєння елементів манери хорового співу.

Завдання:

1. Продовження роботи над диханням в хорі, зокрема, “ланцюговим”.
2. Робота над культурою звукоутворення в хорі.

Методичні рекомендації: Якісне виконання трьох хорових партій творів, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. М. Вербицького “Літургія” №1, №2.

Література:

1. Коломоець О. Хорознавство. – Київ: Либідь, 2001.

Тема 2. Висота співацької позиції.

Завдання:

1. Співацька готовність голосового апарату.
2. Пошук вокальної позиції (спів із закритим ротом).

Методичні рекомендації: Уміти виразно співати хорову партію з тактуванням з репертуару хору за III семестр. Особливу увагу слід звернути на чистоту інтонації, вокальне дихання, динаміку, штрихи, фразування.

Практичне завдання: муз. Г. Свиридова “Зимовий ранок”

Література:

1. Чесноков П. Хор и управление им. – Москва: Музгиз, 1961.

Тема 3. Вокальна техніка – напрацювання якості звуку, артикуляції, дикції. Інтонування, стрій.

Завдання:

1. Робота над артикуляцією, дикцією на матеріалі хорових творів учбового репертуару.
2. Сольфеджування хорових партій.
3. Сольфеджування акордів хорової партитури по вертикалі.

Методичні рекомендації: Якісне виконання хорових партій творів, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. Г. Свиридова «Наташа».

Література:

1. Виноградов К.П. Работа над дикцией в хоре. – Москва: Музыка, 1967.

Тема 4. Інтонування, стрій по горизонталі. Якість звуку кожної партії зокрема.

Завдання:

1. Розспівування на чистоту інтонування.
2. Відпрацювання навичок чистого інтонування хорових партій.
3. Робота над якістю звуку кожної хорової партії.

Методичні рекомендації: Уміти виразно співати хорову партію з тактуванням з репертуару хору за IV семестр. Особливу увагу слід звернути на чистоту інтонації, вокальне дихання, динаміку, штрихи, фразування.

Практичне завдання: муз. Хрому шина, сл. Межелайтіса “Срібний дощик”.

Література:

1. Коломоєць О. Хорознавство. – Київ: Либідь, 2001.
2. Пігров К. Керування хором. – Москва: Музгиз, 1964.

III курс

Тема 1. Філірування звуку, техніка розвитку динаміки звучання голосу.

Завдання:

1. Вплив руху мелодії і нюансу на стрій
2. Взаємопов'язання динаміки і темпу.

Методичні рекомендації: Якісне виконання хорових партій творів, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: Й. Моцарт “Larghetto”.

Тема 2. Освоєння закономірностей темпоритмічного руху в процесі виконання твору.

Завдання:

1. Метроритм – виразний прояв часових якостей музики.
2. Метроритм – як засіб музичної виразності.

Методичні рекомендації: Представити анотацію на один з творів а capella, який виконується в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. К. Свідера “Полонез”.

Література:

1. Жаров В. Исполнительский анализ хорового произведения. – Москва:, 1983.

Тема 3. Унісонний ансамбль – ансамбль частковий, а також унісонне звучання декількох хорових партій або всього хору.

Завдання: Досягнення унісонного ансамблю на прикладах хорових творів із репертуару хорового класу.

Методичні рекомендації: Якісне виконання хорових партій творів, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. Д. Верді «Ты прекрасна, о Родина наша».

Література:

1. Чесноков П. Хор и управление им. – Москва: Музгиз, 1961.
2. Пігров К. Керування хором. – Москва: Музгиз, 1964.

Тема 4. Ансамблевий звук. Різновид хорового ансамблю. Ансамбль гармонічний. Умови, які сприяють встановленню гармонічного ансамблю.

Завдання:

1. Робота над приблизною однотембровістю голосів у партії і силою звуку.
2. Робота над єдиною вокальною манерою.
3. Природний і штучний ансамбль хору.
4. Умови, які сприяють цим видам ансамблю.

Методичні рекомендації: Зробити аналіз гармонічного ансамблю у хорових творах з репертуару хорового класу за VI семестр.

Практичне завдання: муз. Г.Свиридова “Наташа”.

IV курс

Тема 1. Ансамбль художній і види художнього ансамблю.

Завдання:

1. Вирішальна роль теситурних умов у формуванні хорової звучності.
2. Робота над засобами художньої виразності.
3. Відпрацювання на творах хорового класу всіх засобів художньої виразності.

Методичні рекомендації: Якісне виконання і аналіз хорових партій творів, які виконуються в хоровому класі.

Практичне завдання: муз. С.Рахманинова «Весенние воды».

Література:

1. Балашов В.Ф. Поэтическое слово и вокальная интонация. – Москва: Профиздат, 1977.

Тема 3. Взаємодія нюансів і ансамблю та нюансів і строю.

Завдання:

1. Розподіл сили звуку. Вплив руху мелодії і нюансу на стрій.
2. Зміст і форма твору – головний критерій правильного нюансування.

Методичні рекомендації: Аналізувати твори, які виконуються в хоровому класі, звертаючи увагу на зміст твору.

Практичне завдання: муз. В.Фатеева «Бог нам прибежище и сила».

Література:

1. Балашов В. Поэтическое слово и воспитание интонации. – Москва: Профиздат, 1977.

Тема 4. Бездоганне, на високому рівні, виконання хорової партії.

Завдання:

1. Використання у співі всіх вивчених елементів художньої виразності.

Методичні рекомендації: Виразно співати хорову партію з тактуванням з репертуару хору за VIII семестр. Особливу увагу слід звернути на чистоту інтонації, вокальне дихання, динаміку, штрихи, фразування.

Практичне завдання: муз. Ю.Фалика «Незнакомка», Е.Мариконе «Однажды в Америке».

Література:

1. Работа в хоре. / Методика, опыт. – Москва: Профиздат, 1977.

ОСНОВНИЙ РЕПЕРТУАР

I

Русская народная песня «Девка по саду ходила», обр. Калистратова В.
Верди Д. «Coro di schiavi ebrei» Хор из оперы
«Навуходоносор»

II

Свиридов Г. «Старинный танец»
Франк Ц. «Псалм» №150

III

Вила-Лобос Э. «В Баие»
Прокофьев С. «Лебедь», «Величальная», «Туча чёрная».
Хоры из оратории «Иван Грозный»

IV

Салманов В. «Песня»
Пуленк Ф. «Gloria». «Laudamus te»

V

Хиндемит П. «Лебедь»
Чайковский П. «Нету, нету тут мосточка» Хор из оперы «Мазепа»

VI

Русская народная песня «Таня-Танюша» обр. Калистратова В.
Пуленк Ф. «Обманчивое будущее» из кантаты «Засуха»

VII

Шебалин В. «Зимняя дорога»
Моцарт В. «Messa-brevis» d-moll. «Sanctus», «Benedictus»,
«Agnus Dei»

VIII

Бернар А. «Времена года». «Зима»
Бородин А. Хор из Пролога оперы «Князь Игорь»

IX

Рахманинов С. «Богородице, Дево радуйся» из «Всенощной»
Брамс И. «Немецкий реквием» ч. 11

X

Свиридов Г. «Любовь» из кантаты «Ночные облака»
Вивальди А. «Gloria» ч.2 «Et interra pax hominibus»

XI

Калинников В. «Камо пойду от духа Твоего»
Кодаи З. «Венгерские песни» №4, №5, №14

XII

Мессиа́н О. «O sacrum convivium»
Мусоргский М. «Поражение Сеннахериба»

XIII

Кастальский А. «Блажени яже избрал»
Бах И. Кантата №131 «Aus der Tiefe rufe ich, Herr, zu dir»

Додатковий репертуар для II –III курсів

Основні дидактичні одиниці:

- практичне втілення теорії імпровізації в роботі над соло на задану тему;
- вивчення естрадних “стандартів”;
- вивчення виконавських штрихів, специфічних для естрадної музики;
- оволодіння професійними навичками вокальної техніки;
- розвиток діапазону;
- робота над інтонацією, диханням, кантиленою;
- вокалізи, вправи – розспівки;
- вокальна культура: фразування, артикуляція, дикція, динаміка, сценічна поведінка;
- наявність у репертуарі творів різних стилів і жанрів;
- знання спеціальної вокальної літератури;
- вміння аналізувати твори, написані для голосу й інструмента, з огляду на стиль, характер виразних засобів, штрихів тощо;
- накопичення репертуару, що включає твори різних жанрів, форм та стилів.

Волков К. Кантата «На семи холмах» (отдельные номера)

Кантата «Аввакум» (отдельные номера)

Калистратов В. «За речкой-то было»

«Ой, кудряш мой, кудряш»

«Таня-танюша»

Вилларт А. «Madonn'io non lo so perche lo fai»

Габриели А. «Missa brevis in F» («Kyrie»)

«La verginella e simile a la rosa»

Галилеи В. «Poi che'l mio largo pianto»

Жоскен Дебре «Ave Maria»

«Et incarnatus est»

Векки О. «Ancor ch'al parturire»

Инженъери М. «Parto da voi»

Зеленский М. «Haec dies»

Фармер Д. «Fair Phyllis I saw»

ПИТАННЯ ДО КОЛОКВІУМУ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

1. Що таке “постановка голосу”?
2. Що таке атака звуку?
3. Які види атак ви знаєте?
4. Що таке форсування?
5. Що таке висока позиція?
6. Що таке музикальність?
7. Що таке кантилена?
8. Що таке філірування звуку?
9. Що таке діапазон?
10. Що таке теситура?
11. Що таке сольфеджування?
12. Що таке речитатив?
13. Що є особливістю співу?
14. Які органи знаходяться в дії під час співу?
15. Назвіть приклад рефлексності психофізіологічної діяльності голосового комплексу.
16. Основне завдання навчального тренування голосового комплексу.
17. За якими напрямками в навчанні співака повинна розвиватися вокальна педагогіка?
18. Що таке музичний слух?
19. Яких правил повинен дотримуватись педагог в поступовості розвитку голосу?
20. Якими факторами визначається співацький тонус?
21. Назвіть основні функції гортані.
22. Що таке тембр голосу?
23. Що таке форманта? Обертони?
24. З чого складаються голосові складки?
25. Назвіть високі жіночі голоси?
26. Назвіть низькі жіночі голоси?
27. Назвіть високі чоловічі голоси?
28. Назвіть низькі чоловічі голоси?
29. Які ви знаєте дитячі голоси?
30. Що таке вібрато?
31. Від чого залежить сила звуку, що визначається назовнішньою звуковою енергією?
32. Які ви знаєте резонатори?
33. Чим визначається формування правильного звуку?
34. Позиція співака під час вокальної роботи.
35. Що таке артикуляція?
36. Які ви знаєте градації розбірливості вокальної мови?
37. Від чого залежить якість вокальної дикції?
38. Які види інформації несе спів?

39. Які вправи доцільно використовувати при розвитку техніки голосу?
40. Що ви знаєте про професійні захворювання голосу?

ВІДПОВІДІ НА ПИТАННЯ ПО КОЛОКВІУМУ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ

1. Тривале тренування голосового апарату для розвитку всіх його якостей за допомогою раціональних вправ.
2. Манера фонування першого звуку після вдиху або після паузи.
3. Тверда атака – момент зіткнення голосових зв'язок передуює видиху повітря; м'яка атака – момент зіткнення голосових зв'язок співпадає з моментом видиху; придихова атака – момент зіткнення голосових зв'язок відстає від видиху.
4. Надмірне збільшення сили звуку, що є прямим наслідком надактивного видиху, що створює погіршене звучання голосу.
5. Добрий співацький стан, коли співається легко та зручно, коли співак відчуває гарний співацький настрій. Тобто це сума відчуттів співака при добрій організації голосового апарату, коли всі частини вільні та найкращим чином взаємокоординовані. При цьому звуковий потік вільно проходить через відкритий зев та, минаючи м'яке піднебіння, потрапляє на тверде піднебіння, що зразу реєструється нервовим зривом в ньому. Резонатори узгоджені з режимом роботи голосових зв'язок та високі форманти не приглушені будь-якими штучними засобами.
6. Наявність у людини таких природних якостей, що в процесі роботи можуть розвиватися:
  - Музичного слуху, тобто здатний (співати) визначити точність інтонування, пізнавати інтервали, точно відтворити вислуханий тон, розрізняти мінімальні зміни сили звуку, тембру, тону та запам'ятовувати мелодію;
  - Чуття ритму;
  - Музичної пам'яті – здібності запам'ятовувати мелодії.
7. Спів м'яким, округлим, вільно линувшим звуком. Цей термін застосовується при виконанні наспівної мелодії.
8. Термін виникнув від французького дієслова “filler” – тягнути, що означає технічний прийом фонування довгого линучого звуку одного тону з наступним посиленням та ослабленням звуку від нуля до максимального та навпаки. Володіння цим прийомом є свідоцтвом високого рівня розвитку голосу.
9. Це об'єм людського голосу. Діапазон охоплює близько двох октав.
10. Висотне положення звуків мелодії, що виконується по відношенню до звуковисотного діапазону певного співака. Теситуру називають високою, якщо більша частина мелодії або нот, що виконуються знаходяться у верхній частині співацького діапазону. Відповідно

- розрізняють середню та низьку теситуру.
11. Спів будь-яких мелодій або вправ з назвою нот, що виконуються / вправи для розвитку слуху, поліпшення артикуляції та дикції, а також вміння читати ноти /.
  12. Речитатив (італ. – декламувати) – вокальне виконання, близьке до наспівної декламації, будується на виразних, емоційно забарвлених мовних інтонаціях, акцентах, паузах, посиленні та послабленні звуку, може наближатися до розмови.
  13. На нервову систему співака, крім музично-виконавської додається ще одне навантаження – постійна настройка голосового апарату (музичного інструменту). У музикантів-інструменталістів завдання спрощується – вони мають готові, заздалегідь настроєні інструменти зі стабільними акустичними якостями.
  14. Гортань, слуховий апарат, легені, м'язи брюшини з діафрагмою, органи артикуляції, звукопровідні та резонуючі порожнини, органи внутрішньої секреції. Процес співу регулюється центральною нервовою системою.
  15. Прикладом рефлексорності психофізіологічної діяльності голосового комплексу слугує той факт, що при слуханні іншого співака ваш власний голосовий апарат рефлексорно наслідує його, повторює його дії, причому ми самі цього не спостерігаємо і лише лікар може встановити за станом голосових складок, що вони активно працювали, хоча й беззвучно.
  16. Основне завдання тренування голосового комплексу – розвиток його та напрацювання правильних стійких навичок, що призводять, при багаторазовому повторенні, до автоматизації дій органів, які беруть участь у співі.
  17. – розвиток голосового апарату;
– музична освіта;
– виховання художнього вокального смаку;
– виконавська майстерність.
  18. Музичний слух – складне синтетичне відчуття, складовими якого є:
    - здібність визначати точність інтонування;
    - вміння визначати інтервали між звуками;
    - здібність точно відтворювати заданий тон та складові ноти найпростіших акордів;
    - розрізняння найменших змін сили звуку, тембру;
    - постійно розвивати художній смак до якості звуку та вміння створювати звуковий образ.
  19. – в динаміці голосу – від піано до форте;
– в техніці – від простих вправ до більш складних;
– в звуковисотному діапазоні – від співу на примарних тонах до поступового розширення діапазону за принципом концентричності;

- за темпами – від повільного виспівування окремих нот та пасажів до максимально швидкого. Критерієм допустимості темпу є, головним чином, чистота виспівування на “вільному” звуці.

20. Співацький тонус визначається трьома факторами:

- а) загальнофізичним станом;
- б) психічним настроєм;
- в) готовністю голосового апарату.

21.

- забезпечення дихання;
- забезпечення звукоутворення;
- механічне захисне улаштування голосових складок.

22. Звукове забарвлення голосу, що залежить від характеру коливання голосових складок, від обертонового складу звуку та його інтенсивності, в поєднанні з дією резонаторів.

23. Звуком називається періодичне коливання складної форми, що завжди можна розкласти на прості гармонічні складові – основний тон з частотою f та гармоніки з кратними частотами $2f$, $3f$, $4f$ тощо. Будь-який звук складається з основного тону та цілого послідовного ряду звуків більших частот, які називаються обертонами. Серед них є різко виражені піки з обертонів з великою амплітудою, що називаються формантами (лат. *formans* – утворююча).

24. Голосові складки утворюються з декількох шарів м'язів, що складно взаєморозташовані, в результаті чого вони коливаються не тільки всією довжиною голосової щілини, але й окремими короткими частинами та краями. Всією довжиною вони утворюють основний тон, а коливання коротких частин та країв створюють обертони. У кожного голосу є свої характерні групи обертонів – форманти, які є високочастотними призвуками, що створюють індивідуальний неповторний тембр.

25. Колоратурне сопрано, дівоче сопрано, сопрано.

26. Мецо-сопрано, контральто, альт.

27. Тенор-альтіно, драматичний та ліричний тенор, високий баритон.

28. Низький баритон, центральний бас, бас-кантанте, бас-профундо.

29. Дисканти (високі хлопчачі голоси), сопрано (високі дівочі голоси), альти (низькі хлопчачі та дівочі голоси).

30. Звук людського голосу від природи модулюється за частотою та силою. Він ніби вібрує і така вібрація має яскраво виражений ритмічний характер та благозвучно сприймається вухом. Вібрато – природна якість голосу, що утворюється в гортані. Амплітудно-частотна модуляція звукових коливань проходить з частотою близько

5 – 7 Гц. Вібрато – індивідуальна якість голосу.

31. Сила звуку визначається звуковою енергією, що виходить назовні та залежить від:

- природних можливостей голосового апарату;
- величини підскладового тиску;

- висоти тону звуку;
  - голосної.
32. Є механічні резонатори та резонатори-порожнини. Механічні резонатори мають незмінну форму та об'єм – підгортанна труба, трахеї, бронхи. Резонатори-порожнини змінюють форму та об'єм: порожнина глотки та порожнина рота, надгортанна труба.
  33. Основою формування правильного звуку є звучання голосних. Вони визначають основні якості голосу: тембр, силу звуку, інтонування. Голосні – основний зміст звуку, як вода, що тече є основним “змістом” ріки.
  34. Співак повинен триматися прямо, не сутулячись. Найкраще положення співака – потилиця та хребет знаходяться на одній лінії /положення біля шафи або стіни /. Всі органи вільні.
  35. Розбірлива вимова за допомогою роботи губ, язика, м'язового апарату обличчя у співі.
  36. Фразова, словесна, складова, звукова.
  37.
    - сили звуку (у середній, на піано та форте розбірливість гіршає);
    - висоти ноти (середній діапазон);
    - співвідношення сили звуку голосних та приголосних (чітка вимова приголосних);
    - чіткість та швидкість артикуляції приголосних;
    - формантного складу голосних (найзручніші голосні – “у” та “о”).
  38. Спів несе два види інформації:
    - а) семантичну (смислову, текстову);
    - б) музично-естетичну (музика з її звуковим та темпо-ритмовим змістом та нюансами, в тому числі й змінами інтонації та тембру).
  39. Гами – арпеджіо – комбінації гам та арпеджіо – мелізми та їх комбінації – вправи з поєднанням всіх елементів – підготовчі вправи до трелі – трель.
  40. Професійні захворювання виникають внаслідок неправильних прийомів або неорганізованості голосового апарату для тривалої роботи. Основними захворюваннями голосового апарату є:
    - гострі та хронічні захворювання голосових складок та слизових тканин гортані та носоглотки;
    - хронічний трахеїт;
    - крововиливи в м'язи голосових складок або слизові тканини.

ВИМОГИ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ
Напрямок підготовки "Музичне мистецтво*"
ДЕННА ФОРМА

II курс перший семестр

- вокаліз.
- романс (вітчизняні, зарубіжні, сучасні автори)

II курс другий семестр

Залік

- вокаліз.
- романс (вітчизняні, зарубіжні, сучасні автори)
- народна пісня з супроводом.

III курс перший семестр

- вокаліз
- пісня з к/ф (спектаклю, мюзиклу тощо)

III курс другий семестр

Залік

- вокаліз.
- романс (вітчизняні, зарубіжні, сучасні автори).
- сучасна пісня.

IV курс перший семестр

- вокаліз
- пісня з репертуару відомих виконавців (вітчизняних, зарубіжних)

IV курс другий семестр

Залік

- вокаліз.
- Арія, аріозо (старовинні композитори)

V курс перший семестр (у формі концерту)

Залік

- Вокаліз
- арія
- романс
- народна пісня а саррелла

V курс другий семестр

Екзамен

- Вокаліз
- сучасна пісня
- народна пісня під власний супровід.

ВИМОГИ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ **Напрямок підготовки "Музичне мистецтво**"**

ЗАОЧНА ФОРМА

I курс (СТН) перший семестр

Залік

- Вокаліз.
- романс (вітчизняні, зарубіжні, сучасні автори).

- сучасна пісня.

I курс (СТН) другий семестр

Залік

- вокаліз.
- арія, аріозо (старовинні композитори, композитори-класики, сучасні композитори).

IV курс (СТН) перший семестр

- вокаліз
- пісня з репертуару відомих виконавців (вітчизняних, зарубіжних)

IV курс (СТН) другий семестр

Екзамен

- Вокаліз
- пісня з к/ф (спектаклю, мюзиклу тощо)
- народна пісня під власний супровід.

СУЧАСНА МАСОВА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА (тести, вікторини)

САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Соціально-економічні чинники формування сучасної масової музичної культури	6
2.	Масова музична культура як феномен сучасного суспільства	6
3.	Типологічна характеристика сучасної масової музичної культури	12
4.	Функції сучасної масової музичної культури	12
5.	Форми сучасної масової музичної культури	5
6.	Типові риси сучасного масового музичного мистецтва	5
7.	Кітч як форма побутування сучасної масової музичної культури	5
8.	Сучасна масова музична культура й засоби масової комунікації	5
9.	Самовідчуття сучасної масової музичної культури XX ст.	10
10.	Сучасна масова музична культура початку	12

	XXI ст.	
	ВСЬОГО ГОДИН	78

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “СУЧАСНА МАСОВА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА”

Самостійна та індивідуальна робота є невід’ємною складовою вивчення навчальної дисципліни “Сучасна масова музична культура”. Завдання націлені на виявлення характеру та конструкції стилів сучасної масової музичної культури на основі заданого матеріалу.

Вона здійснюється за наступними напрямками:

- самостійні практичні роботи;
- підготовка рефератів;
- підготовка до підсумкової модульної роботи;
- підготовка особистісної музичної презентації.

Алгоритм підготовки:

- ознайомлення з планом самостійного практичного заняття;
- підготовка теоретичних питань до практичних робіт;
- ознайомлення з інструкцією до практичного самостійного завдання;
- перегляд подібних завдань, які раніше зустрічалися;
- виконання завдання практичного заняття, користуючись інструкціями;
- результати практичного завдання опрацьовуються у присутності викладача у зазначений термін.

Інструкція до практичного самостійного та індивідуального завдання:

- попередній аналіз: а) аналіз конструктивної форми б) визначення стилю;
- підбір матеріалів для самостійної практичної роботи;
- аналіз послідовності виконання практичної роботи;
- виконання роботи;
- виготовлення деталей (деталіровка);
- виконання основної роботи по виготовленню реферату чи презентації;
- аналіз виконаної самостійної та індивідуальної практичної роботи.

Поточні контрольні запитання/завдання:

1. Як співвідносяться поняття “висока”, “елітарна”, “народна”, “популярна”, “масова” культура?
2. Які основні завдання та функції масової культури в суспільстві сучасності?
3. Розкрийте поняття “культуріндустрії” у роботі “Діалектика Просвящення” Т. Адорно і М. Горкгаймера.
4. Як у рамках семіотичного підходу вивчаються форми масової культури?
5. Охарактеризуйте ключові поняття “Cultural studies”, застосовувані для аналізу масової культури.
6. Які основні риси європейської масової культури між двома світовими війнами?
7. Як змінювалися форми молодіжної культури в 1950-і рр. в Америці та СРСР?
8. Як вивчаються формульні твори?
9. Яка роль гендерних досліджень 1970-80-х рр. для вивчення масової культури?
10. Як вивчаються практики сучасного споживання?
11. Які функції «зірок» у сучасній культурі?
12. Яка роль постколоніальних і мультикультурних досліджень 1970-90-х рр. для вивчення масової культури?
13. Які основні риси радянської масової культури 1970-80-х рр.?
14. Як досліджуються телевізійні серіали в 1990-2000-і рр.?
15. Як співвідносяться субкультурні форми і процеси і масова культура?
16. Який вплив робить ринок на тривіальну літературу (на прикладі української культури 2000-х)?
17. Як вивчаються глобальні спортивні шоу?
18. Які специфічні риси пострадянської масової культури 1990-х?
19. Розкрийте зміст поняття “Nowbrow culture” (Дж. Сібрук).
20. Як змінюються форми масової культури в умовах постіндустріального інформаційного суспільства?

Шкала оцінювання: національна та ECTS

		Оцінка за національною шкалою
--	--	-------------------------------

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	для екзамену, курсового проекту, презентації, практики	для екзамену
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Тематика рефератів:

1. Стійке й скороминуще в розважальній музиці різних історичних епох.
2. Кабаре як джерело естрадних жанрів.
3. Сучасна масова музична культура та буденна свідомість.
4. Боді-арт: історія та сучасні художні ідеї. Менді. Бінді.
5. Конкурси краси як вияв масової культури.
6. Індустрія популярності виконавців у системі масової музичної культури.
7. Ідоли масової музичної культури.
8. Гламур як стиль сучасного культурного життя.
9. Артефакти масової музичної культури сьогодення.
10. Видовищні традиції мистецтва (балаган, кінематограф, естрада).
11. Сучасна естрада Сходу та її вплив на художні смаки Заходу.
12. Синтезовані види естрадного мистецтва XXI століття.
13. Кіно в системі сучасної масової культури.
14. Театр та масова музична культура.
15. Кітч як форма побутування масового мистецтва.

16. “Жовта преса” та “глянець” у сучасному масовому музичному мистецтві.
17. Феномен треш-телебачення.
18. Репрезентація реальності в інформаційних програмах ТБ.
19. Цінності та смисли “реального” й “негативного” ТБ.
20. Способи комунікації ТБ з глядачем ток-шоу.
21. Програма на тиждень: художньо-розважальні передачі на ТБ.
22. Критика сучасної масової музичної культури.
23. Ескейпістська спрямованість сучасної масової музичної культури.
24. Сучасна масова музична культура як засіб релаксації.
25. Ідеологія та технологія флешмоба.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ, ПЕРЕДБАЧАЮТЬ ПІДГОТОВКУ ОМП

(особистіні музичні презентації)

1. Що таке масова культура?
2. Місце масової культури серед елітарної та народної.
3. Комерційний характер масової культури.
4. Підрозділи масової культури.
5. Місце популярних телешоу у масовій культурі.
6. “Кітч” у масовій культурі.
7. Розвиток масової культури в Європі та США.
8. Масова культура у тоталітарному суспільстві
9. Розвиток масової культури в Україні.
10. “Рімейк” як метод творення сучасної культури.
11. Етапи історичного розвитку музичного мистецтва.
12. Характеристика передестрадного періоду.
13. Характеристика періоду професіоналізації.
14. Характеристика епохи протесту й комерціалізації.
15. Характеристика глобалізаційного періоду.

16. Історія джазу в Сполучених Штатах.
17. Еволюція блюзу.
18. Характеристика регтайму.
19. Луї Армстронг – геній джазу.
20. Ера свінгу. Флетчер Хендерсон і становлення біг-бенда.
21. Дюк Еллінгтон – великий майстер.
22. Історія джазу в Європі.
23. Арт Блейкі і стиль фанк.
24. Френк Сінатра та відмінності між “білим” та “чорним” джазом.
25. Елвіс Преслі – “король” рок-н-ролу.
26. Феномен Ліверпульської четвірки.
27. Андеграунд як напрям у сучасному мистецтві.
28. Характеристика стилів рок-музики.
29. Характеристика стилів поп-музики.
30. Історія виникнення “техно”.
31. Різновиди техно-музики.
32. Рейв-культура: “за” та “проти”.
33. Характеристика суб-культур.
34. Історія українського шоу-бізнесу.
35. Музичні стилі й напрями музичного мистецтва початку ХХІ століття.

ПРИКЛАДИ БЛІЦ-ТЕСТІВ

з дисципліни “Сучасна масова музична культура”

I. Основна частина.

1. Kraftwerk це музичний термін?
А) так. **Б)** ні.
2. Джордж Харрісон був соло-гітаристом гурту “The Beatles”?
А) так. Б) ні.
3. Переспів відомої композиції, яку до цього виконував хтось інший це – кавер- версія?
А) так. Б) ні.
4. Чи належать до синтезованих видів мистецтва театр та кіно?
А) так. Б) ні.
5. “Рейв” - це марка автомобіля?
А) так. **Б)** ні.

6. Камертон – це вібратор-ідіофон?
А) так. Б) ні.
7. Кітч у масовій культурі – це надсучасність?
А) так. Б) ні.
8. Слово “Овое” означає музичний термін?
А) так. Б) ні.
9. Спортивне шоу — захід, що використовується в рамках масової культури для розваги глядачів?
А) так. Б) ні.
10. Ретро– це раритет?
А) так. Б) ні.
11. Поняття “вінтаж” може застосовуватися, як правило, до сорту високоякісних вин?
А) так. Б) ні.
12. Фаррух Балсара - вокаліст легендарної рок-групи Queen?
А) так. Б) ні.
13. Сольна лірична пісня американських негрів з берегів Міссісіпі – це блюз?
А) так. Б) ні.
14. Чи є фільм жахів треш-фільмом?
А) так. Б) ні.
15. Марія Магдалена це Марлен Дітріх?
А) так. Б) ні.
16. Аватар – це ім’я?
А) так. Б) ні.
17. Попуррі – це мегамікс?
А) так. Б) ні.
18. Плагіат – це піратська копія?
А) так. Б) ні.
19. “Щедрик” у перекладі на англійську мову – “Carol Of The Bells”?
А) так. Б) ні.
20. Мода - це модерн?
А) так. Б) ні.

II. Теоретична частина (можливо декілька варіантів відповідей)

о Визначити періодизацію світової музики:

№	Континуум епохи	Варіант відповіді	№	Назва епохи
1	до н. ери – V н.е. -...	10	1	Авангард
2	476—1400	8	2	Бароко
3	1400—1600	6	3	Класицизм
4	1600—1750	2	4	Модерн
5	1750—1820	3	5	Неокласицизм
6	1820—1910	7	6	Ренесанс
7	1890–1930 (1975)	4	7	Романтизм
8	1910—1980	1	8	Середньовіччя

9	1901—2000	5	9	Сучасна музика
10	з 1975 р. до сьогодні	9	10	Стародавня музика

2) *Автором гімну України “Ще не вмерла Україна” є:*

- а) Анатоль (Наталь) Вахнянин;
- б) Михайло Вербицький;**
- в) Сидор (Ісидор) Воробкевич;
- г) Яків Степовий (Якименко).

3) *Костянтин Меладзе є автором мюзиклів:*

- а) “Сорочинська ярмарка”;**
- б) “Попелюшка”;**
- в) “Кошки”;
- г) “Вечори на хуторі поблизу Диканьки”.**

4) *Реп – це:*

- а) абрєвіатура;
- б) ритмічний речитатив;**
- в) читання тексту під музику з важким бітом;**
- г) радикальна американська поезія.

5) *Госпел-сонг (“gospel song”) це :*

- а) балада;
- б) блюз;
- в) жанр сольної євангелістської пісні ;**
- г) авторська музика, що написана професійними музикантами та поетами.**

ІІІ. Практична частина. Визначити стиль та жанр музичного фрагменту.
(музична вікторина – 20 номерів (складається окремо викладачем)).

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ:

1. Соціокультурні наслідки процесу індустріалізації.
2. Науково-технічний прогрес та його вплив на становлення масової культури.
3. Глобалізація як чинник становлення масової музичної культури.
4. Становлення масового суспільства як передумова становлення масової культури.
5. Ідеологічні засади суспільства споживання та їхній вплив на ідеологію масової культури.
6. Маса як феномен індустріальної та постіндустріальної доби.
7. Людина маси у праці Х.Ортеги-і-Гасета “Бунт мас”.
8. Масова культура як вияв “мозаїчної культури”.
9. Масова культура як культура аудіовізуальна.
10. Комерційний характер масової музичної культури.
11. Реклама як рушійна сила масової музичної культури.
12. Тиражування як засіб продукування артефактів масової музичної культури.
13. Специфіка артефактів масової музичної культури.
14. Соціально-психологічний механізм трансляції масової культури

- (маніпуляція, сублімація, проекція).
- 15.Мейнстрім (основні течії) сучасної масової музичної культури.
  - 16.Гламур як вияв гедоністичної установки масової культури.
  - 17.Вплив ідеології ескейпізму на характер масової культури.
  - 18.Ідол як сурогат морального ідеалу в масовій культурі.
  - 19.Моральний релятивізм масової культури.
  - 20.Соціальні функції масової культури.
  - 21.Роль масової культури як засобу соціальної стабілізації та адаптації.
  - 22.Регулятивна функція масової музичної культури.
  - 23.Ціннісно-орієнтаційна роль масової культури.
  - 24.Масова культура як засіб релаксації.
  - 25.Індустрія формування іміджу в масовій музичній культурі.
  - 26.Індустрія розваг як форма масової культури.
  - 27.Туризм в індустрії розваг масової культури.
  - 28.Індустрія свідомості як складова масової культури.
  - 29.Формульність масового мистецтва в концепції Дж.Кавелті.
  - 30.Літературна сучасна масова культура.
  - 31.Жанри сучасної масової музичної культури.
  - 32.Музичний стиль сучасної масової культури.
  - 33.Музичний хіт: образи, теми, сюжети.
  - 34.Театр в добу масової музичної культури.
  - 35.Кіно як “фабрика мрій” масової культури.
  - 36.Кітч як форма побутування масової культури.
  - 37.Кітч та класичне мистецтво: специфіка взаємодії.
  - 38.“Жовта преса” та “глянець” у сучасній масовій культурі.
  - 39.Феномен треш-ТБ.
  - 40.Способи репрезентації реальності та ТБ.
  41. Віртуальний простір масової музичної культури.
  - 42.Трансформація масової культури в постіндустріальну добу.
  - 43.Масова культура в дослідженнях представників Франкфуртської школи.
  - 44.Семіотичний (інформмційний) підхід до вивчення масової культури.
  - 45.Аналіз масової культури сьогодення та її критика.
  46. Культура та цивілізація, їх взаємозв’язок.
  47. Культура як об’єкт наукового аналізу.
  48. Основні концепції та погляди на розвиток масової музичної культури України сучасних умовах.
  49. Національне та загальнолюдське в сучасній масовій музичній культурі.
  50. Масова та елітарна культура, проблеми їх взаємодії.
  51. НТР та її роль у розвитку сучасного етапу масової музичної культури.
  52. Проблеми оновлення сучасної української масової музичної культури.
  53. Стан сучасної масової музичної культури на рубежі XX - XXI ст.
  54. Масова музична культура України в контексті європейської культури.

55. Український авангард і європейська культура кінця ХХ — поч. ХХІ ст.
56. Розвиток культури національних меншин в сучасній Україні.
57. Сучасна масова музична культура в Україні: перспективи розвитку.
58. Сучасна естрада Сходу та її вплив на художні смаки Заходу.
59. Найпопулярніші поети-пісняри 1990-х, їх твори.
60. Синтезовані види естрадного мистецтва ХХІ століття.

ПЛАН ОСОБИСТІСНОЇ МУЗИЧНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Назва (повна інформація про виконавця у хронологічному порядку).
2. Культурна спадщина автора. Характеристика епохи, стилю, жанру.
3. Характер музики чи танцю (вказати засоби музичної виразності).
4. Вид виступу (концерт, відео-кліп, фрагмент кінофільму (коротка інформація про створення, виконавців головних ролей тощо).
5. Значущість у розвитку сучасної масової музичної культури.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Базова:

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. М., 1994.
2. Барт Р. Система моды. Статьи по семиотике культуры. М., 2003.
3. Беньямин В. Производство искусства в эпоху его технической воспроизводимости. М., 1996.
4. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навч. посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти.— К.: ВВП «КОМПАС», 1997.— 64 с.
5. Бурдые П. О телевидении и журналистике. М., 2002.
6. Ваганов А.Г. Краткая феноменология Всемирной паутины // Общество кризиса: от Гутенберга до Интернета. М., 2000.
7. Гриндстафф Л. “Реальное телевидение” и политика социального контроля // Массовая культура: современные западные исследования. М., 2003.
8. Дебор Ги. Общество спектакля. М., 2000.
9. Зверева В.В. Репрезентация и реальность // Отечественные записки. 2003. №4.
10. Золотухина-Аболина Е.В. Философия обыденной жизни: экзистенциальные проблемы. Р.-н.-Д., 1994.
11. Казаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение: Учебное пособие. Киев: Высша шк., 1990.- 248 с.
12. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М., 2003.

13. Маркузе Г. Одномерный человек: Исследование идеологии развитого индустриального общества. М., 1994.
14. Массовая культура: современные западные исследования. М., 2003.
15. Моль А. Социодинамика культуры. М., 2005.
16. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс. М., 1998.
17. Назаров Н.Н. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. М., 2000.
18. Разлогов К. Феномен массовой культуры // Культура. Традиции.
19. Разлогов К. и др. Дар или проклятие? Проблемы массовой культуры. — М., 1994.
20. Рашкофф Д. Медиавирус. Как поп-культура тайно воздействует на ваше сознание. М., 2003.
21. Семенов В.Л. Массовая культура в современном мире. СПб., 1992.
22. Теплиц К.Т. Все для всех. Массовая культура и современный человек. М., 1996.
23. <http://otvet.mail.ru/question/43989637>
24. http://proklinki.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=368:klassicheskaja-muzyka-v-ispolnenii-rok-muzykantov&catid=2:rok-muzyka&Itemid=3
25. <http://www.mp3-ogg.ru/viewtopic.php?t=5609>
26. <http://blog.i.ua/user/4375595/764832/>
27. <http://www.gennadij.pavlenko.name/mysic/newageclassic>
28. <http://tib.znaimo.com.ua/docs/13900/index-21743.html>

Допоміжна:

1. Безугла Р. І. Масова та популярна культура: до проблеми співвідношення понять // Культура і сучасність : альманах. — К.: Міленіум, 2010. — № 2.
2. Безугла Р. І. Масова культура: аксіологічні основи // Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології: Зб. матеріалів четвертої міжнародної науково-творчої конференції 11-12 листопада 2010 р. — К.: НАКККіМ, 2010 — с. 6-7
3. Березовая Л. Г. Массовая культура: концептуализация понятия / Л. Г. Березовая // Массовое сознание и массовая культура в России: история и современность. М.: РГГУ. — 2004 — с. 307.
4. Лозко Г. Національні цінності на тлі глобального хаосу // Слово Просвіти. — № 21, 27 травня — 2 червня 2010.
5. Матвеева Л. Л. Культурологія, Тема 12 Масова та елітарна культури // Навч. посібник. — К.: Либідь, 2005. — 512 с.

6. Панталієнко В.В. Проблеми масової та елітарної культури на сучасному етапі // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — Вип. 137. — Київ: КНУБП, 2009.- С. 43-47.
7. Пахтер М., Лэндри Ч. Культура на перепутье. Культура и культурные институты в XXI веке. — М.: Классика- XXI, 2003. — С. 40.
8. Русаков С. С. Масова та популярна культура: спільне та відмінне // «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць.- К., 2011. Випуск 49 (7) — 2011.
9. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. — М.: Политиздат, 1992.
10. Теоретическая культурология/ Под ред. Разлогова К. Э. — М.: Рос. инс-т культурологи, 2005.
11. Gans H. J. American Popular Culture and high Culture in a Changing Class Structure / H. J. Gans // Prospects: An Annual of American Cultural Studies. — Cambridge, 1985. — Vol. 10. — P. 4.
12. McQuail D. Mass Communication and Public Interest: Towards Social Theory for Media Structure and Performance. In: Cmweley D., Mitehell D. Communication Theory Today. — Polity Press, 1994. — P. 241–254.
13. D. Macdonald, Teoria kultury masowej, w: Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów, red. A. Mencwel, Warszawa 2005, s. 543.
14. C. Greenberg, Awangarda i kicz, w: tenże, Kultura masowa, przeł. i oprac. Cz. Miłosz, Paryż 1959, s. 37.
15. A. Kłoskowska, Kultura, w: Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Pojęcia i problemy wiedzy o kulturze, red. A. Kłoskowska, Wrocław 1991, s. 42-43.
16. D. Strinati, Wprowadzenie do kultury popularnej, przeł. W. J. Burszta, Poznań 1998, s. 21.
17. Wojciech Daszkiewicz. Charakterystyka kultury masowej // «Cyliwizacja» (2010) nr 33, s. 55-65.
18. <http://www.philosophy.ua/ua/lib/books/research/?doc:int=187>.
19. <http://www.strana-oo.ru/numfd=25>
20. http://center.fio.ru/vio/vio_site/default.htm
21. <http://www.diviair.com.tr/divi-istanbul-event-2012>
22. <http://muzik.iksv.org/en>
23. <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>

ВИДИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “СУЧАСНА МАСОВА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА”

Види завдань для самостійної роботи студентів залежать від особливостей дисципліни. Це можуть бути:

- - реферування наукової літератури;
- - пошук наукової літератури за певною темою;
- - розв’язування задач;
- - написання есе;
- - розв’язування проблем;
- - виконання певної практичної роботи;
- - створення та аналіз ситуаційних вправ;

• - опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою та створення структурної (візуальної) схеми матеріалу.

• **Реферування наукової літератури** полягає у тому, що викладач пропонує студентам наукову літературу (книгу, її розділи, декілька книжок, наукові статті тощо) і студенти самостійно їх опрацьовують і представляють короткий звіт у вигляді невеликого за обсягом реферату (2-3 стор.) про свої враження від прочитаного. Реферат варто пропонувати робити писаним, а не друкованим на комп’ютері, щоб запобігти запозиченням з системи Internet.

• **Пошук наукової літератури за певною темою.** Викладач готує теми за курсом або його частиною та подає їх студентам, які мають в бібліотеці та в системі Internet підібрати адекватну літературу. Варто визначити певну кількість позицій або провести змагання, хто знайде більше літературних джерел. перший варіант доцільно використовувати, якщо студенти шукають літературу за індивідуально визначеними темами, другий – коли подана одна тема для всіх студентів.

• **Розв’язування тестів.** Викладач підбирає (розробляє) тести за певними розділом курсу і пропонує їх розв’язати у письмовому вигляді. Залежно від складності та обсягу роботи над конкретним завданням можна пропонувати одну або декілька варіантів складності кожному студентові, або групі студентів (2-5 осіб). Звітувати про розв’язання студенти можуть письмово або (що ефективніше) на практичному занятті перед загальною групою студентів. Можна давати всім студентам однакові тести та порівнювати, як кожен студент (група) їх розв’язали. Можна кожному студенту (групі) дати

різні тести. В такому випадку обговорення їх розв'язання доцільно проводити на практичному занятті перед загальною групою студентів, щоб усі студенти отримали більше інформації.

- **Есе (реферат).** Викладач визначає тему або індивідуальні теми для есе. Теми для есе варто давати проблемні, пропонувати студентам писати своє власне бачення і не послуговуватися навчальною або науковою літературою. Відповідно варто пропонувати писати есе від руки, а не друкувати на комп'ютері, щоб запобігти запозиченням з системи Internet. Підготовка есе (реферату) по одному з питань програми (на вибір студента) є самостійною домашньою письмовою роботою. Критерієм оцінки есе є такі його параметри: виразно сформульована проблема; обґрунтування її актуальності; короткий огляд літературних джерел та поглядів різних (кількох) авторів на суть проблеми; логічна послідовність та аргументованість викладу змісту есе; наявність власної (авторської) позиції; пов'язаність змісту есе із сучасними українськими реаліями (практичними чи теоретичними); наявність висновку і посилань на джерела. **Не зараховуються** есе, які є плагіатом, або передруком текстів з підручника чи Інтернету.

Розв'язування проблем. Викладач пропонує студентам проблемну ситуацію. Вони мають сформулювати проблему, перевести її у задачу та розв'язати. Організовувати цю роботу можна аналогічно до розв'язування тестів.

Виконання певної практичної роботи. Відповідно до курсу або спецкурсу студенти отримують практичне завдання, виконують його і подають короткий письмовий звіт або відповідний результат роботи викладачу.

Створення та аналіз ситуаційних вправ. Викладач розробляє (підбирає) ситуаційні вправи за певними розділом курсу і пропонує студентам їх розв'язати у письмовому вигляді. Залежно від складності та обсягу роботи можна пропонувати аналіз ситуаційного завдання окремо кожному студентові, або групі студентів (2-5 осіб). Звітувати про аналіз ситуаційної вправи студенти можуть письмово або (що ефективніше) на практичному занятті перед загальною групою студентів. Можна давати всім студентам однакові ситуаційні вправи і порівнювати, як кожен студент (група) їх розв'язала. Можна кожному студенту (групі) дати різні ситуаційні вправи. Обговорення аналізу ситуаційних вправ доцільно проводити на практичному занятті перед загальною групою студентів, щоб всі студенти брали участь у роботі. Коли всі студенти аналізували одну ситуаційну вправу доцільно провести дискусію за результатами її аналізу. Кожному студенту

індивідуально або групі студентів можна запропонувати розробити ситуаційні вправи з певної теми курсу.

Самостійне опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою та створення структурної (візуальної) схеми матеріалу.

Викладач дає студентам навчальний матеріал (певний розділ підручника), пропонує його опрацювати і зміст розділу представити у вигляді візуальної схеми, малюнку тощо. Схеми і малюнки, створені студентами слід представити та обговорити на практичному занятті або лекції.

За кожним конкретним курсом або спецкурсом може бути розроблена система самостійної роботи студентів, яка відповідає особливостям курсу. Завдання до самостійної роботи є необхідною частиною навчально-методичного комплексу дисципліни, який розробив викладач. Завдання до самостійної роботи викладач розробляє разом із навчально-методичним комплексом дисципліни і подає його на кафедру до початку навчального року або семестру. На початку семестру необхідно ознайомити студентів із організацією роботи з певної дисципліни, з формами контролю, з організацією самостійної роботи, з критеріями оцінювання.

- Контроль за виконанням самостійної роботи здійснюють згідно з вимогами і критеріями, описаними у навчально-методичному комплексі дисципліни. Формами контролю за самостійною роботою може бути усне опитування на семінарі, колоквиум, перевірка письмових робіт (здійснених самостійно дослідних, індивідуальних, творчих завдань, есе, рефератів), опитування на іспиті (якщо питання чи теми для самостійної роботи не входили до розглянутих на семінарі).

ДОДАТОК Б

Презентації. Створення особистісних музичних презентацій. (рекомендації студентам)

Правила ведення сучасного заняття з музичних дисциплін вимагають від педагогів чіткості постановки питань і завдань, а також оперативності та якості їх виконання від студентів. Для того, щоб донести до аудиторії ідею, яку ви хочете втілити, окреслити шляхи, якими ви будете до неї йти, мало просто розповісти про це слухачам, потрібні допоміжні засоби для обґрунтування вашої думки. Залежно від спрямованості або специфіки проекту використовуються макети, моделі, плакати, відеоролики, тощо. І все ж найпопулярнішим засобом сьогодні є музична презентація.

Причин для здобуття такої великої популярності безліч:

1. По-перше компактність (інформацію можна записати на диск або флеш-карту, що не вимагає витрати сил і не викликає незручності при транспортуванні “проекту”);

2. по-друге дохідливість (80% всієї інформації сприймається людиною візуально);

3. по-третє простота виконання (при наявності знань і навичок, можна легко виготовити презентацію і по мірі розвитку проекту вносити зміни і розвивати “презентацію”).

Важливе зауваження - виготовити хорошу презентацію можливо при наявності знань і навичок. Не досить просто “накидати в проект лівих фото і графіків, вставити туди десять сторінок своєї доповіді і, використовуючи набір ефектів і стилів, запустити на слайди мультяшних фей і гномів, які будуть розсипати зірки і перевертати сторінки презентації”. Якщо ви не працівник мультиплікаційної студії, цей підхід точно до вас неприйнятний. До того ж, не знаючи що до чого, ви можете ненароком створити помилкову думку про свій непрофесіоналізм і просто згнъбитися на презентації, самі того не бажаючи, так і не пояснивши основної суті свого виступу. Наслідки можуть бути непередбачувані...

Саме тому при створення презентацій Вам краще звернутися за допомогою до викладача. Це гарантія того, що ви не допустите помилок у стилістиці подачі інформації під час свого виступу. Таким чином у вас буде якісна презентація та маса часу на свій індивідуальний проект. Створення презентацій може бути здійснено в програмах *Microsoft PowerPoint* і *Flash*.

**Орієнтовна тематика особистісних музичних презентацій
(для студентів мистецьких спеціалізації та напряму
“Хореографія”)**

1. Кабаре як джерело естрадних жанрів.
2. Естрадні виконавці першої половини ХХ ст.
3. Кобзарське мистецтво. Елементи естради в мистецтві кобзарів.
1. Інтермедії в театрі – самобутні театральні дивертисменти.
4. Володимир Івасюк – композитор, співак.
5. Тріо Мареничів: творчий злет, манера виконання.
6. Естрадана пісня 1960-70-х рр.
7. Музика в стилі “ретро” на початку 1990-х рр.
8. Найпопулярніші поети-пісняри 1990-х, їх твори.
9. Зірки сучасної української пісенної естради.
10. Народно-видовищні традиції естрадного мистецтва (балаган-кінематограф-естрада).
11. Майстри художнього слова на естраді.
12. “З піснею по житті”. Творчість Л. Утьосова.
13. Танок на естраді. Його своєрідність.
14. “Політичне кабаре” Р. Карцева, В. Ільченка.
15. М. Миронова та О. Менакер. Риси творчості.
16. Феномен “Примадонни” (Алла Пугачова).
17. Софія Ротару. Творчий портрет.
18. Тарапунька і Штепсель у “своєму репертуарі”.
19. Характерні риси напрямів симфо-рок та готик-метал.
20. Невмируща сила музики “The Beatles”.
21. Легенда століття - Фреді Меркьюрі.
22. Луї Армстронг – диво джазу ХХ століття.
23. Молодіжні субкультури.
24. Сучасна естрада Сходу та її вплив на художні смаки Заходу.
25. Синтезовані види естрадного мистецтва ХХІ століття.

І рівень
стаціонар магістри
Современные направления рок-музыки

1. Прогрессивный рок (арт-рок) это:

1. Рок-музыка, использующая передовые достижения жанра
2. Направление в роке 90-х годов, характеризующееся агрессивной манерой звучания
3. Направление, в котором главное значение придавалось тексту
4. Сплав рока и классической музыки, усложненные музыкальные формы, появился в 70-х годах XX века

2. Отличительные черты глэм-рока:

1. Театрализованность, красочные эффектные шоу, вычурный грим
2. Тяжелая манера игры, мрачные тексты
3. Использование «симфонических» инструментов
4. Как правило, используется женский вокал

3. Один из представителей глэм-рока:

1. Джон Леннон
2. «Qween»
3. «Led Zeppelin»
4. Фрэнк Заппа

4. Характерные черты панк-рока:

1. Танцевальный характер музыки
2. Бессмысленные тексты, неряшливый внешний вид, неvirtуозная игра, антиобщественная идеология
3. Медленная, спокойная музыка в сочетании с умиротворенными текстами
4. Широкое использование клавишных инструментов, электронных эффектов

5. Стил, появившийся в середине 70-х годов XX века, частично опиравшийся на панк, но более ориентированный на поп-музыку, склонный к экспериментам:

1. Новая волна (нью-вейв)
2. Поп-рок
3. Готика
4. Брит-поп

6. "Индастриал" это:

1. Стиль рок-музыки, использовавший новейшие достижения музыкальной индустрии
2. Название группы 90-х годов XX века
3. Музыкальный стиль на основе рока и авангардной электроники, возникший в середине 70-х годов XX века
4. Имидж рок-музыкантов

7. Представители поп-рока 80-х (XX века):

1. Iron Maiden, AC/DC
2. Элвис Пресли, Чак Берри
3. Пол Маккартни, Элтон Джон
4. The Beatles, Фрэнк Заппа

8. Представители хэви-метал 80-х (XX века):

1. Iron Maiden, AC/DC
2. Элвис Пресли, Чак Берри
3. Пол Маккартни, Элтон Джон
4. Фрэнк Заппа

9. Что такое трэш-метал?

1. Направление хэви-метал, использовавшее преимущественно мелодичные композиции (90-е годы XX века)
2. Ускоренная, утяжеленная версия хэви-метала с виртуозными гитарными соло (80-е годы XX века)
3. Направление в рок-музыке, одним из наиболее ярких представителей которого стала группа «Nirvana»
4. Название любой «тяжелой» музыки

10. Гранж это

1. Музыка, записываемая преимущественно в гаражах, имеющая низкое качество звучания
2. Название всей альтернативной музыки
3. Депрессивная, мрачная, тягучая музыка, смесь альтернативного и панк-рока
4. Рок-стиль, возникший в 70-х годах под влиянием музыки «The Beatles»

ТЕСТЫ СММК
стационар магистры

Поп-музыка

1. Популярная музыка это

1. Вся современная музыка
2. Музыка, легко воспринимаемая на слух, доступная по форме, распространяемая на коммерческой основе
3. Музыка, которая распространяется на коммерческой основе
4. Музыка, которую придумал народ

2. Индустрия популярной музыки начала активно развиваться

1. В XVII веке
2. В XIX веке
3. В XXI веке
4. В конце XX века

3. Поп-музыка

1. То же самое, что популярная музыка
2. Музыка, которую исполняют на электромузыкальных инструментах
3. Музыка, исполняемая под фонограмму
4. Эстрадная развлекательная музыка (кроме стилей метал, джаз, блюз и кантри)

4. Французские эстрадные песни XIX-XX в. назывались

1. Котильон
2. Сонг
3. Рапсодия
4. Шансон

5. Отличительные черты традиционной поп-музыки

1. Традиционный репертуар, поп-стандарты
2. Традиционные для поп-музыки инструменты
3. Опора на народные традиции
4. Исполнение хорошо известных произведений

6. Один из исполнителей рок-н-ролла

1. Фрэнк Синатра
2. Элвис Пресли

3. Элтон Джон
4. Стиви Уандер

7. Ритм-энд-блюз обычно исполняли

1. Белые музыканты
2. Джазовые музыканты
3. Афроамериканцы
4. Исполнители рэпа

8. Термином «рэгги» обозначают

1. Один из первых стилей поп-музыки
2. Стил поп-музыки, возникший в конце 60-х годов XX века
3. Образ жизни поп-музыкантов
4. Музыкальный инструмент

9. Исполнитель в стиле диско

- * Элтон Джон
- * АББА
- * Линк Рей
- * The Beatles

10. «Битбоксинг» используется в жанре

1. Бит-музыка
2. Рокабилли
3. Шансон
4. Хип-хоп

Тесты проводятся по 10 вопросам, оцениваются следующим образом:
9-10 правильных ответов - "отлично", 7-8 - "хорошо", 5-6 -
"удовлетворительно", 4 и меньше - "неудовлетворительно".

ТЕСТЫ СММК
II рівень

стационар магистры

Истоки возникновения рока

1. Рок-музыка – это

1. Современная музыка, использующая электромузыкальные инструменты
2. Современная музыка, полная противоположность поп-музыке
3. Обобщающее название современных стилей музыки, отличающихся особой энергетикой, солирующий инструмент, как правило, гитара
4. Музыка, исполняемая на электрогитарах музыкантами-непрофессионалами

2. Социальная направленность рок-музыки:

1. Обеспечение досуга населения, развлекательная музыка
2. Воплощение настроений молодежи, конфликт с общепринятыми нормами
3. Политический протест, активная общественная деятельность участников группы
4. Противопоставление поп-музыке

3. Основные центры развития рок-музыки в период становления:

1. США и Великобритания
2. Россия и США
3. США и Китай
4. Канада и Норвегия

4. Жанр, заложивший основы рок-музыки:

1. Эстрадная песня
2. Шансон
3. Авторская песня
4. Рок-н-ролл

5. Творчество каких музыкантов повлияло на развитие рок-н-ролла:

1. Фэтс Домино, Литтл Ричард, Элвис Пресли
2. Фрэнк Синатра, Тина Тернер
3. Майлс Дэйвис, гр. «Чикаго»
4. Чарли Паркер, Диззи Гиллеспи

6. Когда появились первые рок-исполнители:

1. В 30-х годах XX века

2. В 50-х годах XX века
3. В 70-х годах XX века
4. В 80-х годах XX века

7. Танцевальная разновидность рок-музыки 60-х годов:

1. Поп-музыка
2. Брэйк-данс
3. Панк-рок
4. Бит-музыка

8. Что такое «Британское вторжение»?

1. Проникновение популярной британской музыкальной культуры на территорию США (1964 г.)
2. Захват войсками Великобритании чужой территории (60-е годы)
3. Проникновение записей групп Великобритании на территории других стран (70-е годы)
4. Популярность британских рок-групп за пределами своей страны (50-е годы)

9. Одна из первых групп, ставшая очень популярной:

1. «Скорпионс»
2. «Металлика»
3. «Крафтверк»
4. «Битлз»

10. Одна из самых первых рок-групп с агрессивным, «грязным» имиджем:

1. «Роллинг стоунз»
2. «Эмерсон, Лэйк и Палмер»
3. «Битлз»
4. «Айрон Мэйдэн»

Рок-музыка

1. Расцвет классических направлений рок-музыки пришелся на:

1. 50-е годы XX века
2. 1966 – 1969 годы XX века
3. 1974 год
4. 1989 год

2. Классический рок включает:

1. Всю рок-музыку
2. Классическую музыку в сочетании с рок-стилями
3. Исполнительские приемы, свойственные классической музыке
4. Основные направления рока первого десятилетия, заложившие основы для последующих достижений рок-музыки

3. Идеолог движения модов, автор одной из первых рок-опер:

1. Группа «The Who»
2. Группа «Scorpions»
3. Группа «Pink Floyd»
4. Хиппи

4. Представитель фолк-рока

1. Группа «The Byrds»
2. Группа «Rolling Stones»
3. Чак Берри
4. Билл Хейли

5. Поп-рок это –

1. Разновидность тяжелого рока
2. Музыка в исполнении любого популярного рок-исполнителя
3. То же самое, что и поп-музыка
4. Облегченный, танцевальный рок

6. Отличительные черты «гаражного рока»:

1. Сильный вокал в сочетании с мощной аппаратурой
2. Рок-андеграунд, которому характерно «грязное», шумное звучание
3. Низкое качество исполнения, отсутствие музыкальных идей,

бессмысленность текстов

4. Качественные аранжировки произведений, профессионализм музыкантов

7. Характерные черты психоделического рока

1. Духовность текстов

2. «Мистические» тексты, звук, зачастую использование философии хиппи (идеалы любви, пацифизм)

3. «Тяжелое» звучание

4. Остросоциальная направленность

8. Направления рок-музыки, появившиеся на рубеже 60-х и 70-х годов:

1. Панк-рок и поп-панк

2. Бит-музыка и фолк-рок

3. Хэви-метал (хард-рок) и прогрессивный рок

4. Рок-н-ролл и рокабилли

9. Что такое «рифф»:

1. Короткая повторяющаяся ритмичная музыкальная фраза

2. Способ игры на гитаре

3. Название нотного знака

4. Название музыкального стиля

10. Группа, выпустившая в 1969 дебютную пластинку в стиле хард-рок:

1. AC/DC

2. The Beatles

3. Qween

4. Led Zeppelin

Тесты проводятся по 10 вопросам, оцениваются следующим образом:

9-10 правильных ответов - "отлично", 7-8 - "хорошо", 5-6 -

"удовлетворительно", 4 и меньше - "неудовлетворительно".

III рівень

стационар магістри

1. Олег Лундстрем закончил:
  - ☐ колледж Беркли в Бостоне
  - ☐ Шанхайскую консерваторию
  - ☐ Читинскую консерваторию
  - ☐ Казанскую консерваторию
2. До начала музыкальной карьеры Элвис Пресли:
  - ☐ был безработным
  - ☐ служил в армии
  - ☐ учился в университете
  - ☐ водил грузовик
3. Старейший в мире джазовый оркестр:
  - ☐ Игоря Бриля
  - ☐ Анатолия Кролла
  - ☐ «Арсенал»
  - ☐ Олега Лундстрема
4. Исполнитель, впервые использовавший бас-гитару в рок-музыке:
  - ☐ Джордж Харрисон
  - ☐ Элвис Пресли
  - ☐ Чак Берри
  - ☐ Джек Брюс
5. Элвис Пресли служил в армии:
  - ☐ три месяца
  - ☐ шесть месяцев
  - ☐ один год
  - ☐ два года
6. Ю. Шевчук обвинялся в шпионской деятельности в пользу:
  - ☐ Турции

- ☐ Японии
- ☐ США
- ☐ Ватикана

7. Звук гитары «цыплячий перебор» достигается при помощи:

- ☐ натирания струн воском
- ☐ выпиливания дополнительных отверстий в корпусе гитары
- ☐ увлажнения струн

8. Первой длинноволосой поп-звездой стал:

- ☐ Клиф Ричард
- ☐ Микки Джаггер
- ☐ Джон Леннон
- ☐ Дэвид Статч

9. Джони Эйс скончался:

- ☐ от передозировки наркотиков
- ☐ в авиакатастрофе
- ☐ в автокатастрофе
- ☐ играя в «русскую рулетку»

10. Первым в СССР вокально-инструментальным ансамблем был:

- ☐ «Червона рута»
- ☐ «Самоцветы»
- ☐ «Песняры»
- ☐ «Поющие гитары»

11. Прическу а-ля ирокез носят:

- ☐ рэперы
- ☐ панки
- ☐ хиппи
- ☐ металлисты

12. Профессиональным недугом Луи Армстронга была:

- ☐ глухота
- ☐ болезнь легких

- ☐ потеря голоса
  - ☐ травма верхней губы
13. По основной профессии Бадди Болден был:
- ☐ дальнобойщиком
  - ☐ ассенизатором
  - ☐ садовником
  - ☐ парикмахером
14. Американским джазменом, удостоенным памятника во Франции, стал:
- ☐ Колмен Хокинс
  - ☐ Дюк Эллингтон
  - ☐ Луи Армстронг
  - ☐ Сидни Бите
15. Мюзикл, специально предназначенный для исполнителей-негров, это:
- ☐ бит-опера
  - ☐ соул-опера
  - ☐ ритм-опера
  - ☐ блюз-опера
16. Глен Миллер погиб во время:
- ☐ русско-японской войны
  - ☐ войны во Вьетнаме
  - ☐ Первой мировой войны
  - ☐ Второй мировой войны
17. Основателем группы «Scorpions» являлся:
- ☐ Бадди Болден
  - ☐ Клаус Шульц
  - ☐ Энгельберт Хампердинк
  - ☐ Рудольф и Михаэль Шенкер
18. Ставка группы «Aerosmith» в первый год своего существования составляла:
- ☐ тысячу долларов
  - ☐ три тысячи долларов

- ☐ триста долларов
- ☐ тридцать долларов

19. Термин «рок-н-ролл» появился:

- ☐ в 1964 году
- ☐ в 1954 году
- ☐ в 1944 году
- ☐ в 1934 году

20. 2Английская группа, посвятившая песню Валентине Терешковой, это:

- ☐ «The Rolling Stones»
- ☐ «The Fortunes»
- ☐ «The Beatles»
- ☐ «The Dodger»

21. «Машина времени» непрерывно существует:

- ☐ с 1979 года
- ☐ с 1969 года
- ☐ с 1985 года
- ☐ с 1973 года

22. В результате преследований властей Е. Летов попал:

- ☐ в монастырь
- ☐ в тюрьму
- ☐ в психбольницу
- ☐ за границу

23. Сценический трюк Джимми Хендрикса:

- ☐ поджигание гитары
- ☐ поджигание сцены
- ☐ стойка на голове
- ☐ раздевание догола

24. Во время концертов «KISS»:

- ☐ отрубали головы животным
- ☐ глотали огонь

- ☐ занимались сексом
- ☐ занимались медитацией

ПРИКЛАДИ БЛІЦ-ТЕСТІВ

з дисципліни “Сучасна масова музична культура”

I. Основна частина.

2. Kraftwerk це музичний термін?
А) так. **Б)** ні.
2. Джордж Харрісон був соло-гітаристом гурту “The Beatles”?
А) так. Б) ні.
3. Переспів відомої композиції, яку до цього виконував хтось інший це – кавер- версія?
А) так. Б) ні.
4. Чи належать до синтезованих видів мистецтва театр та кіно?
А) так. Б) ні.
5. “Рейв” - це марка автомобіля?
А) так. **Б)** ні.
6. Камертон – це вібратор-ідіофон?
А) так. Б) ні.
7. Кітч у масовій культурі – це надсучасність?
А) так. **Б)** ні.
8. Слово “Обое” означає музичний термін?
А) так. **Б)** ні.
9. Спортивне шоу — захід, що використовується в рамках масової культури для розваги глядачів?
А) так. Б) ні.
10. Ретро– це раритет?
А) так. **Б)** ні.
11. Поняття “вінтаж” може застосовуватися, як правило, до сорту високоякісних вин?
А) так. Б) ні.
12. Фаррух Балсара - вокаліст легендарної рок-групи Queen?
А) так. Б) ні.
13. Сольна лірична пісня американських негрів з берегів Міссісіпі – це блюз?
А) так. Б) ні.
14. Чи є фільм жахів треш-фільмом?
А) так. Б) ні.
15. Марія Магдалена це Марлен Дітріх?
А) так. Б) ні.
16. Аватар – це ім’я?
А) так. **Б)** ні.
17. Попуррі – це мегамікс?

- А) так. **Б)** ні.
18. Плагіат – це піратська копія?
А) так. **Б)** ні.
19. “Щедрик” у перекладі на англійську мову – “Carol Of The Bells”?
А) так. Б) ні.
20. Мода - це модерн?
А) так. **Б)** ні.

II. Теоретична частина (можливо декілька варіантів відповідей)

о Визначити періодизацію світової музики:

№	Континуум епохи	Варіант відповіді	№	Назва епохи
1	до н. ери – V н.е. -...	10	1	Авангард
2	476—1400	8	2	Бароко
3	1400—1600	6	3	Класицизм
4	1600—1750	2	4	Модерн
5	1750—1820	3	5	Неокласицизм
6	1820—1910	7	6	Ренесанс
7	1890–1930 (1975)	4	7	Романтизм
8	1910— 1980	1	8	Середньовіччя
9	1901—2000	5	9	Сучасна музика
10	з 1975 р. до сьогодні	9	10	Стародавня музика

2) Автором гімну України “Ще не вмерла Україна” є:

а) Анатоль (Наталь) Вахнянин;

б) Михайло Вербицький;

в) Сидор (Ісидор) Воробкевич;

г) Яків Степовий (Якименко).

3) Костянтин Меладзе є автором мюзиклів:

а) “Сорочинська ярмарка”;

б) “Попелюшка”;

в) “Кошки”;

г) “Вечори на хуторі поблизу Диканьки”.

4) *Реп* – це:

а) аббревіатура;

б) ритмічний речитатив;

в) читання тексту під музику з важким бітом;

г) радикальна американська поезія.

5) *Госпел-сонг* (“*gospel song*”) це :

а) балада;

б) блюз;

в) жанр сольної евангелістської пісні ;

г) авторська музика, що написана професійними музикантами та поетами.

III. Практична частина. Визначити стиль та жанр музичного фрагменту.
(музична вікторина – 20 номерів (складається окремо викладачем)).

**Приклади музичної вікторини з визначення стилів та напрямків
сучасних композицій
з дисципліни “Сучасна масова музична культура”**

1. Adam Lambert “If I had you” – **глэм-рок.**
2. Simon Bolivar Orchestra – **классическая симфоническая музыка.**
3. Celtic Woman “Carol of the bells” – **фольк, нью эйдж.**
4. Real 1950’s – **рокабилли (рок’н’ролл).**
5. Т.Петриненко “Україна” – **укр. рок-музыка.**
6. Il Divo “Hallelujah” – **оперная поп-музыка.**
7. Depeche mode “Run” – **синтипоп (электро-поп).**
8. Freddie Mercury & Montserrat Caballe “Barcelona” – **оперная поп-музыка.**
9. Верка Сердючка “Хорошо” – **стилизованный китч.**
10. Ysgol Glanaethwy “Rhythm Of Life” (*Постановка танцев и пантомимы Боба Фосса на музыку Сая Коулмэна “Sweet Charity”, 1969г.*) – **кино-мюзикл.**
11. Укр. нар. пісня “Ой, хмелю ж, мій хмелю...” – **поп-фольк (обработка).**
12. Г Ф. Гендель “Hallelujah” – **классическая музыка.**
13. Пікардійська терція “Йшли корови із діброви” – **автентическая а cappella.**
14. Modern Talking “Cheri, cheri, Lady” – **танцевальное евро-диско.**
15. Сергей Минаев “Мини-макси” – **кавер-версии популярных хитов.**
16. Gregorian&Scorpions “Wind Of Change” – **римейк, нью-эйдж.**
17. Кабарэ-дуэт “Академия” – **поп-шоу-музыка.**
18. В. Высоцкий “Кони” – **бард-баллада, блатная лирика.**
19. Группа “Лесоповал” “Поцелуй меня, удача” – **русский шансон.**
20. Руслана “Wild dances” – **поп-фольк.**
21. QUEEN “We are the champions” – **рок (глэм, поп, хард-рок).**

ПРИКЛАД ПІДСУМКОВОЇ АБА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ ВІКТОРИНИ з дисципліни «Сучасна масова музична культура»

- **Dazzle Dreams**» — український електронний гурт. Стиль - синті-поп, диско. (Дмитро Ципердюк та Сергій Гера).
- **SABRINA - Boys (Video Original)** - денс, поп, итало-диско.
- **ВИА 'Синяя Птица'** – Клён. – Сергей Дроздов – соло. Поп – эстрада.
- **Марк Бернес**. Шаланды полные кефали. – ретро. Выдающийся русский шансонье. Во многом благодаря Бернесу сложился золотой фонд отечественной песенной классики.

- **Trans Siberian Orchestra**. Just after Midnight on New Years Eve 2014 we played at the Brandenburg Gate in Berlin to over 1 million people. This was the experience of a lifetime and I will never forget it for as long as I live. музикальний проект композиторів Пола О'Нила і Роберта Кінкеля і вокаліста Джона Оливи (екс-Savatage), оснований в 1996 році в США. Названня було взято від Транс-Сибірської магістрали в Росії. Рок-оркестр змішує важкий рок з класическою музикою, виконуючи неокласический метал і симфонічний рок.

- **The HARDKISS** — українська англоязычна музикальна група, появившись в 2011 році. Авторство всіх пісень групи належить її учасникам — Юлії Саниної і Валерію Бєбко, який також виступає креативним продюсером. Електропоп, поп-рок, глем-рок.

- **Within Temptation** — нідерландська рок-група. Група була заснована в 1996 році гітаристом Робертом Вестерхольтом і вокалісткою Шарон ден Адель. симфонік-метал готик-метал, дум-метал, симфонік-рок.

- **Эми Джейд Уайнхаус** (27 лет...) английская певица и автор песен, известная своим контральто-вокалом и эксцентричным исполнением смеси музыкальных жанров, включая R&B, соул и джаз, признанная критиками одной из ведущих британских исполнительниц 2000-х годов.

- **Армин ван Бюрен** — один из самых известных диджеев, имеющий ярко выраженную прогрессив-трансую направленность в творчестве.

- **Celtic Woman** — ирландская женская музыкальная группа, основанная в 2004 году. Кельтская музыка, музыка нью-эйдж.

- **Emerson And Waldron** - original Country .

• **Eminem** - американский рэпер, музыкальный продюсер, композитор и актёр. Хип-хоп.

• **Era** — музыкальный проект в стиле нью-эйдж, симфо-рок, основанный в 1996 году французским композитором и мультиинструменталистом (клавишные, гитара) Эриком Леви.

• **Evanescence** Исчезновение — американская рок-группа, основанная в 1996 году вокалисткой Эми Ли и гитаристом Беном Муди. альтернативный рок
альтернативный метал, готик-рок.

• **Лэди Гага**, настоящее имя — Стэфани Джоанн Анджелина Джерманотта — американская певица, автор песен, продюсер, филантроп, дизайнер и актриса.
Электропоп, данс-поп.

• **Nirvana** — американская рок-группа, созданная вокалистом и гитаристом Куртом Кобейном и басистом Кристофом Новоселичем в Абердине, штат Вашингтон, в 1987 году. Альтернативный рок, гранж. (грязь гитары, дисторшн, подстиль альт. рока).

• **Фрэнсис Альберт Синатра** — американский актёр, певец (крунер) и шоумен. Девять раз становился лауреатом премии «Грэмми». Славился романтическим стилем исполнения песен и «бархатым» тембром голоса. Свинг, джаз.

• **Тина Тёрнер** (англ. Tina Turner; при рождении Анна Мэй Баллок — американская певица, автор песен, актриса и танцовщица. Обладательница восьми премий Грэмми. Рок-н-ролл (королева), поп, соул...

19. Вилли Токарев – шансон, стилизованные под «блатные» и «ресторанные».

20. Колядка – фольк, етнічний.

21. Ultimate Relaxation Music - Tantric love... Тánтра «хитросплетение», «ткань», «сокровенный текст», «магия») — общее обозначение эзотерических индийских традиций, представленных главным образом в буддизме и индуизме, использующих особые тайные практики и инициации, которые ведут к освобождению, и считающих данные методы наиболее эффективными. Тантра получила своё название от тантр или священных текстов. Индуисты полагают, что **мантра** — это определённая форма речи, оказывающая существенное влияние на разум, эмоции и даже на внешние предметы. Обычно мантра представляет собой сочетание нескольких звуков или слов на санскрите - древний литературный

язык Индии со сложной синтетической грамматикой. Совершенный, обработанный...

22. Trans-Siberian Orchestra Carmina Burana O, FORTUNA! (в пер. с англ. — Транс-Сибирский оркестр) — музыкальный проект композиторов Пола О'Нила и Роберта Кинкеля и вокалиста Джона Оливы (экс-Savatage), основанный в 1996 году в США. Название было взято от Транс-Сибирской магистрали в России. Рок-оркестр смешивает тяжёлый рок с классической музыкой, исполняя неоклассический метал и симфонический рок.

Все альбомы группы являются концептуальными рок-операми, в записи которых принимали участие звезды рок- и поп-музыки, а также живые детские хоры. Основной тематикой текстов и альбомов является Рождество, рождественские сказки, многие из композиций являются ремейками известных рождественских песен.

В состав группы-оркестра входят тридцать шесть музыкантов, в том числе четырнадцать вокалистов. Кроме Оливы, из музыкантов Savatage в группе в разное время принимали участие Эл Питрелли, Алекс Сколник, Джонни Ли Миддлтон, Крис Кейфри, Захари Стивенс и Джефф Плейт. Оркестр гастролирует по миру двумя разными составами.

23. Роберт Майлз (англ. *Robert Miles*, урождённый итал. Roberto Concina (Роберто Кончина), 3 ноября 1969 года, Флёрье, Швейцария — 9 мая 2017 года, Ивиса, Испания[4]) — итальянский диджей и композитор, работавший в различных стилях электронной музыки, родоначальник жанра «дрим-хаус». Прогрессив-хаус, транс, дэнс, хаус. Всемирную известность Роберту Майлзу принесла композиция *Children*.

24. «Гайдамаки» Маруся — український рок-гурт, що виник 1991 року під назвою «Актус». Стиль гурту поєднує рок, даб, панк і ска, українську та балканську фолк-музику.

козак-рок, фолк-рок, ска, регей, даб, панк

25. ABBA Mamma mia (рус. — **АББА**) — шведский музыкальный квартет, существовавший в 1972—1982 годах и названный по первым буквам имён исполнителей: Агнета Фельтског, Бьорн Ульвеус, Бенни Андерссон, Анни-Фрид Лингстад. Является одним из наиболее успешных коллективов за всю историю популярной музыки и самым успешным из числа созданных в Скандинавии: записи группы по всему миру были проданы тиражом более 350 миллионов экземпляров[1][2].

Синглы квартета занимали первые места в чартах с середины 1970-х («Waterloo») до начала 1980-х («One of Us»), а сборники возглавляли мировые хит-парады и в 2000-х[3]. Музыка группы остаётся в плей-листах радиостанций, и их альбомы продолжают продаваться по сей день.

Они были первыми представителями континентальной Европы, завоевавшими первые места в чартах всех ведущих англоговорящих стран (США, Великобритания, Канада, Ирландия, Австралия и Новая Зеландия).

За выдающиеся заслуги в музыке 15 марта 2010 года группа ABBA была включена в Зал славы рок-н-ролла. Жанр поп-рок, европоп, диско, евродиско, танцевальная музыка, глэм-рок.

26. Rammstein Feuer Frei! (МФА (нем.): ['ramʃtaɪn]) — культовая[1] немецкая рок-группа, образованная в январе 1994 года в Берлине. Музыкальный стиль группы относится к жанру индастриал-метала (конкретно — его немецкой сцене Neue Deutsche Härte). Основные черты творчества группы: специфический ритм, в котором выдержана большая часть композиций, и эпатазирующие тексты песен[⇒]. Особую известность группе принесли сценические выступления, часто сопровождаемые использованием пиротехники, получившие признание в музыкальной среде. Состав группы ни разу не менялся.

По состоянию на 2013 год, Rammstein продали в совокупности до 35 миллионов единиц записей.

27. Bomfunk MC's — Freestyler - финский музыкальный коллектив, исполняющий танцевальную электронную музыку с элементами хип-хопа. электро, хип-хоп, брейкбит, техно, драм-н-бэйс.

НОВІ КОМПОЗИЦІЇ, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ВКЛЮЧЕНІ ДО ВІКТОРИНИ

1. **Enigma - The social song** (социальная песня, общественная)— Нью эйдж, чиллаут, эмбиент, даунтемпо.

2. **Sia – Сиа Ферлер (40 лет)**- австралийская певица и автор песен в стиле эмоциональный джаз и поп, а также актриса. Первый её альбом вышел в 1997 году, но коммерческий успех был связан с альбомом 2008 года *Some People Have Real Problems*. В 2010 году Сиа получила шесть номинаций на ARIA Music Awards и победила в номинациях «лучший независимый альбом»,

«лучший поп-альбом» и «лучшее видео». В 2014 году песня «Chandelier» получила четыре номинации на «Грэмми» в категориях «Запись года», «Песня года», «Лучшее сольное поп-исполнение», «Лучшее музыкальное видео».

Cheap Thrills (дешевые острые ощущения) – **Данс-поп** (стиль электронной танцевальной музыки и поджанр поп-музыки, который эволюционировал из эпохи после диско, около 1981 г., и сочетал танцевальные ритмы со стилями поп, хаус и/или песенной структурой современным ритм-н-блюзом. Появившийся в середине 80-х годов, этот стиль стал отражением попыток композиторов выразить потенциал поп-музыки с помощью новых электронных инструментов.), **соул-джаз** (соул-музыкой в широком смысле иногда называют всю негритянскую музыку, связанную с блюзовой традицией. Для него характерна опора на традиции блюза и афроамериканского фольклора.), **эйсид-джаз** (музыкальный жанр, в котором могут соединяться элементы джаза, фанка, соула, диско и хип-хопа. Становление стиля произошло в середине 80-х и связано с модой на использование семплов из джаз-фанка 70-х среди диджеев, играющих в ночных клубах Великобритании. Считается, что термин «acid jazz» придумал Джайлз (Жиль) Петтерсон, лондонский диджей и основатель одноимённого рекорд-лейбла.[2] В конце 80-х термин был популярен среди играющих подобную музыку британских диджеев которые использовали его в шутку, подразумевая, что их музыка являлась альтернативой популярному тогда эсид-хаусу. Таким образом, прямого отношения к «кислоте» (то есть ЛСД) термин не имеет. В США термин «acid jazz» почти не употребляется, чаще встречаются термины «groove jazz» и «club jazz»), **трип-хоп** (музыкальный стиль, возникший в начале 1990-х годов в Великобритании и пик популярности которого пришёлся на середину-конец 90-х. Термин трип-хоп впервые был использован в июне 1994 года журналистом Andy Pemberton'ом из британского музыкального журнала Mixmag для описания вышедшего в 1993 году сингла DJ Shadow In/Flux и прочих записей лейбла **Mo'Wax**. Трип-хоп-музыка совмещает в себе элементы различных музыкальных жанров — смесь экспериментального хип-хопа, джаза, **даба** (записи в этом жанре представляли собой песни реггей с удалённым (иногда частично) вокалом. С середины 1970-х годов даб стал самостоятельным явлением, считающимся экспериментальной и психоделической разновидностью реггей. Музыкально-идейные наработки даба дали рождение технологии и культуре ремиксов, а также прямо или

косвенно повлияли на развитие новой волны и таких жанров, как хип-хоп, хаус, драм-энд-бэйс, трип-хоп, даб-техно и других.), рока, соула и некоторых других элементов. Для трип-хопа характерен довольно медленный темп, отчётливые бас-партии, а также использование семплов старых композиций (преимущественно джазовых, соул и эстрадных). Кроме того, для трип-хопа характерна общая мрачная депрессивная окрашенность и отрешённость вокальных партий. Иногда в качестве вокала используется речитатив, произносимый приглушённым голосом или даже шёпотом. Из исполнителей в первую очередь следует отметить группы Massive Attack и Portishead из Бристоля (отсюда возникло другое название стиля — **бристольская волна** или **бристольский саунд**), Tricky (также родившегося в Бристоле), и лейбл MoWax (ранний DJ Shadow, UNKLE и т. д.). Современные исполнители зачастую используют элементы трип-хопа в сочетании с различными стилями: синтипоп (Goldfrapp, Jay-Jay Johanson, Kerli, IAMX), альтернативный рок (Garbage), дрим-поп (Hungry Lucy)).

3. **Alan Walker** - англо-норвежский музыкант, сочиняющий музыку в стилях *хаус, драм-н-бэйс и др.* 19 лет.

"**Faded**" - (блеклый, увядший). Он подписал контракт с Sony Music Sweden, и его первым синглом стал трек "Faded", выпущенный 4 декабря 2015, с участием вокалистки **Изелин Солхейм** (норвежская певица и автор песен в жанре поп, с элементами фолка и электронной музыки). Этот сингл вскоре стал очень популярным и занял высокие места в чартах. Клип на песню «Faded» был снят в Эстонии, в окрестностях столицы (Таллин).

4. **Lukas Graham** - датская *non и соул* группа в составе вокалиста Лукаса Форчхаммера, карьера которой началась в 2011 году, состоит из четырех человек, но ее голосом является именно Lukas. За пять лет, благодаря искренним и честным текстам о семейных проблемах, неправильных решениях и глобальных вопросах жизни, четверка стала самой популярной группой в Дании и перешла к завоеванию мирового господства. Группа выпустила свой первый альбом, Лукас Грэм, с этикетками Копенгаген записей, а затем Then We Take The World в 2012 году. Альбом достиг номера один на датском чарте. Их второй альбом был выпущен в 2015 году и заслужил международное внимание с синглы, как "Мама сказала" и "7 лет", последний из которых достиг номер два на Billboard горячие 100 списков (среди других стран). Одноименный мировой дебютный альбом был

официально выпущен в США компанией "Уорнер Бразерс" 1 апреля 2016 года.

"7 years old" – очень популярная композиция, в основе сюжета – взросление и старение в определенные моменты жизни (от семи лет до 60). Широко известной группу Lukas Graham сделала философская песня о быстротечности жизни и ее истинных ценностях. Это был глобальный прорыв, общемировая популярность. Песня кратко рассказывает о смысле жизни, а сама песня начинается с того, что 7-летнему мальчику мама советовала найти друзей, а когда ему стало 11-папа посоветовал ему искать жену. Зато в 20 лет он перестал кого-либо слушать, кроме себя самого, в тридцать он стал знаменит. К 60 он пришел не один, а с детьми, которых родила ему его жена, и мир с ними оказался не таким уж холодным.

5. **Duke Dumont (Адам Димент, 34 года)**– британский диджей и музыкальный продюсер, работает в стиле **хаус** (стиль и движение в электронной музыке, созданные танцевальными диск-джокеями в начале 1980-х годов в Чикаго и Детройте. Хаус является потомком танцевальных стилей ранней эры пост-диско (электро, хай-энерджи, соул, фанки т. п.)), а также ремиксер и владелец лейбла Blasé Boys Club. Широкую известность в 2013 году принёс ему танцевальный хит **«Need U (100%)»**, записанный при участии вокалистки **А*М*Е (Эйми)** – Амнината Кабба, известная под своим сценическим псевдонимом А*М*Е, выпустила свой новый видеоклип на композицию “Heartless”. По ролику видно, что вдохновением для молодой исполнительницы послужили 90-е. И это весьма необычно, ведь нашей героине всего 18 лет. Песня “Heartless” стала вторым синглом в поддержку будущего дебютного альбома Аминаты, который пока не получил название. Ранее артистка уже представляла свой первый сингл “Play the Game Boy”, который никак не показал себя в чартах. Ранее А*М*Е попала в список самых перспективных артистов 2013 года по версии телерадиокомпании «Би-би-си». Правда, певица не смогла войти в окончательный список, первенство которого досталось трио Naim.

“Ocean drive” – стиль электро-лав-мьюзик.

6. 6

6. **The Hardkiss** — украинская англоязычная музыкальная группа, появившаяся в 2011 году. Авторство всех песен группы принадлежит её участникам — Юлии Саниной и Валерию Бибко, который также выступает

креативным продюсером The Hardkiss. Над образами участников группы работают стилисты Слава Чайка и Виталик Дацюк. Жанры - Электропоп, поп-рок, глэм-рок.

Make up – макияж.

Stones – камни.

7. **The 69 Eyes** (рус. *69 глаз*) — финская англоязычная рок-группа, существующая с начала 90-х. В 1990 году в Хельсинки гитарист Бэйзи и начинающий певец Юрки решают организовать свою группу. До сих пор Юрки сочиняет слова для песен, а Бэйзи — музыку. Впоследствии к ним присоединились Тимо-Тимо (ритм-гитарист), Арчи (басист) и последним — Юсси69 (барабанщик).

Свой жанр музыканты определяют как гот-н-ролл, однако профессиональные критики, как правило, определяют стиль группы как глэм-готик-рок.

8. **Óскар Бэ́нтон** (англ. *Oscar Benton*; настоящее имя **Фердинанд Ван Эйф**) — голландский музыкант и композитор, лидер группы **Oscar Benton Blues Band**.

9. **Кристофер «Крис» Энтон Ри** (англ. *Christopher Anton Rea*; род. 4 марта 1951, Мидлсбро, Северный Йоркшир, Англия) — британский певец и автор песен, известный своим характерным хриплым голосом и игрой на слайд-гитаре. Жанры блюз, софт-рок, поп-рок.

10. **Филипп Киркоров – поп-музыка.**

11. **Il Divo – поп-опера.**

12. **Микола Мозговий – эстрада.**

13. **Ella Fitzgerald & Louis Armstrong – Summertime.** - Джаз, блюз.

14. **W&W - Rave After Rave – W&W** — музыкальный дуэт из Голландии, исполняющий музыку в стиле транс, хаус. Первый хит группы — «Mustang» имел большой успех, и использовался такими музыкантами, как Армин ван Бюрен, Tiësto и Маркус Шульц. W&W является проектом 2 молодых продюсеров: Виллема ван Ханегема (сын Вима ван Ханегема) и Варда ван дер Харста (также известен как Re-Ward).

15. **Релакс (дзен).**

16. **Андрей Картавцев - Никто из нас не виноват – шансон.**

17. **Никита Михалков “ Мохнатый шмель”.** А.Петров - Р.Киплинг, Г.Кружков Из к/ф "Жестокий романс", реж. Э.Рязанов, Мосфильм, 1984

18. **А калина не верба Ukrainian folk song | Ирина Книжник**

19. Bee Gees - How Deep Is Your Love -Bee Gees («Би Джиз») — британско-австралийская музыкальная группа, основанная в 1958 году. Состояла из трёх братьев: лидера-вокалиста Барри Гибба, второго лидера-вокалиста Робина Гибба и клавишника-гитариста Мориса Гибба. Мировые продажи пластинок группы превышают сто миллионов копий, что делает их одним из самых успешных коллективов в истории музыкальной индустрии[1].

Жа	поп, диско, софт-рок
нры	поп-рок, рок, ритм-н-блюз,голубоглазый соул

20. Depeche Mode (рус. *Дéпеш мод*, в переводе с фр. — «Вестник моды») — британская электроник-рок-группа, образовавшаяся в 1980 году в городе Базилдон (графство Эссекс). Эта группа создала собственный стиль в жанрахэлектронной и рок-музыки и является одной из наиболее успешных групп мира.

	синти-поп
Жа	новая волна
нры	электроник-рок[1] индастриал-рок[2] альтернативный рок

21. Deep Purple - Smoke On The Water - Deep Purple (МФА: [di:p 'рз:.pl]) — британская рок-группа, образованная в феврале 1968 года в Хартфорде, Англия, и считающаяся одной из самых заметных и влиятельных в хард-роке 1970-х годов. Музыкальные критики считают Deep Purple одними из основателей хард-рока и высоко оценивают их вклад в развитие прогрессивного рока и хеви-метала[1][2]. Музыканты «классического» состава Deep Purple (в частности, гитарист Ричи Блэкмор, клавишник Джон Лорд, барабанщик Ян Пейс) считаются инструменталистами-виртуозами. В мире продано более 100 миллионов копий их альбомов[3].

Жа	прогрессивный рок,психоделический рок (1968—1969)
нры	хард-рок хеви-метал

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ I ХОРОВЕ ДИРИГУВАННЯ	5
РОЗДІЛ II МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИРИГУВАННЯ	40
РОЗДІЛ III ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ	59
ДОДАТКИ	81
РОЗДІЛ IV СУЧАСНА МАСОВА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА	106
Відео-фрагменти та презентації (CD диск) – додається окремо.	

Навчальне видання

**Цюряк Ірина Олександрівна
Федорченко Валентин Кузьмич
Борисенко Наталія Сергіївна**

**Рекомендації для самостійної роботи студентів
мистецьких спеціальностей**

Навчально-методичний посібник

В авторській редакції

Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 4,49

Обл. вид. арк. 3.1

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 10. Зам. 10.

Надруковано з оригінал-макета автора

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua

Свідоцтво про державну реєстрацію:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

ДЛЯ НОТАТОК
